

bir teğmenin doğu cephesi günlüğü

Hazırlayan: Bahtiyar İstekli

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

bir teğmenin doğu cephesi günlüğü • Bahtiyar İstekli

BİR TEĞMENİN DOĞU CEPHESİ GÜNLÜĞÜ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009
Sertifika No: 11213

YAYINA HAZIRLAYAN
BAHTİYAR İSTEKLİ

EDİTÖR
ÖZLEM ÇEKMECE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTMEN
NURİYE BİLİCİ

DİZİNİ HAZIRLAYAN
BORA BOZATLI

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI: 2000 ADET, TEMMUZ 2009

ISBN 978-9944-88-691-8

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL (0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Ticari amaçlıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

bir teğmenin doğu cephesi günlüğü

Yayına Hazırlayan
Bahtiyar İstekli

Anı

İçindekiler

ÖNSÖZ vii

I.BÖLÜM

GÜNLÜK

Hareket Emri 3
Taarruz Arası Uyku 7
Karşılıklı Topçu ve Piyade Ateşleri 12
Yaralanıyorum 24
Seyyar Hastanenin Peşinde 26
Kağnı Üzerinde Taşınıyorum 30
Erzurum Hilaliahmer Kadınlar Hastanesi 32
Cephede Terfi Haberi 34
İlk Ameliyatım 36
İkinci Ameliyatım 38
Cephe Haberleri 40
Sıhhiyenin Görevi 46
Sırp Seferi Sona Erdi 47

BÖLÜM II

EMİRLER

28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri 53
28. Fırkadan 83. Alaya İkamet Emri 58
28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri 60
28. Fırkadan 83. Alaya Erzak Emri 62
83. Alay Kumandanı Kaymakam İsmail'in Raporu 64
Kaymakam İsmail'in Alay Emri 66
28. Fırkadan 83. Alaya Yürüyüş Emri 69
28. Fırkadan 83. Alaya İstirahat Emri 72
28. Fırkadan 83. Alaya Erzak Toplama Emri 73
83. Alay Kumandanından Yürüyüş Raporu 74
83. Alay Kumandanından Alay Emri 82
28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri 85
32. Fırkadan 83. Alaya İkamet Emri 92

32. Fırkadan 83. Alaya Keşif Emri 104
32. Fırka Kumandanından İstihbarat Emri 115
83. Alay Komutanından Tabur Komutanına Rapor 122
3. Tabur Komutanından 83.Alay Komutanına Keşif Raporu 125
1. Taburdan 83.Alaya Hareket Raporu 132

BÖLÜM III
EĞİTİM

2 Mayıs Pazar 161
-Sabah Eğitimi 161
-Akşam Eğitimi 162
-Acemi Askerlerin Eğitimi 162
3 Mayıs Pazartesi 163
-Sabah Eğitimi 163
-Akşam Eğitimi 164
-Acemi Askerlerin Eğitimi 164
-Program Hakkında Düşünceler 166
5 Mayıs Çarşamba 167
-Sabah Eğitimi 167
-Akşam Eğitimi 167
-Program Hakkında Düşünceler 169
-Acemi Askerlerin Eğitimi 169
6 Mayıs Perşembe 169
-Sabah Eğitimi 169
-Akşam Eğitimi 170
-Acemi Askerlerin Eğitimi 170

Dizin 171

Önsöz

Üsteğmen Celal Bey'in defteri yıllar önce elime geçmiş, belki birgün okurum diye bir kenara ayırmıştım. Uzun süre okunmayı bekledi. Okurken, defterde yazılanların tarihimiz açısından belli bir önem taşıdığını görerek yeni harflere aktardım ve bu kitap ortaya çıktı.

Defterin sahibi Celal Bey Birinci Dünya Harbinde Kafkas Cephesinde, Pasinler bölgesinde 28. Fırka'ya bağlı 83. Alay'ın 1. Tabur'unun 1. Bölük kumandanıdır. Defterde yazılanlar Mayıs 1915 tarihinde başlamakta ve Aralık 1915 ortalarına kadar gelmektedir. Defterdeki notların Celal Bey'in bölgede bulunduğu dönemin sadece belli bir kısmını kapsamakta olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemeldir ki tuttuğu başka defterler de vardı ama malesef bize ulaşabilen sadece bu defter oldu!

Defter üç ana bölümden oluşmaktadır: 2 Mayıs'tan 6 Mayıs 1915'e kadar birlik Okomi'de (Pasinler'e çok yakın bir köy) bulunurken askere ve kıtaya yeni katılan acemilere yaptırılan eğitim müfredatı ve Celal Bey'in düşünceleri; 6 Mayıs'ta birliğin buradan hareket ederek İd (Narman) civarında harb vaziyeti alması ve buradaki hareketleri esnasında 29 Mayıs 1915'e kadar cereyan eden birlikler arası yazışma suretleri; 6 Haziran'dan itibaren Celal Bey'in yazmaya başladığı hatıraları, cephede düşmana karşı yapı-

lan bir harekatta yaralanması, geriye sevkedilmesi ve Erzurum'da hastanede geçirdiği günler, 13 Aralık 1915 tarihine kadar gelmektedir.

Eğitimle ilgili olan notların cepheye gönderilen askerin nasıl bir eğitimden geçirildiğini belgelemesi bakımından önemli olduğunu düşünüyorum. Dönem ve askeri kritik hakkında çalışanların değerlendireceği bir kaynak özelliği göstermektedir.. Bunun yanında okurun, savaşın nasıl geliştiği, emir komuta zincirinin nasıl işlediği gibi konularla tanışması itibariyle de önem kazanmaktadır.

Defterin en uzun kısmı 6 Mayıs – 29 Mayıs 1915 tarihleri arasında 28. Fırka ve bir ara 83. Alay'ın harp cephesinde 32. Fırka'nın emrine girmesiyle 32. Fırka birlikleri arasında cereyan eden yazışmalardan oluşmaktadır. Bu yazışmalar sadece bir aylık çok kısa bir dönemi kapsamasına rağmen Kafkas Cephesinde yapılan savaşların genel şartları hakkında çok önemli detaylar taşımaktadırlar. Birliklerin düşman karşısında konuşlandırılışı, düşman hakkında bilgi ve istihbarat edinme, bölge halkının durumu ve savaş içindeki yeri, yeme içme sıkıntısı, erzak temini, savaş içindeki askerin moral durumu ve motivasyonu, askerin Rus askeriyle görüşmesi ve konuşması, kendini yaralayarak savaş dışı kalmalar, firar, düşman tarafına geçenler ve alınan önlemler...

En önemlisi de, bu yazışmalar Osmanlı askerinin 1915'te Kafkas cephesindeki savaş şartlarını ve ne şekilde yönetildiğini çok iyi yansıtmaktadır. Fırka, alay, tabur ve bölüklere kadar birlikler arasında iletişimin nasıl kurulduğu, karşılaşılan sorunların nasıl yönetildiği, komutanlık kademesiyle yetenekleri ile ordunun sevk ve idare durumu

hakkında bir fikir vermektedir. Bu bölümde Celal Bey yazışmalarda bahsi geçen coğrafi alan ve konumlarla ilgili bizzat krokiler de çizmiş defterine. Bunlar da olduğu gibi korunarak kitaba alınmıştır.

Yazışmalar bölümü 6/7 Mayıs gecesinde 9. Kolordu'ya bağlı 28. Fırka Kumandanı Mehmet Ali'nin 83. Alay Kumandanlığına yazdığı fırka emriyle başlamaktadır. Bu emirde Mehmet Ali Bey, düşmanın 10. Kolordu cephesine taarruzundan bahsederek, Fırkasına bağlı birliklerin (dolayısıyla 83. Alay'ın da) 10. Kolordu birliklerine yardım amacıyla, İd (Narman) bölgesine ne şekilde intikal edeceklerini detaylı bir şekilde bildirmektedir. Sonraki yazışmalar, intikal esnasında ve İd civarında birliklerin hareketleri ve çeşitli olaylarla ilgili olup, 28. Fırka, 83. Alay ve bağlı birlikler arasında geçmektedir. Yalnız, savaşın gidişatına göre 14 Mayıs 1915'ten itibaren 83. Alay'ın 10. Kolordu'ya bağlı 32. Fırka'nın emrine verildiğini ve bundan sonraki alay yazışmalarının da bu fırkayla yapıldığını görüyoruz.

83. Alay, Kafkas Cephesinde Ruslarla yapılan savaşların çoğunda bulunmuş bir alaydır. 1. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesinde Ruslarla yapılan savaşlar, harbin hemen başından başlayarak oldukça geniş bir cephede, Rusya'nın ihtilal dolayısıyla birliklerini geri çekmesine kadar devam etmiştir. Belli başlı olarak: Sarıkamış (22 Aralık 1914 – 18 Ocak 1915), Tortum, Azap, Erzurum Savaşlarında (Nisan 1915 – Şubat 1916), Malazgirt ve Kılıçgediği Muharebelerinde (Temmuz – Ağustos 1915) 83. Alay'ın adı önemli olaylarla anılmaktadır.

Günlüğün, Üsteğmen Celal Bey'in hatıralarını yazdığı kısım 6 Haziran 1915'ten itibaren yazılmaya başlanmıştır. Celal Bey Ruslarla girdiği bir çatışmayı anlatırken, bölük

düzeyinde ufak bir birliğin muharebesini gayet detaylı bir şekilde tasvir etmekte, savaşın en alt birimlerde ne şekilde yaşandığını gözler önüne sermektedir. Bizde savaş bilgileri genelde üst düzey komutanların bilgi ve belgelerine dayalı olarak ele alındığından, Celal Bey'in günlüğü bir teğmenin kaleminden farklı bir perspektif sunmaktadır.

Celal Bey'in yaralanarak geriye alınmasını ve tedavi sürecini anlattığı bölümler, Kafkas Cephesinde sıhhiye hizmetleri ve yaralıların durumunu bütün çıplaklığıyla ortaya koymakta, günün gerçeklerini yansıtmaktadır. Son bölümde ordu içindeki çarpık ilişkilere yapılan göndermeler ve günlük işleyişe dair sitemkar söylemlerin, savaştaki askerin ruh halini yansıtması itibariyle, cephe hayatının farklı bir yanına işaret etmektedir.

Metinde kimi eski kelimeler yeni, anlaşılabilir sözcüklerle karşılanarak daha rahat bir okuma hedeflendi. Bu uygulanırken metnin anlamı ve ruhunun bozulmamasına gayret edildi.

Metinde geçen yer isimleri , eski köy ve kasaba adları değiştirilmeden muhafaza edildi. Çoğu, küçük köy ve mezra isimleri olduğundan başka kaynaklarda da yer almıyordu. Birçoğu da kaynaklarda değişik şekillerde yazılmıştı.

Kitabın, dolayısıyla, Doğu cephesinde yaralı bir teğmenin günlüğünün okurla buluşmasını sağlayan Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'na teşekkür ederim..

BAHTİYAR İSTEKLİ

Günlük

Hareket Emri

6 Haziran 1915, Pazar*

Sabah erkenden saat 5'te Karapınar'da 28. Fırka'ya katılma emrini aldık. Oradan da bu gece, icap ederse yarın gündüz fırkaca Başkale'ye hareket edilecek. Emirde Alayın derhal hareketi lazım gelirken, emir, Alay tarafından yanlış anlaşılmış. Buradan değil de, Karapınar'dan hareket için ikinci bir emri beklemek lazım. Askere iki günlük peksimet dağıttık, sabah yemeği ve bir günlük de ekmek verdik. Bilahare 28. Fırka'nın emri gereğince ikinci bir emri beklemek lazım imiş. 3. Tabur'a ise, 96. Alay tarafından değişildikten sonra Karapınar'a hareket emri verilmiş (Alay tarafından). Ben, 32. Fırka'daki sınıf arkadaşım Üsteğmen İşkodralı Ahmet, Mekteb-i Harbiye 4. Bölük'ten Üsteğmen İsmail Hakkı Efendilerle görüşmeye gittim. Öğle yemeğine alıkoydular. Fırka mıntıkasını gösteren krokinin kopyasını çıkarttım. Saat 2.45'te, 28. Fırka'dan saat 3.30'da hareketle Karapınar'a giderek, oradan saat 7.30'da hareket etme emri alındı. Hazırlandık. Tam saat 3.40'ta hareket etmek üzere iken 32. Fırka Yaveri sözlü olarak, 10. Kolordu'nun bizim hareket etme-

* 24. Mart. 1331

memiz için kesin emri olduğunu bildirdi. Taburlara tekrar yerlerine giderek tüfek çatıp çadır kurmaları emri verildi. (Alay tarafından).

Fakat harekete her an hazır bir halde çadır kurulduktan sonra istirahattır diye eşyamı açtırdım. İstirahate geçtim. Gerçekten de öyle oldu. Hiçbir tarafa hareket etmedik.

Bugün hava:

Sabahtan akşama kadar kesintisiz denecek derecede yağmur yağdı. Gece de bir miktar devam etti.

Bugün yapılan muharebeler hakkında duyduklarım:

31. Fırka'dan baskın suretiyle taarruz eden iki bölük, sabahleyin başarılı olmuşlar, düşmandan iki tepeyi ele geçirerek düşmanın siperlerine girmişler.. Lakin bu esnada düşmanın muhtelif istikametlerden ateş eden topçuları bütün atışlarını bunların üzerine yöneltmiş. 140-150 mevcutlu olan bir bölükten on nefer kalmış. Diğerleri tümüyle yaralanmış veya şehit olmuşlar. Bölük Kumandanı da yaralanmış ve fakat yarasına rağmen tepeye çıkmış. Öğleden sonra düşman iki tabur ve bir makineli tüfek bölüğüyle 31. Fırka cephesine karşı, zabtettiğimiz tepeleri ele geçirmek maksadıyla karşı taarruza geçmiş. 31. Fırka sıkışmış. Muharebe 30. ve 17. Fırka cephelerine de sıçramış. Bizim cepheden de topçu ateşleri ile 31. Fırka'ya taarruz eden iki tabura adeta ateş yağdırılıyordu. Akşama kadar devam eden muharebenin neticesi, zabtettiğimiz tepeleri düşman geri almış ve oradaki yaralıları tümüyle esir etmiş. Akşam üstü, tekrar eski vaziyete dönülmüş.

Bu muharebeden dolayı, bizim alay, hareketinden alıkonulduğu gibi, 28. Fırkanın Başkale'ye doğru olan hareketi de Ordu tarafından ertelenmiş.

Bugünkü muharebede bizim alayı, 28. Fırkanın istediği gibi 32 ve 31. Fırka da istiyormuş. Nihayetinde olduğu-

Birinci Dünya Savaşı'nda mülazım-i sani olarak görev yapmış iki askerin Kafkasya'da harb hatırası olarak çektirdikleri bir fotoğraf

muz yerde eskisi gibi kaldık. Rivayete göre, bugünkü muharebede taarruz eden düşman taburlarına topçularımızın yoğun ateşleriyle çok kayıp verdirilmiş.

Bugünkü muharebeden edebildiğimiz istifade:

Düşman kuvvetlerinin ve mevcudunun ortaya çıkartılması oldu. Ruslar bütün cephelerde siperleri işgal ettiler. (Haniki) Köyü'nden 400-500 kadar düşman piyade askeri çıkmış.

7 Haziran 1915 Pazartesi

Bu sabah, burada kalacağımız kesinleşti. 2. Tabur, 96. Alay'dan Simsergisi'ne giden taburla yer değiştirmek üzere öğle vakti gitti. 3. Tabur, Karapınar'da bir bölüğünü sahraların [topların] korunması için bırakarak gelecekti. 28. Fırka bırakmamış. Bugün topçu muharebesi yine devam etti. 30. Fırka cephesinde dün düşman (Çeneçur) Köyü'nü zaptetmiş. Bugün 88. Alay geri almak için taarruz ediyormuş. Muharebe bunun için oluyormuş. Akşama kadar top sesleri devam etti.

Sabahleyin hava biraz açılır gibi olduysa da yine bozuldu, aralıklı olarak yağmur devam etti.

İki günden beri başım ağrıyordu. Bugün ateşim de çıkarak devam etti, bayağı hasta idim. Yattım. Akşam 6 adet aspirin, sabah da 5 adet kinin içtim. Halil İbrahim ve Münir Efendiler kaputlarıyla beni örtmüşler. Çok memnun oldum.

8 Haziran 1915 Salı

Bugün hava biraz iyi. Güneş çıktı. Yağmur yağmadı. Ben bir parça iyileştim. Eğitime çıkmadık.

9 Haziran 1915 Çarşamba

Hava güzel, güneşli. Sabah eğitim yaptık. Eğitimden sonra yıkandım. Kayda değer bir gelişme yok.

Taarruz Arası Uyku

10 Haziran 1915 Perşembe

Sabah tatlı bir uyku uyurken saat 3.35'te top seslerini yatağımın içinden işittim. Herhalde Ruslar bir taarruza başladılar diye düşündüm. Çünkü bizim tarafımızdan bir taarruz emri yoktu. Aldırmayarak uyumak istedim. Sinirlerim gerildi. Mutlaka hareket edeceğimize hükmettim. Mamafih yine uyumak istedim. Bu esnada Tabur Yaveri Münir kalktı, dışarıya çıktı. Biraz sonra, hareket emri aldığımızı, uyandırarak bildirdi. Fırka'dan Alay Kumandanı'na gönderilen, "elinizdeki bir taburu acele Karargah'ın bulunduğu tepeye sevk ediniz, orada yedekte beklenilsin" emrini Münir görmüş. Askere derhal hazırlanmalarını emrettim. Alelacele 2-3 subay uyandırdım. Bu esnada emir henüz Tabur Kumandanına tebliğ edilmemişti. Sabah kahvaltısını yaptıktan sonra saat 4'te Tabur Kumandanı tarafından emir bize tebliğ edildi. Derhal hazırlanmaya başladık. Saat 4.30'da bölükle 32. Fırka Karargahına giden yol üzerindeki içtima yerine gitmek üzere, bölüğün içtima bölgesinden hareket ettim. Beni diğer bölükler de takip etti. Saat 4.40'ta tabur içtima etmiş. Mevcudumun bilgisini verdim. 54 silahlı neferle bir silahsız seyis neferi vardı.

Saat 4.45'te hareket ettik. Fırka Kumandanı, Tabur Kumandanına sözlü olarak Karargahın bulunduğu tepe gerisindeki yol üzerinde ve 31. Fırkaya yakın bir yerde bulunulması emrini verdi. Saat 5.15'te emredilen yere gelen bölükler yanyana manga kolunda tüfek çattık, istirahate geçtik. O esnada top ve tüfek ateşleri devam ediyordu. Yolda gelirken, bir neferin götürdüğü kağıttan, düşmanın 96. Alay cephesine baskın suretiyle taarruz eylediği ve tarafımızdan top ateşi altına alındığı yazılı idi. Bir müddet sonra saat 5.45'te 32. Fırka Emir Su-

bayı (Harb Okulunda iken 4. Bölük'teydi) Üsteğmen İsmail Hakkı'nın ileriden geldiğini gördüm. Verdiği habere göre düşman 2 taburla 31. Fırka cephesine baskın yapmış, Sivri Gedik'i ele geçirmiş. Muharebe devam ediyormuş. Pek az sonra da 31. Fırka Kumandanı tarafından 96. Alay'ın yedekteki taburuna gönderilen bir tezkerede 31. Alay cephesinde muharebe olduğunu, düşmanın Sivri Tepe'yi ele geçirdiğini, 31. Fırka kıtalarının geri sırtlarda müdafaa etmekte olduklarını ve derhal imdatlarına gidilmesini, bunun için 31. Fırka Kumandanı'na yazıldığını bildiriyordu. Saat 6.25'te tahkimat yapılması emrini aldık. Bizim alay, Karargahın bulunduğu tepenin önünde evvelce gösterilen yerde takviye edilmiş avcı hendekleri yapacak. Diğer alaylar da yapacaklar. Saat 6.30'da taburumuzla Sivri Gedik'in doğu tarafındaki Yüksek Tepe (91. Alay mıntıkası) gerisine gizlice giderek orada kalmak ve 31. Fırka Kumandanına malumat vermek ve onun emri altına girmek için yazılı emir aldık.Tahkimattan vazgeçtik. Mitralyöz Bölüğü ve Alay Kumandanı da biraz evvel gelmişlerdi. Hemen hareket ettik. Saat 7'de 91. Alay Ordugahının olduğu yere geldik. 31. Fırka Kumandanına müracaat ettik. İkinci bir emre kadar olduğumuz yerde kalma emrini aldık. Makineli Tüfek Bölüğü de beraberimizde idi. Saat 8.15'te 32. Fırka'dan makinelinin bir takımının 95. Alay cephesine gizlice gönderilmesi emri geldi. 95. Alay emrinde olacak. Saat 8.35 civarında 31. Fırka Erkan-ı Harbi de geldi. Makinelinin iki takımını 91. Alay siperleri arasında bir mevziye yerleştirdi.

Saat 10-10 buçuk civarında topçu ateşi kesildi. Ondan daha da evvel saat 9 civarında piyade ateşi büsbütün kesilmişti.

Bugün devam eden muharebede düşman iki taburuyla 92. Alay'ın bulunduğu Sivri Tepe'yi baskın yaparak

ele geçirmiş. Siperlere de girmiş fakat ordan daha ileriye taarruza kalkışmamış. Bu durum bizim açımızdan pek iyi. Bizim tarafımızda boş yere piyade ateşi devam ediyordu. Ben olsaydım ateş ettirmezdim. Topçu ateşlerine gelince: Düşman topçusu boş yere ve hiç etkisi olmayan atışlar yapıyordu. 31. Fırka'daki Sahra Topçu Mevzisi istikametine attığı mermiler bataryanın 1500 metre kadar gerilerine bile gidiyordu. Tek tük yangın çıkartıcı mermilerden de atıyordu. Bir kısım mermileri patlamıyor, yere saplanıyordu. Parçalı mermileri bile hem yüksekte parçalanıyor hem de tümüyle tesirsiz devam ediyordu.

(y) Tepesi'ndeki düşman topçusu da 94. Alay (evvelce 96. Alay vardı) siperlerine çok ateş etti. Bunlar daha tesirli gözüküyordu. Fakat bunlar da etkisiz. Karargah tepesine ve daha gerilerine de düşman topçusu boş yere ateş etti. Özetle, düşman neticesiz cephane sarfiyatı yapıyordu. Bizim Sahra Topçusu da düşmanın elimizden aldığı Sivri Tepe'ye ateş ediyordu. Lakin irtifa yüksek, mesafe iyi; ihtimal ki tesiri oluyordu. 32. Fırka cephesinde sessizlik var. 30. Fırka cephesinde muharebe devam etti. Topçu, piyade, makineli ateşleri devam ediyordu. Şimdi, saat 10.45'te 31. Fırka cephesinde sükunet, 30. Fırka cephesinde seyrek topçu, piyade ateşleri devam ediyor. Saat 12'ye doğru 31. Fırka cephesi büsbütün sessizliğe büründü. 30. Fırka'da ateş hafif olarak devam ediyordu. Bundan biraz sonra Tabur Kumandanı 31. Fırka Kumandanı tarafından çağrıldı.

91. Alayın gözetleme yerinden gözetleme yapıyorduk. Öğleden biraz evvel 9. Kolordu cephesinde bizim kıtaların taarruz etmekte, düşmanın geri çekilmekte olduğunu arkadaşlar gözetleme noktasından görerek haber verdiler. Tabur Kumandanı saat 2.30'da geldi. Verdiği malumata göre, 30. Fırka cephesindeki düşmana taarruz ederek kovmuş, 2 taburunu da 31. Fırka'ya yardım

Osmanlı askeri yetersiz donanımı ile Doğu cephesine ilerlerken (Bingür Sönmez Arşivi)

için göndermiş. 31. Fırka da bu sabah, düşmanın baskınla ele geçirdiği Sivri Tepe'yi geri almak amacıyla karşı taarruz yapacak. Bizim tabur derhal, gerektiğinde karşı taarruz yapacak olan 31. Fırka kıtalarını takviye etmek üzere Sahra Bataryası'nın soldaki takımının ve aynı zamanda Fırka Kumandanı'nın da bulunduğu taşlık gerisine doğru hareket etti. Burası 91. Alay Ordugahı'nın 800 metre kuzey batısında. Ara yerde bir büyük noktası var ki, Sahra Bataryası'nın bir takımı da burada mevzii almış.

Gizlice gidebilmek için boyun noktasından değil, güney yamacından hareket ediyorduk. Dereye neredeyse inmek üzereydik ki, Fırka Kumandanı'nın olduğu taraftan gelmememiz için bağrıldı. Ve bu esnada Tabur Kumandanı'na 31. Fırka Kumandanı tarafından yazılı olarak, 83. Alay kıtalarının Karapınar'da 28. Fırka'ya katılması 10. Kolordu tarafından emrolunuyordu. Geriye dönerek 4, 3, 2, 1. Bölük sırasıyla eski ordugahımıza saat 3. 30'da geldik. Mitralyöz Takımını ilkin 91. Alay bırakmamış, kavga

gürültüden sonra 31. Fırka emriyle ama sonradan geldiler. Dönüşte 32. Fırka'da Ahmet'e uğradım. 95. Alay'dan gelen malumata göre düşmanın bir alay piyade, bir alay süvari ve bir sahra bataryasının Tudan istikametine ve Karapınar'ın kuzey doğu sırtlarına hareket etmekte olduğunu söylediler. 28. Fırka'ya katılmanın sebebi anlaşıldı. Ordugahta askere sabah için hazırlanıp da dağıtılamayan yemeği dağıttık. Birer günlük peksimet daha verdik. Biz subaylar da yemek yedik. Saat 4.30'da hareket ettik. Kotmar – Karapınar istikametinde 95. Alay'a terk ettiğimiz Makineli Takımını 32. Fırka bırakmadı.

Yürüyüş: 2, 3, 4. Bölükler, Makineli, 1. Bölük, ağırlıklar düzenindeydi.

Kotmar'a iner inmez, geride kalmış olan makineli ve ağırlıkları beklemek üzere, 15 dakika kadar istirahat ettik.

Celal Bey'in tuttuğu günlüğün bir sayfası

Sonra hareket ederek Karapınar'a yakın bir mevkide 5 dakika daha istirahat ettik ve saat 7.20'de Karapınar'ın 1 kilometre güney doğusunda 3. Tabur Ordugahı yamna geldik. Silah çattık, çadır kurduk. Her an hareket etmeye hazır bulunacağız. Öğleden sonra saat 9'da 3. Tabur, 82. Alay ve 84. Alay arasındaki mıntıkayı işgal etmek üzere hareket emrini aldı.

Bu taraftaki malumat:

Bugün düşmanın bir alay kadar piyadesi Karşim ve Virintab taraflarından Tudan – Sapanlı istikametlerine geliyormuş. 28. Fırka Topçusu onları ateş altına almış. Yarım saat kadar aralıklı top ateşi devam etmiş. Ki, biz bu ateşleri eski ordugahımıza dönüşümüz esnasında işitmiştik. Saat 9'da 3. Tabur 82. ve 84. Alaylar arasındaki boş mıntıkayı teslim almak üzere gitti. 4. Bölük Karapınar'ın batısındaki sahra bataryasını korumakta olan 9. Bölüğü değiştirmek üzere gitti. Bugün hava çok iyi. Güneşli.

Karşılıklı Topçu ve Piyade Ateşleri

11 Haziran 1915 Cuma

Bu sabah öğleden evvel saat 5.15'te uyandım, bir daha da uyuyamadım. Saat 5.45'te 84. Alay cephesinde topçu ateşleri başladı. Kalktım. Bu sabah erkenden 2. Tabur gelmiş. Makinelinin 95. Alay'da kalan takımı da beraberinde olarak. Saat 7.35 civarında bölük ve tabur kumandanları ile beraber 3. Tabur mevzilerini gezmeye gittik. 82. Alay 2800 Tepesinde, 3. Tabur bunun solunda boyun noktasında, 84. Alay Karapınar'ın kuzey doğusunda. Bu sabahki emirde dünkü hareketler hakkında malumat var. Geceden Karapınar'ın batısındaki Sahra Bataryası kuzey doğu sırtlarında yeni mevziye girdi. 4. Bölük sabahleyin bize katıldı. Gözetleme yaptık, gördüğümüz

kadarıyla Tudan'ın doğusu ve gerilerinde bulunan toplu bir düşman bataryası ile 84. Alay mıntıkasındaki bataryamız arasında karşılıklı etkisiz atışlar yapılıyordu. Bizim kıtalar siperleri işgal etmişler. Siperler çok güzel inşa edilmiş, ayakta ateş etmek için özel avcı hendekleri, ara siperleri bile var.

Saat 8.20 civarında 82. Alay mıntıkasında piyade ateşi başladı. Fırka Kurmay Başkanı geriye dönerken 82. Alay mıntıkasında bize tesadüf etti. Düşmanın bir alay kadar piyadesinin 82. Alay cephesine ve sağına doğru ilerlemekte olduğunu ve henüz bir taburunun görünmesi üzerine 82. Alay'ın ateş açtığını ve bizim alayın iki taburla beraber hemen 82. Alay'ın sağ kanadı gerisine hareket etmemizi ve emrin sonradan yazılı olarak verileceğini söyledi. Biz de derhal taburun yanına gittik. Yaverin gönderdiği haber üzerine taburu harekete hazırlanmış bulduk. Bu esnada Fırka ile yazışarak, burada harekete hazır bir vaziyette bekleme emrini aldık. Biraz sonra Fırka Kumandanı Tabur Kumandanını yanına çağırdı. Düşmanın Çivilikaya istikametinden sarkarak Ordunun sağ tarafını çevirmek ve bu suretle Orduyu Karagöbek hattından atmak istediği anlaşılıyor. Fırka büyük bir kısmıyla (83 ve 84. Alaylar ile Cebel Bataryası) Kireçlidağ – Çivilikaya hattına kayacak. Saat 9.40'da 2. Tabur'un üç bölüğü Karapınar'ın güney doğusunda ve Kireçli Dağın sağ tarafındaki boyun noktası, sonra da doğu istikametinde hareket ettirildi. Geri kalan kısım üç bölüğünü ara vermeden takip etti. 2. Tabur'un yürüyüş tertibi: 3, 4, 1. Bölük. Cephaneler ve istihkam malzemeleri bizimle gelecek, diğer eşyalar ve Makineli [tüfek] olduğu yerde kalacak. 2800 rakımlı sırtta 82. Alay zor durumdaymış, sağ kanat siperlerini zamanında takviye edebilmek için biraz sıkı yürüdük, asker dökülüyor, bizim bölük nispeten çok iyi. Mevcudumuz: 48 silahlı nefer.

Bunun biri başçavuş, ikisi çavuş, yedisi onbaşı, geri kalam er. Bu esnada 82. Alay bulunduğu sırtlardan geri çekilmeye başladı. Hem de perişan bir halde. Rusların tepeyi aşan kurşunlarından Taburdan 2-3 nefer hafif yaralandı. Vaziyet sıkışık olduğu için hiçbir şeye bakamıyorduk. Bu esnada Alay Kumandanı da yoktu. Tabur Kumandanı kendi fikriyle iş görüyordu. Boyun noktasına çıkınca, doğuda 2800 rakımlı tepenin zirvesi bulunuyordu. İlk olarak burasını tutamayız fikriyle vazgeçerek boyunun batısındaki daha alçak tepeleri tutma emrini verdi ve ihtiyat olarak da 2. Bölük'ten Mahmut Efendi kumandasında bir manga sevk etti. Yokuşun burada eğimi pek çok, pek dik. Biraz sonra 3. Bölüğü de gönderdi. 2. Bölük güneye doğru cephe alarak boyun noktasının güneyindeki ufak tepeyi, 4. ve 1. Bölükler de boyunun batısındaki tepeleri işgal edecekti. Bu esnada Hamidiye cihetinde şiddetli piyade muharebesi oluyordu. Vaziyetin pek kötü olduğunu farkettim. (Sağ tarafımızdan çevrildik. Düşman bizden evvel Karaköy'ün hattına varacak. Ordu Kale'den atılmış olacak) diye muhakeme ettim. Biraz sonra Alay Kumandanı geldi. 2800 rakımlı tepeyi tutarak 82. Alay cephesine taarruz eden düşmanı yan ateşine almamızı emretti. Fakat geç kalınmış idi. Derhal tepeye tırmanmaya başladık. Bu esnada 82. Alay'ın geri çekilen bölükleri Karapınar Deresi'ne iniyorlardı. Tepeye çıktık. Bizi 2. Tabur ve Makineli [tüfek] takip etti. Saat 11.40 civarında ileride bulunan 3. Bölük, sonra da 2. Bölük ateşe başladı. Bunlar bize doğru ilerlemekte olan düşman piyadesine 1500 metreden ateş ediyorlardı. Ben bölüğü ava çıkarttım. Avcı halinde yürütüyordum. Piyade mermileri üzerimizden sık sık geçiyordu. Ben, sol kanat gerisinde yedekte bırakıldım. 4. Bölük de bizim gerimizde yedekte. Tabur Kumandanı daha henüz ileriye çıkıp durumu görmemiş idi.

Sol kanattan geriye ve bize doğru gelmekte olan dağınık haldeki askerleri araştırdım, 82. Alay 2. Tabur'dan imişler. 3-4 tanesini 3. Bölüğün sol kanadına dahil ettim. Bunların verdiği malumata göre, 82. Alay birlikleri mevzilerini tümüyle terketmişler. Düşman da bu mevzilere girmiş. Bunun üzerine sol kanadı (3. Bölüğün) yan ateşine maruz kalma tehlikesi olduğundan bir manga ile başçavuşu 3. Bölüğün sol kanadını sola kırılarak uzatmak üzere gönderdim. Onlar, doğrudan doğruya burayı uzatmışlar. Bundan evvel sol kanattaki vaziyeti görmek üzere bir çavuş, iki nefer; ileri hattaki durumu görüp haber vermek üzere de 5-6 irtibat neferi gönderdim. Saat 12.40 civarında 2. Bölük'ten Fevzi Efendi bir rapor gönderdi. Bu raporda düşmanın bir kısım kuvvetinin eski 82. Alay cephesi önünde mevzilerimiz olan sırtların doğusundan sola doğru sarkmakta olduklarını bildiriyordu. Bunun üzerine Tabur Kumandanı bizim bölüğe sol kanadı uzatma emrini verdi. Vaziyeti kavradık, sola doğru kırılmak lazım.

Bu satırları yazarken düşmanın pek etkisi olmayan piyade ateşi altında bulunuyor ve cevap vermiyorduk ki bu esnada saat 4 olmuş idi. Solumuzu 2. Tabur'dan bir bölük takviye etti ve Tabur Kumandanı Musa Nazım yanımıza gelerek taarruz emrini verdi. (Taarruz safhasına başlamadan evvel olan olayları belirtmemiş olduğumdan evvela onları yazacağım. Sonra taarruz safhasını anlatırım.)

Avcı hattının sol kanadını takviye emri üzerine derhal Bölüğümü yürüttüm. Bölük avcı hattında idi. Aralık ikişer adım. Sola çark ettirerek sola kırılmak için lazım gelen cepheyi aldım. Bölüğü biraz daha yürüttükten sonra sağ kanadımız 3. Bölük sol kanadıyla bir hizaya gelir gelmez mevzii aldırdım. Dürbünsüzlük belası olarak karşımdaki düşman bölgesini göremiyordum. Askerler

sonradan anladığıma göre 1500 metre mesafeden uzak bulunmakta olan ehemmiyetsiz bazı düşman avcılarını gösterdiler. Yanlış anladım. Nişangah mesafesi olarak 800 metre verdim ki, ancak, bu kadar uzak mesafedeki kar parçalarının gerisindeki karaltıları düşman avcı hattına benzetmiştim. Ateşi şiddetli ve çok yoğun yapıyorlardı. Halbuki cephanemizin yetişeceği şüpheli. Hedef iyi görünmüyor, iyi nişan alarak gayet yavaş atmalarını emrettim. Ateşin idaresi tümüyle elimde değildi. Başlangıçta bazı askerler verilen emirleri derhal yerine getirmiyorlardı. Şiddetle müdahale ettim. Yanlarına gittim. İcap edenlere sopa attım. Ateş idaresini tamamıyla elime aldım. Gözetleme hiç mümkün olamıyordu. Biz ateş açmadan evvel düşman ateşi nasıl ki etkisiz şekilde devam ediyor idiyse yine aynı şekilde devam etti. Takım Subayı Zabitvekili Halil İbrahim biraz korkak. Ateşin idaresine, avcı hattındaki görevini yerine getirmeye oldukça uzak. Hiç müdahale etmiyor. Zannedersem kendi canını düşünmekten başka bir şey hatırlayamıyordu. Halbuki kendisi medreseden icazet almış hocalardan. Ölümü, şehadeti herkesten iyi bilirler ve anlatırlar. Kimseyi de beğenmezler. İş başa gelince hiçbir şey yok.

Mangabaşıları ve çavuşlar da ne yazık ki vazife yapamıyor ve kendileri de neferler gibi ateş etmekten başka bir şey yapmıyorlardı. Ateş idaresi hakkında vermekte olduğum emirler ağızdan ağıza yayılarak duyuruluyordu. Bu suretle boşu boşuna beş dakika kadar ateş ettikse de hatamı anladım ve ateşi kestirdim. Düşman hem uzak hem de ehemmiyetsiz. Yani tarafımızdan görülen kısmı az, hem de iyi görünmüyor. 1200 nişangahıyla biraz daha ateş ettirdimse de vazgeçirdim. Ateş kestirdim. İbrahim Efendi Bölüğün sağ kanadında 1. Takım arasında, ben orta yerde, Başçavuş da sol kanatta bulunuyordu.

Ateş kestirdikten sonra baş siperi yapmaları emrini verdim. Çünkü verilen vazife savunmadan ibaretti. Askerlerin portatif kazma kürekleri de var. (Hepsinin değil, bir kısmının var.) Asker siper yapmaya başladı. Düşmanın tesiri olmayan piyade ateşi devam ediyordu. Kurşunlar aralıksız vızlayarak ya üzerimizden geçiyor veya ilerilerimizde yere saplanıyordu. Bu esnada ve bundan evvel en sağda bulunan 2. Bölük ile ortada bulunan 3. Bölük şiddetli surette 1500 nişangahıyla ateşe devam ediyorlardı. Onlar siper de yapmamışlar. Cephane sarfiyatını hiç düşünmüyorlardı.

Başçavuşu 3. Takım ile (ki bir mangadan ibaret) sol kanadı takviye etmek üzere göndermiştim. Onlar 3. Bölük ile bir hizaya, hatta daha ileriye çıkmışlardı. Bölükle 3. Bölüğü takviye ettikten sonra 3. Takım ileride kaldığından geriye, bizim sol kanadımız hizasına çektim. Bunların arasında 82. Alay'a mensup 4-5 de nefer vardı. Siperleri yapmaya başladıktan sonra düşman avcı hattında sağ sola gitmekte olan tek tük neferlere yalnızca iyi nişancılar tarafından ve gayet iyi nişan alarak, aralıklı ateş etmelerine müsaade ettim. Müsaadeyi suistimal etmek eğilimi askerde pek yaygın. Bilmem ki körü körüne bir veya iki düşman neferine uzak mesafelerden ateş etmekte ne buluyorlar. Ateşin şiddeti en ziyade 1. Takım mevzilerinde artıyordu. Canım sıkıldı. İbrahim Efendi'ye vazifesini yapmasını, ateş idaresine müdahale etmesini bağırarak ihtar ettim. Meğerse mübarek herif kendisi askerden daha çok anlamamazlık gösteriyormuş. Sonradan 1. Takım neferlerinden öğrendiğime göre yukarıda bahsettiğim münferit, ehemmiyetsiz, iyi görünmeyen hedeflere 2000 nişangahıyla bile ateş ettirmiş. Öğleden sonra saat 1'e doğru Tabur Kumandanı'ndan aşağıdaki emri aldım:

1. Bölük Kumandanı Celal Efendi'ye

82. Alay ile bağlantıya geçtiniz mi? 83. Alay 3. Tabur orada mıdır? Bir haber alamadınız mı? Düşman ne durumda ve ne kadardır, bildiriniz.

1 Tabur Kumandanı
Yüzbaşı
Musa Nazım

Cevap olarak, aşağıda özet halinde vereceğim bilgileri yazarak gönderdim:

(Ne 82. Alay ve ne de 83. Alay'ın 3. Tabur'u ile irtibatımız vardır. Onlar tutmuş oldukları sırtlardan Karapınar Deresi'ne indiler. Onların mevzileri boştur. Düşman, Fevzi Efendi'nin yazdığı gibi 1500 metre, belki daha da uzaktır. Görebildiğimiz kısmı azdır. Bizim cephemizden düşman hattı iyi görünmüyor, onun için kuvvetini, vaziyetini iyi bilemiyorum. Yalnız, düşmanın bulunduğu sırtların sola doğru uzanan kısmında –ki 82. Alay mevzileri bulunuyordu- tek tük düşman neferleri görünüp kayboluyorlar. Mesafe uzak olduğundan ben ateş ettirmiyorum. Makineli onlara ateş etti. Genel durum hakkında bilgilendirilmek isterim.)

1. Bölük Kumandanlığı'na,

1- Sağ kanat gerimizdeki Çinzorik'e yakın tepelerde yeni boyun noktasına çıktığımız vakit yapılan harp neticesinde düşmanın süvari kıtasının piyade ve makineli tüfeklerimizin ateşine tahammül edemeyerek geriye kaçmakta oldukları,

2- O piyade kıtasının hangi numaralı kıta olduğu belli değil ise de herhalde kolordumuzdan gelen kıtalarımızdan olduğu zannedilmekte ve rivayet edilmektedir.

O kıtamız hemen hemen bizim sağ kanadımıza doğru yaklaşmıştır.

11 Haziran 1915, öğleden sonra saat 1.20
1. Tabur Kumandanı
Yüzbaşı
Musa Nazım

Bu yazışmalar cereyan etmeden biraz evvel, gerimizde bulunan 2800 Tepesi'nin üzerinde mevziye yerleşmiş olan topçumuz tek başına ateş ettiği gibi, sağ kanatta bulunan makineli [tüfek] takımı da ateş ediyordu. Makineliye hangi hedefe ve ne kadar mesafe ile ateş etmekte olduklarını öğrenmek üzere bir nefer gönderdim. Sağ kanat gerimizdeki düşman süvarisine (nişangahı unuttum) ateş ettikleri cevabını aldım. Pek az sonra da bizim 50-70 metre gerimizde mevziye girmiş olan Rüknettin'in kumandasındaki Makinelinin Birinci Takımı sol kanat ilerimizdeki yüksek tepede gözüken düşman askerlerine 1100 metrelik nişangah ile ateş açtı. Mesafeler telemetre ile ölçülüyordu. Fakat sıhhatli değil, kısa idi. 100 metre yükseltti. O tepelerde kaynaşıp duran, ileriye geriye sağa sola giden dağınık, bazen beş on kişiye çıkan düşman askerleri, makineli ateşi üzerine hemen sırtın gerisine kaçıverdi. Arada bir yine görünüyorlar, anlaşıldığına göre etrafı gözetlemek istiyorlar, lakin bu işi acemice yapıyorlardı. Bizim bölük askerinden de bazıları bunlar üzerine ateş ediyordu.

Bu esnada bölüğün, baş siperi kazma işi bitmişti. Yalnız, yakın mesafeden muharebeye elverişsizdi. Kalınlaştırmak uzun ve güç bir mesele değildi. Bu siperler ancak bir saat zarfında yapılabilmişti. Çünkü istihkam malzemeleri noksandı. Ben de kendi elimle kendime gayet güzel bir baş siperi yaptım. Bu esnada aldığım haberde 2. Bölük Yüzbaşısı Fevzi Efendi iki yerinden yaralanmış. 2. ve 3. Bölükten bu savunma sırasında da 3-5 kişi yaralandı.Yine bu esnada bölüğümden bir neferin [tüfeğinin] iğnesinin kırılmış olduğu haberi verildi. Geriye gidip yaralıların silahlarıyla değiştirmesini emrettim. Gitti, değiştirdi. Bu esnada gerimizdeki Makinelinin hizasında bir bölük kadar piyadenin mevzi almış olduğunu gördüm.. Bunların yanlışlık yaparak bizim askeri vurma ihtimali

Doğu cephesinde siperler önünde ölen Rus askerleri
(Bingür Sönmez Arşivi)

olduğundan yanlarına gittim. 2. Tabur'dan bir bölül imiş. Zabitvekili Salim vardı, ona, katiyyen ateş etme melerini söyledim ve kanaat etmeyerek Tabur Kumanda nının yanma kadar gittim. Kumandan, alay ve tabur ya verleriyle beraber idi. 2. ve 3. bölüğe cephane sevk edi yorlardı. Vaziyeti sözlü olarak kendilerine anlattım. V gerimizdeki 2. Tabur bölüğünün oradan kaldırılması lü zumunu bildirdim. Sol kanadımızı her ne sebeptendi bilmiyorum uzatmak istiyorlardı. Şimdilik buna gerel olmadığını ve uzatmak icap ediyorsa dereye, eğimli ara ziye doğru uzanmak lüzumunu, özetle bunun da müm kün olmadığını izah ettim.

Bu esnada, bizim bölükteki gönüllü reisi Şeyh de bir tüfek alarak avcı hattına girdi ki avcı hattındaki tüfek adedi bu şekilde 49'a yükselmiş oldu. Ben de tekrar avcı hattına döndüm. Mitralyözden piyadelerin, makinelinin sağına soluna geçerek hedef belli olmaması için konulduğunu öğrendim. Bölükten bir kısım asker makineli tüfeklerin arasına terk edilerek diğer kısmı geriye alınmış idi. Bunların katiyyen ateş etmemelerini sağladım. Bundan sonra tek tük görünen düşman askerine karşı ara sıra ateş ediliyordu.

Cephane Sarfiyatı:

Bazı neferler 6-8 bağ sarf etmişlerdi. Diğerleri umumiyetle daha az. Yalnız Birinci Takım daha fazla sarfiyatta bulunmuş olmalı ki İbrahim Efendi taarruza kalkacak olursak cephaneye ihtiyaç olduğu haberini gönderdi. Fazla sarfiyatta bulundukları için kendisine bağırdım ve cephane de göndermedim. Yalnız geriye, istediğimizde cephane yetiştirmeleri haberini gönderdim. Yine bu zaman zarfında, çantalardaki cephanelerin birbirine yardımcı olunarak alınması emrini verdim. Siperler yeterli olduğundan kazma kürekleri de yerlerine koydurdum ki, kılıfları olmadığından çantada taşınıyordu.

Bu arada vakit öğleyi geçmiş, yemek hatırıma bile gelmedi. Yanımdaki neferlerden biri bir parça ekmek peynir verdi de yedim. Askerler sigara içiyorlar, konuşuyorlardı. Ve ancak ara sıra, tek tük ateş ediliyordu.Bu vaziyet öğleden sonra saat 4'e kadar böylece devam etti. Tam saat 4'te 2. Tabur'dan Zabitvekili Salim Efendi'nin kumandasında bir bölük bizim sol kanadımıza yanaştı ki, bir kısmı bizim bölükle karışmış idi. Bu esnada da Musa Nazım [Fırka kumandanı] geldi. Taarruz emrini verdi. Emir sözlü olarak verildi ve şu anlama geliyordu.

"Taarruz edeceksiniz, destek kıtalarımız geldi." Ben derhal müdahale ederek 2. Tabur bölüğünün sol kanatta tepe istikametine ilerlemesi, bizim de onun sağ tarafında bulunan dört kar parçası istikametinde taarruz etmemiz lazım geldiğini söyledim. Kabul etti ve Salim Efendi'ye öylece emir verdi. 2. Tabur'un bölüğü peyderpey 50-70 metrelik bir sıçrama yaparak orada mevzi alıp körükörüne ateşe başladı. Düşmanı iyice göremediği gibi düşmanın etki edecek ateşine maruz kalmış da değillerdi. Bundan başka bu bölüğün daha sola giderek bizim bölüğün cephesini kapatmaması lazımdı. Orada durmayıp ilerlemesi için Tabur Kumandanı Musa Nazım tarafından sözlü olarak emirler verildi ise de hiçbiri yerine getirilmedi.

Bunun üzerine, bu bölüğün bizim hizamızda kalıp henüz sıçramamış olan takımına, Musa Nazım, bölüğün olduğu yerde kalmayarak ileri geçmeleri ve bunları böylece ileri sürmeleri hakkında emir verdi. Bu emir yerine getirildi, lakin yine de bu bölüğü ileri sürmek mümkün olamadı. Bu sıçramalar başlar başlamaz sol kanadımız ilerisindeki tepede düşmanın bir takım piyade ile bir makineli takımı derhal mevzi alarak şiddetli ateşe başladılar. Fakat ateşi tesir edici değildi.

Ben bölüğüme yer açılsın diye solumuzdaki bölüğün biraz ilerlemesini bekliyordum ki sağımızdaki 3. Bölüğün de ilerlemeye başladığını gördüm. Musa Nazım, bizim de ilerlememiz için emir verdi. Gerçi bu şekilde hareket pek isabetli değildi. Nihayet 1500 metrelik açık bir arazide düşmanın piyade ve makineli ateşlerine karşı düzensiz ve birbirinden kopuk avcı hatlarıyla ilerlemek lazım idi. Lakin bu suretle hareket edecek olursam kötü yorumlara uğrayacağımızı, korkaklıkla itham edileceğimizi bildiğimden, *maddi manevi mesuliyet emri verenle-*

rin üzerine olsun dedim ve sağdan takım takım bölüğümü sıçrattım:

İlk sıçrayışta ben bütün bölüğün ilerisine atıldım ve ilk sıçrama 70-80 metre vardı. Fakat bundan sonra askerin geride kalmasına engel olmak ve bölüğün tümünü sevketmek için sonunda manga ile sıçramaya başladım. Lakin bu sefer de başka bir mahzur meydana çıktı ki, Halil İbrahim Efendi'nin korkaklığı ve görevini yerine getirmemesi yüzünden bölük dağıldı ve kontrolümden çıktı. Biz sıçramaya başladığımız zaman makineli tüfeklerimiz de şiddetle işlemeye başladı. Fakat öyle zannediyorum ki, etkisi olmadı. İkinci sıçramadan sonra düşman ateşinden korunaklı bir hatta geldik. Yalnız sol kanadımız, ilerisindeki tepeden düşmanın ateşine maruz kalıyor. Bu bölge içinde 100 metre kadar genişlikte, diz boyu yüksekliğinde kar vardı ki burasını değil koşarak, yürüyerek bile geçmek zor. Ateşin şiddetine rağmen burasını yavaş yavaş geçtik. Bu zaman zarfında sağımızdaki 3. Bölük, hareket istikametinde kar olmamasından ve bizden evvel sıçramaya başlamış bulunmasından dolayı benden 250-300 metre kadar ileride idi ki, Komutanı Rüştü Efendi bizim Halil İbrahim'in 1. Takımla ilerlemeyip karın diğer tarafında (buranın ateşten az çok korunaklı olmasından istifade ederek) geri kalması yüzünden ileride sahipsiz kalan Birinci Takım'a hedef göstererek görev veriyordu. Bunu görünce çok kızdım. Halil İbrahim'i de zorla ileri sevkettim. Biz de ilerledik. Karı geçtik. Karşı sırtta mevziye girdik. Burada arazi şartlarından dolayı Birinci Takım'ı göremiyordum. Karşımızdaki düşmanın bulunduğumuz yerden görünen kısmı az, iki grup. Sağdaki, 850 metre kadar ilerimizde, iki mangalık kuvveti siper içinde, soldaki 750 metre ileride. Burada 3-4 kişi arada göğüs hedefi gösteriyorlar. Bunlara

bir müddet ateş açtırdım. Diğer bölüklerden de bazı askerler gelmiş, bize karışmış, bölük idaremden çıkmıştı. Bu esnada solumuzdaki 7. Bölük, sol ilerimizdeki tepeye karşı mevzi almışlardı. 4. Bölük de geldi, bunları takviye etti. Tabur Kumandanı da geldi. İlerlememizi söyledi. Kendisine, bizim ilerlememizin kolay olduğunu, fakat sol kanat ilerisindeki tepede bulunan düşmanın tehlike arz ettiğini ve orası işgal edilmeden ilerleyecek olursak yan ateşine maruz kalacağımızı izah ettim ve karşımızdaki düşman hakkında malumat verdiğim gibi, bilhassa sol kanada ehemmiyet vermeleri lüzumunu anlattım. O da o tarafa gitti. Ben, bir daha sıçradım. Önümüzdeki ufak bir kar parçasını geçtik. 50 metre kadar ileride mevzi aldık. Buradan bir kısım askerime 800 metrelik nişangahla sağdaki düşmana, bir kısmına da 600 metrelik nişangahla soldaki düşmana ateş açtırdım. Ateşin idaresi tümüyle elimde değildi. Çok fazla ateş ediliyordu. Pek az sonra cephane istemeye başladılar. Geriye bir nefer gönderdim. Biz de ateşe devam ediyorduk. Düşmanın ateşi başta çok etkisizdi. Alay ediyordum. Yere yatmış bir vaziyette idim.

Yaralanıyorum

Öğleden sonra saat tam 5'te şiddetli bir darbe yiyerek yaralandım. Sol bacağımdan. Doğruldum, kurşunun dizimin altından girmiş olduğunu anladım. Kan akıyordu. Derhal iple yaranın üst tarafından, sargı beziyle de yaranın üzerinden sıktım. 3. Bölük'ten Cemal Çavuş'a dayanarak geriye gitmeye çalıştım. O da hafif yaralıydı. Kendi kendime biraz yürüyerek biraz da sürüklenerek sırtın gerisine çekildim. Cephede şiddetli ateş devam ediyor. Ben fena halde ıstırap çekiyorum. Kıpırdamaya bile halim yok, bayılacak dereceye geldim. Yarım saat kadar zaman geçtikten sonra

bir sedye geldi. Cemal Çavuş adam buldu, tehditle beni taşıtmaya muvaffak oldu. Taburun pansuman yerine gelinceye kadar 1-1,5 kilometrelik bir bölgeyi şiddetli ateşler altında geçtik. Bizim ilk siper yaptığımız mevzinin gerisinde, sırtın arkasında bulunan sargı yerine geldim. 2. Tabur doktoru yaramı sardı. Kurşun içerde kalmış. Burada, Tabur Kumandanımın da yaralı olduğunu gördüm. 3. Bölük'ten Rüştü Efendi de yaralanmış. 2. Bölük'ten Abdullah şehit olmuş.

Ben sargı yerine gelirken 2. Tabur'dan 5. Bölüğün takviye için sol kanada doğru gitmekte olduğunu gördüm. Cephanenin de tükendiğini öğrendim.

Sargı yerinden yine sedye üzerinde, aşağıda boyun noktasında bulunan Sıhhiye Bölüğüne gittim. Burada sedir üzerinde bir müddet bekledim. Biraz sonra oradan da Sıhhiye Bölüğünün sedyeleriyle taşınmaya başlandık. Akşam oldu. Yol yok. O anda Allah'ın belası gibi gelen dereler, yamaçlar üzerinden inmeye başladık. Nihayet bir yerde dere içinde Sıhhiye Bölüğü çadır kurdu. Beni sedyeyle bir çadıra koydular. Gece saat 9-10 olmuştu. Biraz sonra diğer bir subay daha sedye ile geldi. Sözde uyumak istedim. Fakat hiç rahat edemedim.

Bugünkü muharebe esnasında düşmanın beş-on topçu mermisi üzerimizden geçti. İlk sıçramalarda bölükten ancak 3 kişi yaralanmış idi. Sargı mahallinde gördüğüm yaralılardan miktarın çok daha fazla olduğunu anladım. Benden biraz sonra 4. Bölük Zabitvekili İshak Ağa da başından yaralanmış, 3. Bölük Zabitvekili şehit olmuş. Bizim Molla 1. Bölük Zabitvekili Halil İbrahim de kaçmış. Hülasa Taburda zabitandan sağlam olarak korkaklar: 4. Bölük Yüzbaşısı İbrahim, 2. Bölük Mülazımısanisi Mahmut, 1. Bölük Halil İbrahim kalmış. Taburdan da askerden sağlam olarak ancak 60 kişi kadar kalmış. 2. Taburdan o kadar kayıp yok.

Sonradan öğrendiklerim:

Biz bugün düşmana taarruz ederken bizim 3. Tabur, 82. Alay solunda eski mevzilerindeki vaziyetini muhafaza etmeyip, 84. Alay mevzilerine doğru biraz geri çekilmiş ve orada 82. Alay mevzilerini işgal eden düşmana karşı cephe alarak kayıtsız bir şekilde seyirci kalmış. Bizim taarruzlarımızı görürken ve oradan düşmanın yan tarafına çok etkili bir şekilde tesir yapabilecekken korkularından ve eski adetleri olduğu üzere yan çizerek yerlerinden bile kıpırdamamışlar.

Seyyar Hastanenin Peşinde

12 Haziran 1915 Cumartesi

Bu gece çadır içerisinde sedye üstünde sözde yattım. Hiç uyuyamadım desem yeridir. Yarım saatte, saatte bir taraftan diğer tarafa dönüyordum. Allahın gazabını çektim galiba. Sabahleyin saat 2.45'te uyandırdılar. Henüz gün doğmamış. Yaralıları Çinzorik'te bulunan 28. Fırka Seyyar Hastanesi'ne sevk edecekler. Saat 3.15'te sedye üstünde yola çıktık. İki subay, diğerleri nefer. Yol yok. Kireçli Dağ'ın dik, meyilli yamaçlarından iniyoruz. Bizi taşıyan askerler çok zahmet çekiyordu. Ben sedye üstünde rahatça gidemiyordum. Bin müşkülatla saat 6.30 civarında Yukarı Çinzorik'e geldik. Köyün girişinde 9. Kolordu Süvari Bölüğü Yüzbaşısı Manastırlı Suphi, Üsteğmen İzzet, bizim Selanikli Tahsin Efendi'lerle, ihtiyat zabitvekili olan o bölük subaylarından 2 efendiye daha tesadüf ettim. Güzel bir karşılaşma oldu. Köyün girişinde durduk. Epey konuştuk. Çay ikram ettiler. Yaralandığımdan beri çay içmediğim gibi henüz bir şey de yememiştim. Eşyamın olmadığını anladıklarından yolda içmem için bir kiloya yakın şekerle çay verdiler. Cümlesin-

den Allah razı olsun. Bilhassa Tahsin'den. Bu arada bizim İaşe Subayı Hüsamettin de geldi. Ondan bütün eşyalarımızın Tortum'a gönderildiğini öğrendim. Tahsin'den 17. Fırka'nın Remzi Bey'le birlikte bugün sağ kanada, 28. Fırka'yı takviye etmek üzere gelmekte olduğunu ve birkaç saate kadar öncülerinin Çinzorik'e geleceğini öğrendim.

Sıhhiye Bölüğü tarafından köyde bulunduğu söylenen seyyar hastane dün Çinzorik'in üstündeki muharebeden dolayı geriye, Bar istikametine gitmiş. Yeri belli değil. Bizi taşıyan teskereci askerler buraya kadar emir aldıklarını söyleyerek, bizi burada bırakacaklarını söylediler. Başta, belki bir araba bulur onunla gideriz diye razı olduk. Süvari arkadaşların hazırladıkları odaya geçtik. Tahsin, Kolordu karargahında olduğu için gidecekti. Lakin Süvari Bölüğü orada kalacağından onların yiyecek, içecek özetle her hususta ihtiyaçları hazır edildi. Lakin odada biraz oturur oturmaz burada kalmanın pek lüzumsuz olduğuna, araba temin etmenin imkanı bulunmadığına – bura halkı göç etmiş çünkü – kanaat getirdik. Tahsin bizi getiren teskereci askerleri zorladı, tehdit etti. Bar'a kadar taşımaya ikna etti. Allah kendisinden bin defa razı olsun.

Tekrar sedyeye bindik. Hareket etmeden evvel Hüsamettin yoğurt getirdi. Yedim. Senet karşılığı 4 lira verdi. Tahsin bugün Tortum'a gidecek, Tortum Postanesinde bulunan posta paketlerimi Hilaliahmer Kadınlar Hastanesi adına iade etme işini üstlendi. Hüsamettin de eşyamı gönderecek. Üsteğmen İzzet de Karagöbek nokta kumandanına bana şeker vermesi hakkında mektup yazdı. Özetle hepsinden de birçok yardım gördüm.

Saat 8'de hareket ettik. Dinlene dinlene geldik. Öğle vaktinde Bar'da 28. Fırka Seyyar Hastanesine geldim. Baş-

Karargâhta bir grup görevli

tabip, Manastır'da 17. Fırka taburlarından bizim Kolağası Münir'in taburunun doktoru Esad Bey. Tanıştık. Yaramın sargısını değiştirdiler.

Bugün sevk için nakliye vasıtası olmadığından bir ahıra yatırdılar. Yatak falan hiçbir şey yok. Yalnız akşam üstü iki battaniye verdiler. Yaram hakkında: kurşunun kemiğe dokunmadığı, ekleme de zarar vermediği fikrini beyan ettiler. Elime verdikleri kağıtta "Hafre-i me'befiye-i yesrâdan giren mermi sâk-ı yesrâda kalmıştır"* yazılı idi.

Bugün hava iyi, güneşli. Çok sıcak da değil. Güzel bir gün. Bacağımın dizden aşağı kısmı fena halde şişmiş durumda. Baldır aksamı ağrıdığı gibi ayağımın üstü, parmak eklemlerimin yakını da çok ağrıyordu. Ayak parmaklarımı aşağıya bükebildiğim halde yukarıya bükmek mümkün olamıyordu. Başta, bir taraftan diğer tarafa

* Doktor raporunda şöyle yazılmıştır: "Sol taraftan gelen mermi, sol baldır da kalmıştır"

yardım almadan dönemiyordum. Bugün de ateşim yüksekti. Akşam üstü bilhassa iyice yükseldi. Doktor Esad Bey yanıma geldi. Kızılkilise'ye götürmek istedi. Hem ateşim yüksek hem de akşam olduğundan istemedim. Yarına bıraktık. Su döküdürmek istedi. İstemedim. Yalnız lamba gönderdi. Köyden buldurduğum yoğurtla yetindim.

Gece dün geceye göre daha rahat uyudum. Daha seyrek uyanıyor ve dönüyordum.

13 Haziran 1915 Pazar

Bugün ne yazık ki sevk edilemedim. Bütün gün ahırdaki yerimde kaldım. Yine ateşim vardı. Düne göre nispeten daha az. Durumum hemen hemen dünkü gibi. Yoğurt ve çay ile hastaneden verilen pirinç çorbası ve sütü yedim. Akşam üstü Esad Bey yine geldi. Bugün ilgilenemediği için özür diledi. Yarın mutlaka sevk edileceğimin teminatını verdi. Bugün seyis neferim hayvanımı otlamak üzere çayıra, Allaha teslim etti. Akşam üstü de kaybolduğu haberini verdi. Canım sıkıldı. Aramasını, gerekirse Çinzorik'e kadar gitmesini söyledim. Gece Çinzorik'e gitti.

Bu gece de dün geceki gibi geçti.

Bugün hava iyi, güneşli.

11 Haziran 1915 Tarihli hatıralarımın sonuna ilave:

Gece Alay tarafından 3. Tabura düşmanın yanına taarruz emri verilmiş. 3. Tabur Kumandanı, 3 bölüğünü Yüzbaşı Hilmi Efendi kumandasında taarruzla görevlendirmiş, kendisi bir bölükle kalmış. 3 bölük de düşmana yaklaşıp pek yakınına geldikten sonra bir müddet durmuşlar ve tekrar geri dönmüşler.

14 Haziran 1915 Pazartesi

Bu sabah seyisim döndü. Atımı bulamamış. Hayvan kayboldu gitti. Öğlen vakti nihayet bizim meşhur otomobille-

rimiz olan kağnı arabalarından birine bindik. Ve hareket ettik. Taş veya bataklıktan ibaret olan yollarımız üzerinde araba taştan taşa veya çukurdan hendeğe sıçradıkça ben de içinde ıstıraptan utanmasam bağırıp duracağım. Ne yapacağımı bilemeyerek bin bir zorlukla ve yavaş yavaş, adeta saatte en fazla 2 kilometre süratle yürüyerek öğleden sonra saat 4.30 civarında Kızılkilise'ye varabildik.

Burada da seyyar hastane var. İki doktoru yanıma geldi. Bu gece burada kalmamı, yatacak yer olduğunu, Karagöbek'e gidecek olursam yer bulamayacağımı ve yarın sabah sevk edeceklerini söylediler. Kandırdılar. Ve kilisenin üst katına kuru tahtalara misafir ettiler. Yatak yorgan vermek istediler ise de pistir diye istemedim. Gittim saman dolu çadır yatağıma ve kaput ile pelerinden ibaret yorganıma razı oldum. Kilise eşya ambarı. Giren çıkan çok. Pislik bol. Üstüne üstlük gece 15-16 yaralı nefer de getirdiler. Onlar da aşağıda. Gürültüden iyi uyuyamadım. Rahat edemedim. Gece biraz yoğurt ve çay ile yetindim.

Bu gün de hava iyi. Güneşli. Çok sıcak değil.

Kağnı üzerinde taşınıyorum

15 Haziran 1915 Salı

Bugün sabah saat 8.30'da güçlükle sefalethaneden kalkarak bir otomobile bindik. (Hakiki değil, öküz arabası. Türkiyenin doğu vilayetlerine özgü otomobillerinden!) Yola koyulduk. Bu arabalarda birçok yaralı asker de vardı. Biraz gittikten sonra öküzleri çayıra salıverdiler. Bir saat istirahat.. Nihayet güç bela öğle vaktinde Karagöbek'e geldik. Bizi getiren arabalar 9. Kolordu 3. Erzak Kolu'na ait. Başlarında bir grup süvari üsteğmen de var. Karagöbek'ten ileriye gitmeyecekleri için yaralı askerlerin hepsini indirdiler. Ben ise Karagöbek'e yaylı atlı araba bulurum

Yaralıların taşınması sırasında kullanılan arabalar..

ümidiyle gelmiştim. Süvari Üsteğmen İzzet'in verdiği mektupla beraber yazdığım bir dilekçeyi menzil nokta kumandanı olan Süvari Binbaşısı Arif Bey'e gönderdim. Yanıma geldi. 2 kilo şeker, 100 gram çayı derhal verdiği gibi, elimdeki arabadan başka vasıta bulmanın imkansız olduğunu anlattı. Erzak kolunun kumandanı arabayı vermek istemediyse de ona, vermesi için emir verdi. Kısaca, bana çok yardım etti. Yoksa bu zât olmasaydı belki birkaç gün de Karagöbek'te kalırdım. Ne ise iki saat kadar oyalandıktan sonra yola devamla akşamla beraber (Tafta)ya ulaştık ve orada kaldık.

Yolda, 11 Haziran 1915'de cephede sıkışmamız üzerine Karagöbek hattına gelmiş olan Birinci Milis Taburuyla bir Seyyar Jandarma Taburuna, vaziyetin iyileşmesi üzerine kendilerine lüzum kalmadığından Erzurum'a doğru dönerlerken rastladık. 45 yaşından büyük sakallı ihtiyarlarla 16-17 yaşında genç çocuklardan ibaret. Ellerine

birer tüfek verilmiş. Eğitim bile görmemişler. Tabur Kumandanları Erzurum Merkez Kumandan Muavini Binbaşı Mümtaz, zabitleri Mülazımevvel Açıkgöz Osman ile İhtiyat-ı sani Halit.

Bugün hava iyi, pek az yağmur yağdı. Güneşli. Sıcak.

Durumum: Bugün düne nazaran rahat geldim. Bacağım çok acımıyordu.

Erzurum Hilaliahmer Kadınlar Hastanesi

16 Haziran 1915 Çarşamba

Bu sabah her zamanki gibi yola devam. Yollarda 2 saat kadar istirahat ettik. Öğleden sonra saat 5.30 civarında Kavakkapısı'na vardık. Orada İbrahim'den (Mektebi Harbiyede bölüğümüz başçavuşu idi) bir mektup aldım. Benim için Konya Hilaliahmerinden (Erzurumda hastane) yer hazırlatmış. Orası çok iyi imiş. Oraya gitmemi tavsiye ediyordu. Eski hastanedeki memurların hepsini tanıdığım gibi Fazıl Bey'in de gözetimi altında olacağımdan kararımı değiştirmedim. Saat 6.30 civarında Hilaliahmer Kadınlar Hastanesine geldim. Yer hazırlanmış, çok iyi karşıladılar. Yaramın pansumanını değiştirdiler. Tecrit konusunda yandık. Yaralı bir Rus yedek subayıyla koğuşta beraberiz.

Bugün durumum iyi. Rahat geldim. Hava da iyi, güneşli.

17 Haziran 1915 Perşembe

Bugün kayda değer bir gelişme yok. Bizim Tabur Yaveri de 30/3/331'de kör bir kurşunla bacağından hafif yaralanmış, benden evvel buraya gelmiş. Beni karşıladı. Tabura Nisan ve Mayıs maaşlarıyla Mart'ın zammını göndermiş. Aldım.

Akşamüstü 5. koğuşa nakledildim.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Erzurum

18 Haziran 1915 Cuma

Öğleden sonra arkadaşlar ziyarete geldiler. Başka önemli bir şey yok bugün.

19 Haziran 1915 Cumartesi

Bugün Fazıl Bey muayene etti. Yaraya 4 gün kadar yaş pansuman yapıldıktan sonra röntgen çekilmesini emretti. Başka kayda değer birşey yok.

20 Haziran 1915 Pazar

Kayda değer bir şey yok.

21 Haziran 1915 Pazartesi

Alaeddin'den mektup aldım. Başka kayda değer bir şey yok.

22 Haziran 1915 Salı

Kayda değer bir şey yok.

23 Haziran 1915 Çarşamba

Aynı şekilde kayda değer bir şey yok.

24 Haziran 1915 Perşembe

Bugün koltuk değnekleriyle gezmeye başladım. Varşova'nın dış savunma hatları teslim oldu.

25 Haziran 1915 Cuma

Bir şey yok. Arkadaşlar ziyarete geldi.

26 Haziran 1915Cumartesi

Bir şey yok.

26 Haziran – 4 Temmuz arası kayda değer bir şey yok.

Cephede terfi haberi

4 Temmuz 1915 Pazar

Bugün kıdem dolayısıyla 326 [1910] ve 327 [1911]'lilerin rütbelerinin yükseltilmesi emri geldiği ve bunların arasında ismimin de yazılı bulunduğunu talebemizden Kütahyalı Hilmi gelerek müjdeledi. Tabii memnun oldum. Fakat çok değil, her neyse..

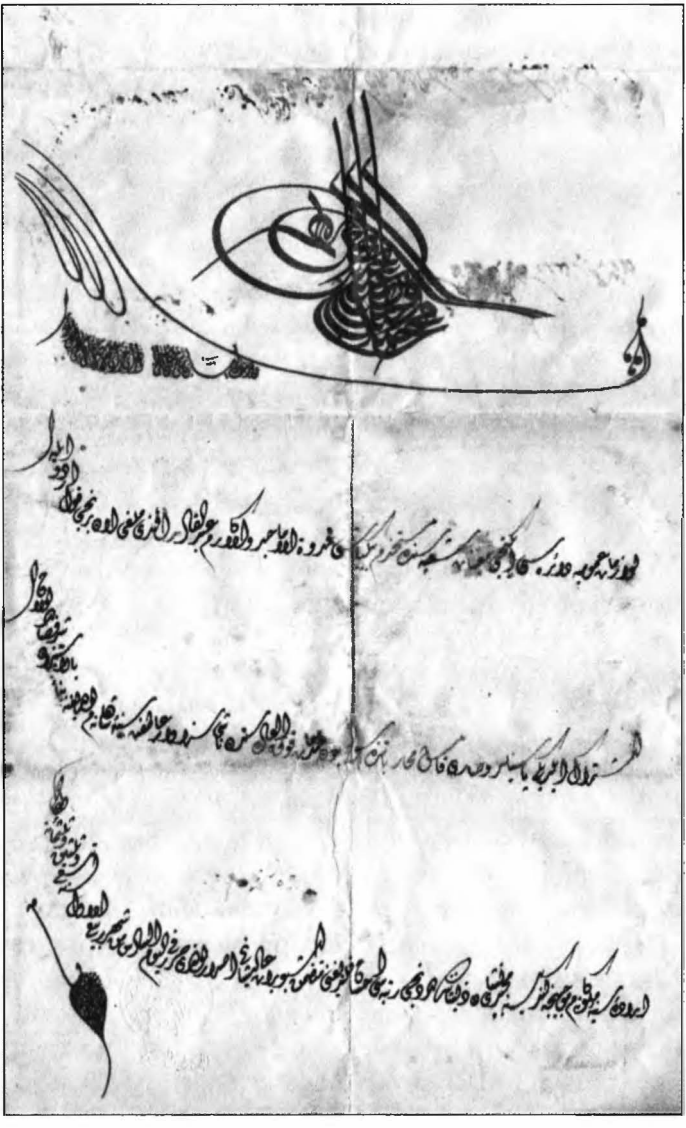
5 Temmuz 1915 Pazartesi

Arkadaşlar ziyarete geldiler. Sıhhiye Müfettiş Yaveri İsmail Cemal'in kardeşi Yüzbaşı Ali Rıza Efendi apoletlerime yıldız dikti.

6 Temmuz – 13 Temmuz 1915

Alay yaverinden aldığım mektupta, fırka emrinde kıdemimizden dolayı 23 Haziran 1915 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere terfimize 30 Haziran 1915'de padişah emri verilmiş.

Havalar, İstanbul ve Manastır'ın ilkbaharı gibi bir sıcaklıkta güzel ve latif geçiyor.

Doğu cephesi muharebelerindeki hizmet ve başarıları dolayısıyla bir teğmene verilen Berat

Hastanede Refik ve Hacı Bey'lerle aşağı kalem odasında eksiksiz yiyip içiyor ve günlük hayata devam ediyoruz.

14 Temmuz 1915 Çarşamba

Aldığımız havadise göre fırkamız Pasin tarafına geçiyormuş. Yazın Karakilise cihetlerine gidecekmiş.

15 Temmuz 1915 Perşembe

Tabur Kumandanı, Yaveri, Yüzbaşı Fevzi tabura katılmak üzere gittiler.

17 Temmuz 1915 Cumartesi

Bugün röntgene (ikinci defa) gittim. (Evvelce yalnız diz eklemimde aramış ve bulamamışlar idi.) Bu kere baldıra radyoskopi yaptı ve kurşunu görerek yerini kırmızı kalemle işaret etti. Sol bacağımda, baldırın ortasında (İşaret edilen yerde) ve hemen dört santimetre derinde durur vaziyette bir adet piyade mermisi görülmüş..

İlk Ameliyatım

21 Temmuz 1915 Çarşamba

Öğleden sonra Fazıl Bey ameliyat yaptı. Kurşunu dışarıdan hissedemediğinden çok derinde olduğuna hükmederek kloroform ile uyuttu. Ameliyatın basit olacağını ve binaenaleyh kloroforma hacet kalmayacağını zannederek öğle yemeğimi yemiştim. Kloroform verilince ameliyat esnasında kusmuşum.

Kloroformu ilk kokladığımda hafif, birşey hissetmedimse de pek az sonra müthiş bir sersemlik başladı ki gittikçe artıyordu. Dilimi yakaladıkları zaman pek acımadı, gittikçe ağrımaya başladı. Nihayet hiçbirşey hissetmedim, ameliyatı yapmışlar. 3-4 santimetre derinlikte, 1 santim

genişlikte bir yarık açmışlar. Fazıl Bey parmağını sokarak her tarafını güzelce aramış ise de kurşunu bulamamış. Kızmış. Nihayet yaranın iki kenarını dikerek orta yerden ufak bir yeri açık bırakmış. Ve bacağını sarmışlar. Onlar ayrılmış, biraz sonra ameliyat masası üzerinde uyandım. Fakat daha o zaman her şeyi hayal zannediyordum. Bacağımın sarılmadığını görüyor, ameliyat olduğuma inanamıyordum. Etrafta söylenen sözleri işitiyor fakat muhakeme edemediğim gibi gözlerimi de açamıyordum.Yatağa geldikten sonra da kustum. Bir müddet daha böylece sersem kaldım. Nihayet yavaş yavaş ayılmaya başladım. Fakat midem pek fena karışıyor, üstümde sersemlik var. Ameliyat yerinde de acı hissetmeye başladım. O gün ve geceyarısına kadar hemen hemen hep böyle devam etti. Bir iki defa daha kustum. Ertesi gün iyileştim, bir şeyim kalmadı ve gezdim. Ayağımda tabii acı var.

Yarama pansuman yapılmadı.

23 Temmuz 1915 Cuma

Bugün oldukça güzel geçti. Hükümet Konağı önünde malum olan merasim. Akşama kadar mızıka çalındı. Bugün akşama doğru mızıka bizim hastaneye de geldi.

Gece Hükümet Konağı önünde, bizim hastanede mızıka çaldığı gibi havai fişekler, maytablar yakıldı. Gece yarısına kadar eğlendik.

24 Temmuz 1915 Cumartesi

Üçüncü defa röntgene gittim. Radyografi yapıldı. Sonra da camı aldırttık. Kurşun, ameliyat yapılan bölge civarında eski şeklini hiç değiştirmemiş olarak duruyor..

25 Temmuz 1915 Pazar

Bugün dün akşam üzeri soğuk rüzgarda kaputsuz durarak üşüttüğümden sıtma tuttu. Kinin aldım.

26 – 29 Temmuz 1915'e kadar

Sıtma devam etti.

İkinci Ameliyatım

31 Temmuz 1915 Cumartesi

Bugün öğleden sonra kloroform ile uyuttuktan sonra Fazıl Bey eski ameliyat yerinin içinden keserek kurşunu çıkarttı.

Bu defa geçen seferkinden daha az ıztırap çektim. Kurşunu bana verdiler. Şeklini hiç kaybetmemiş. Kurşunun üzerine yaralandığım ve çıkartılan tarihleri kazıtarak saatimin kordonuna asmaya karar verdim.

1 ile 9 Ağustos 1915

Yara fena halde cerahat yaptı. Hastalandım, bu günler hep hastalıkla geçti.

Bu günlerde Alaydan Tabur Kumandanı Musa Nazım, İshak Ağa, Mahmut Efendi, Yüzbaşı Osman Efendi, Yüzbaşı Şevki, Zabitvekili Celal, Mülazımısani Mustafa Efendiler bizim hastaneye yaralı olarak geldiler.

12 Ağustos 1915 Perşembe

Bugün biraz iyileştim. Pederimden mektup aldım. Varşova'nın düşme haberi geldi. Hükümet Konağı önünde akşama kadar sevinç gösterileri yapıldı.

13 Ağustos 1915 Cuma

Ramazan bayramı. Hastaneyi Ordu kumandanı, Vali Tahsin Bey, Mevkî-i Müstahkem Kumandanı ve daha birtakım kişiler ziyaret etti. Tahsin Bey 3'er Bafra paketi gönderdi, hanımı da şeker gönderdi. Ordu kumandanı hiçbir şey. Bizim koğuşta bir tek ona şeker verdik, mahçup olsun diye. Arkadaşların hepsi ziyarete geldiler. Hastaneye mızıka geldi.

14 ile 25 Ağustos 1915

Kayda değer birşey yok.

25 Ağustos 1915

Bu gece hastalandım, sıtma oldum galiba, üşümemden anladım.

26 Ağustos 1915 Perşembe

Bugün yine ateş devam etti.

27 Ağustos 1915 Cuma

Ateş devam etti.

28 Ağustos 1915 Cumartesi

Yaramın etrafı şişti. Hastalığın sebebi anlaşıldı. Bugün bizim İbrahim hastaneye yattı.

29 Ağustos 1915 Pazar

Yara fazlaca akmaya başladı.

30 Ağustos – 13 Eylül 1915

Kayda değer bir gelişme yok. Eğlence ile vakit geçiriyoruz.

Bu ay boyunca havalar iyi gitti.

Almanlar Rus ordusunu iyice ezdiler. (Donaburg, Riga, Dobno, Rovono, Kanije)'den başka diğer tüm kalelerini aldılar.

Sonunda yara bir iki gün hasta etti. Cerahat fazla akıyor.

14 Eylül 1915 Salı

Kayda değer bir şey yok. Havalar soğudu.

15 – 20 Eylül 1915

İstanbul'dan Hamid'den, Alaeddin'den, Doktor'dan mektup aldım. Alaeddin hafif olmak üzere iki defa yaralanmış.

20 Eylül 1915'de Tabur Kumandanı Musa Nazım, bizim Nihat, Bölüğün Efendilerinden Hilmi ve daha başka subay arkadaşlar (toplam 17 subay) tedavi edilmek için Almanya'ya gitmek üzere buradan hareket ettiler.

İbrahim taburcu oldu. Bulgarlar genel seferberlik ilan etmişler.

21 Eylül 1915 Salı

Bugün de zorla tifo aşısıyla aşıladılar. Kesin olarak şahit oldum ki, bu adamlar insanca davranmaktan çok uzaklar.

22 – 24 Eylül 1915

Yine ara sıra hastalanıyorum. Hastane müdür ve doktorlarının subaylara karşı muamelesi pek kötü. Dama oyununu bile yasakladılar. Hepsiyle aram açık. Müdür ve Fazıl Bey'le bozuştuk. Ve dalkavuk sözleriyle beni mahcup ettiler. Artık çok fazla canım sıkılmaya başladı. Artık bir an evvel hastaneden kurtulmaya karar verdim.

Cephe haberleri

24 Eylül 1915 Cuma

Bizim Yüzbaşı Kemal Bey Hınıs Hastanesinden tedavi olarak geldi. Bugün Bulgarların seferberlik haberleri geldi. Memnun oldum. Alman ve Avusturyalılar cephelerinde taarruzlara başladılar.

24 Eylül – 13 Ekim 1915

Durum eskisi gibi devam ediyor. Havalar iyi gitti. Yalnız son iki günde yağmur ve etraftaki Palandöken gibi yüksek dağlara kar yağdı. Bu dağların tepeleri bembeyaz kesildi.

15-20 günden beri başlayıp da ara verilen cephelerdeki taarruzlar yeniden başladı. Belgrat düştü. Almanların Makinzen Ordusu Sırp cephesine gelmiş.. Kemal Bey'le hastanenin kalem odasında kışın olduğu gibi yiyip içiyoruz.

29 Eylül 1915'den itibaren yaraya bastırınca cerahat akması kesildi. Yalnız fitil cerahatlanıyordu.

4 Ekim 1915'den itibaren günaşırı pansumana başladık. Durumum genel olarak iyiye gidiyor.

20 Ekim 1915 Çarşamba

Bugün kurban bayramının birinci günü. Hava bozuk, öğleden sonra yağmur yağdı. Vali ve ordu kumandanı adına Mevkî-i Müstahkem Kumandanı Ahmet Fevzi Paşa tebrike geldi. Vali yine şekerleme ve bisküvi gönderdi. Bu akşam değneklerle dışarı çıkarak Kemal Bey'le Hacı Yusuf'a akşam yemeğine gittik. İyi yemekler yedik. Arkadaşlar ziyaretimize geldi.

21 Ekim 1915 Perşembe

Bugün Sırbistan'ın Köstendil civarında Bulgar arazisine 21 Ekim 1915'de tecavüz ettiklerini ve savaşın başladığını ajans yazdı.

Ekim ayı bozuk gidiyor. Yağmurlu, güneş nadir.

22 Ekim 1915 Cuma

Bugün dışarıya çıktım. Aşağı postaneye kadar gittim. Gittim amma, gelinceye kadar dizimin ağrısından canım çıktı.

Havalar genel olarak iyi gidiyor. Bazen soğuk oluyorsa da öğleye doğru güneş çıkıyor ve sıcak oluyor. Arasıra yağmur da yağıyor. Etrafa hep kar yağıyor..

Bu hafta Hüsamettin'den aldığım mektupta, Alaeddin'in 15'lik obüsün patlamasıyla bacağından ve boynundan yaralanarak Fransız Hastanesi'nde tedavide olduğunu yazıyordu.

Bulgarlar, Köprülü ve Üsküp'e kadar Makedonya'yı işgal ettiler. Diğer taraftan kuzeyden güneye doğru Jayçar, Piron, İvranya'yı da aldılar. Kuzeyden güneye ilerleyen Alman ve Avusturyalılarla bağlantı kurdular. Tuna –Vidin yoluyla Berlin– İstanbul yolu açılmış oldu. Kısaca, durum bizim için pek memnuniyet verici olarak devam ediyor. Kasım'a doğru bilhassa Rusya ile barış yapılacağına dair kuvvetli söylentiler dolaşıyor. Ben 1916 senesi Ağustosunu gözüme alıyorum.

Yaram iyileşti. Delik kapandı. Çok güzel. Hatta hamama gittim. 3-4 pansumana kadar kabuk bağlaması muhtemel. Yalnız sol bacağımın baldırı sağa nisbetle 5-6 santim kadar ince.

31 Ekim ile 13 Kasım 1915

Havalar umumiyetle iyi gitti. Yalnız, son günlerde biraz bozuldu. Yağmurlar yağmaya başladı. Hatta bu son günlerde bir gece pek hafif kar Erzurum'un içine de yağdı, lakin hemen eridi.

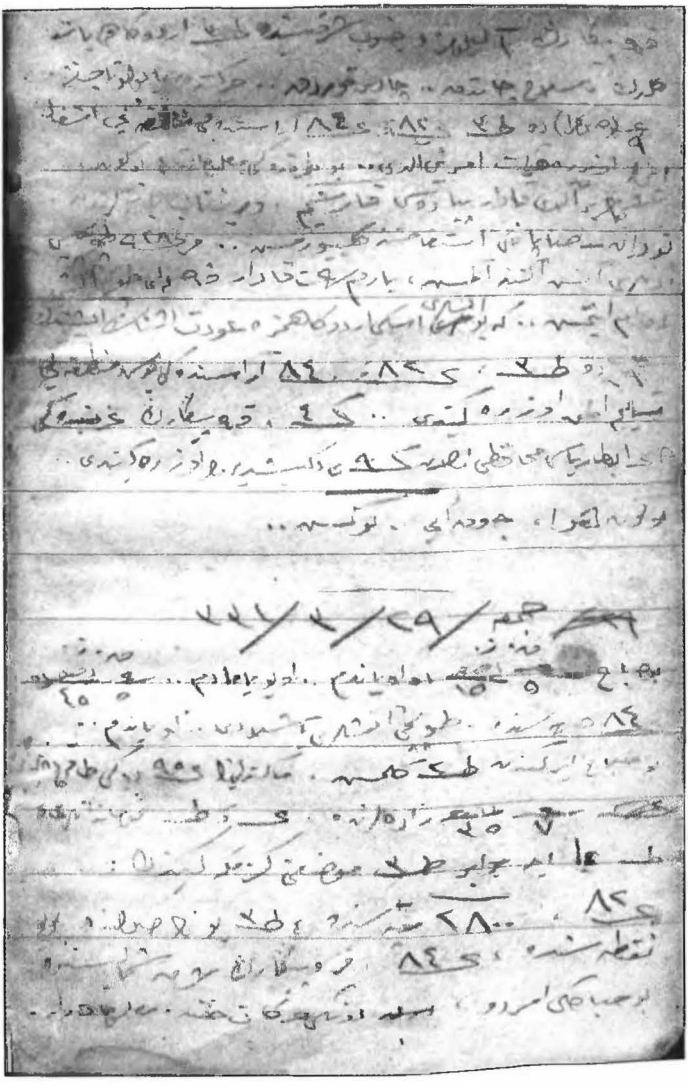
13 Kasım 1915'de yağmurun ardından yine hafif olmak üzere kar yağdı. Havalar biraz soğumaya başladı.

Yaram 10 Kasım 1915'de tamamiyle kapandı. Sargıyı attık. Üç günden beri masaj yapılıyor. Fakat pek çok acıyor. Ayağım eskisi gibi yukarıya kalkmıyor. Sol baldır sağa nazaran 5,5 santim ince.

Kafkas Cephesinde dikkate değer bir şeyler oluyor. Ruslar ara sıra muhtelif cephelerde baskınlar yapıyorlar. Bizim taarruz edeceğimiz yok.

Bizim diğer cephelerde olağandışı bir gelişme yok.

Balkanlardaki savaşlarda Sırplar kuzeyden ve doğudan tamamıyla ezildiler. Niş, Prut, Zayçar, Kınazaviç, Kralye-

Defterin orjinalinden bir sayfa

vo, Valyerov, Kruşevaç gibi mühim kasabalar, kaleler, demiryolu, tamamıyla müttefiklerimizin eline geçti. Sırpların son nefesleri kaldı. Özetle, gidişat bizim açımızdan oldukça memnuniyet verici.

Hastane dahilinde değneğin birisini bıraktım. Bir tek değnekle dolaşıyorum. Lakin henüz diz eklemi tümüyle doğrulmadığından tamamıyla yere basamayıp ancak ayak uçlarıma basarak yürüyorum. Ayağım ağrıyor. Haftada bir iki defa dışarıya kahveye çıkıyorum. Hastane hayatı artık pek çok can sıkıyor. Dışarıda da eğlenecek bir şeyler yok.

Alaeddin'den mektup aldım. Fransız Hastanesi'nde bacağından ameliyat edip, parçayı çıkartmışlar. Boğazından da ameliyat olacakmış.

14 Kasım 1915 Pazar

Hastane Doktoru Edip Bey bir iki gün masaj yaptıktan sonra artık dilekçeyle müracaatımı teklif etti. Anlıyordum ki muayene neticesinde masaj verecek olurlarsa derhal taburcu etmek istiyordu. Bunun üzerine hiç aldırmadım. Bir daha sordu, reddettim. Bunun üzerine hastanede yatmakla beraber her gün mütehassısına masaja gitmemi teklif etti, kabul ettim.

20 Kasım 1915'den itibaren İsmail Hakkı Paşa Hastanesi'nde mütehassıs doktor olan Yüzbaşı İhsan Bey'e masaja gitmeye başladım. Pazar ve Perşembe günleri hariç haftanın her günü masaja gidiyorum. Şüphelenerek topuk ekleminde bir arıza olup olmadığını anlamak için 21 Kasım 1915'de röntgene gönderdi. Allaha hamd olsun ki hiçbir şey çıkmadı. İhsan Bey'in kendi anlatışına göre sinir zedelenmiş. Eklem yerinin üstünde hissizlik var. Sol bacak dört santim ince. Tamamıyla iyi olması için bir iki ay ister.

28 Kasım 1915 Pazar

Havalar ilk günlerde çok hoş gitti. Geceleri ve sabahları gerçi (-4)'e kadar soğuk oluyor ve sular donuyor idiyse de gündüzleri ısıtmacı bir güneş çıkıyor ve etrafı ısıtıyordu. Lakin 24 Kasım 1915'de güneş çıkmayıp oldukça soğuk oldu ki derece (-7)'ye indi. 25 – 26 Kasım 1915'de de biraz yağmurla karışık kar yağdı, fakat yine de pek soğuk değil, hava oldukça iyi.

Kafkas Cephesinde kayda değer bir gelişme yok. Bizimkiler tel örgüler yapmaya başladılar. Bizim diğer cephelerimizde de mühim bir gelişme yok. Yalnız Çanakkale'de ayın başında İngilizler yine taarruza yeltendiler ise de tamamen başarısız oldular. Fransa ve Rus cephelerinde de önemli bir hareket yok. İtalyan cephesinde bazı taarruzlar oluyorsa da önemli bir değişiklik olmuyor. Balkan cephesinde de Sırplar son nefeslerini soluyorlar. Yenipazar üzerinde 85000 esir verdikleri gibi Priştine, Mitroviçe'yi de kaybettiler. Özetle Sırp seferi bitti demektir. İngiliz ve Fransızlar yardımlarına yetişmeye çalışıyorlar. Bir kısım kuvvetleri Esterviçe – Krivolak – Prelpe hattında Bulgarlarla savaşmaya devam ediyorsa da bir ehemmiyeti yok.

Bulgar süvarileri Manastır'a girmiş. Fakat bunlar asıl ordunun keşif kolları olmalı.

Bu ay başında ordu emir subaylarından zabitvekili olup (son günlerde terfi etti. Arkadaşları hala zabitvekili) biraz rahatsızlandığından bizim hastaneye yatan Namık Efendi isminde bir zata vaktiyle Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'in yattığı odada tek başına yaylı karyolası olan bir yatak verdiler. Muhallebi vesaire, tıpkı Fırka Kumandanı'na olan ikram gibi ikramda bulunuyorlar. Belki daha da fazla. Ne büyük rezalet!. Hatta bu vekil parçasına özel bir gün mızıka bile geldi. Kepazeliğin son derecesi! Meziyeti bir parça güzel olmak!

30 Kasım 1915 Salı

Bu gece yani 29 – 30 Kasım'da başlayan şiddetli bir fırtına bütün gece şiddetle devam etti. Sabah kalktığımız zaman etrafın karla bembeyaz kesilmiş olduğunu ve karın yağmaya devam etmekte olduğunu gördük. Soğuk yok. Bütün gün kar yağdı.

Bu gece kar yağdığı gibi gün boyunca da devam etti. Kar 20-30 santimetreyi buldu. Yine soğuk yok. Bu gece Mevkî-i Müstahkem Yaveri Rıza Bey'in odasında bizim taburdan Suphi'nin vasıtasıyla bir alem yaptık. Güzel keman icra edildi. Gece saat 6'da hastaneye geldim.

2 Aralık 1915 Perşembe

Bugün kar kesildi, müthiş bir soğuk başladı.

3 Aralık 1915 Cuma

Bugün sabahleyin soğuk (-10)'u akşam üzeri de (-13)'ü buldu. Çok fazla. Geçen sene bu vakitler bu kadar soğuk olduğunu hatırlamıyorum.

Sıhhiyenin görevi

4 ile 13 Aralık 1915

Havalar genel olarak iyi gitti. Gündüzleri güneş insanın arkasını bir parça ısıtabiliyor. Akşamları, sabahları ve bilhassa geceleri oldukça soğuk oluyor. Gündüzleri bir parça eriyen buz ve karlar gece donuyor. Masaja devam ettim.

Bir aydan beri devam eden masajın neticesi: Baldır ve uyluğumdaki çekilme iki santim kadar eksildi. Ayağımın hareketinde ise hiçbir düzelme belirtisi yok. Diz eklemim biraz açıldı, lakin henüz tamamıyla düzelmekten uzak.

Son günlerde evvela Trabzon ve Bayburt'ta sonra da burada olan Morgof kışlasında kolera salgını çıktı. (Morgof hastanedir). Daha sonra da şehre yayıldı.

Askeriye tarafından bütün hastanelerde yaralıları ve hastaları aşılamaya başladılar. Aşı burada yapılıyor.

Kolera yüzünden hastanemizin dışarıyla irtibatının kısmen kesilmesi ve hiçbir kimsenin izinsiz dışarıya çıkmaması emrolundu. Bana da "masaj özeldir, resmi olması için dilekçeyle başvurmanız lazımdır. Ondan sonra masaja devam edebilirsiniz" dediler. Evvela, "görevi başında memleketi için yaralanan bizim gibi subay ve askerleri iyi etmek yalnız, yarasını kapatmak değil, hiçbir arıza bırakmayıp doğal haline döndürmek de sıhhiyecilerin vazifesidir. Binaenaleyh benim müracaatıma gerek kalmadan durumum gerektiriyorsa hastane baştabibi tarafından lüzumlu görülmesi yeterlidir" muhakemesini yürüterek müracaatta bulunmak istemedim. Lakin bizim hastane doktoru Edip'in pek zavallı olduğunu, bu gibi ince noktaları idrakten aciz olduğunu düşünerek sıhhiye heyetini vazifeye davet demek olan müracaatımı yaptım. 13 Aralık 1915'te.

Sırp seferi sona erdi

Son günlerde Sırp seferi sona erdi. Eski ve yeni bütün Sırp arazisi Bulgarlar, Almanlar ve Avusturya ve Macarlar tarafından işgal edildiği gibi Karadağ ve Arnavutluk arazisine de girildi. Gazetelerde okuduğum resmi tebliğlere göre Sırp seferinin başından beri Alman ve Avusturyalılar Sırplardan toplam (125.000) esir, (500) top (çoğu büyük çaplı ve sahra) ele geçirdiler. Bulgarlar da (50.000) esir ve pek çok top, makineli tüfek, otomobil, mühimmat, erzak vesaire ele geçirdiler. Sırpların bütün sahra toplarını kaybettikleri, ellerinde ancak cebel topları kaldığı, ordudan ziyade hezimete uğramış, perişan bir güruh kaldığı ve Sırp seferinin de sona erdiği resmi tebliğlerde bildiriliyordu. Buna göre Sırplar bütün top, mühimmat, cephane ve her türlü

levazım ve kaynaklarını kaybettikleri gibi, bu seferin başında en fazla 300.000 kuvvetleri olduğunu farzetsek, bunun 180.000'ini esir olarak, hiç olmazsa 70-80 binini de ölü ve yaralı olarak kaybettilerse, ellerinde 40-50 bin kadar kuvvet ile bir miktar dağ topu kalmak suretiyle Karadağ ve Arnavutluk dağlarına perişan bir şekilde çekilmiş oluyorlar. Durumları geçen feci Balkan Muharebesinde bizim Batı Ordumuzun vaziyeti gibi..

Manastır'ın müttefikler tarafından işgalinden sonra Avusturya bayrakları çekildi. Tahminlere göre burası gizli anlaşmalarla Yunanistan'a terk edilecek.

Fransız ve İngilizler hala Makedonya'ya asker çıkarıyorlar. Fakat hiçbir ciddi hareketleri yok. Son günlerde Bulgarlar General (Saray) ordusuna taarruz ederek tümüyle Yunan topraklarına geri attı. Bütün Balkan siyaseti Yunanistan üzerinde dönüyor. Tahminlere bakılırsa Yunanistan itilafçılarla beraber savaşa girmeyecek.

Geçenlerde kaydettiğim, ahlak düşkünlüğünden başka bir meziyeti olmayan Namık, Ordu Kumandanı tarafından verilen bir vazife ile İstanbul'a gönderiliyor ve kendisine Kumandan tarafından *İstersen orada kal, gelme* deniyor ve göğsüne İstanbul'a gideceği için bir de harb madalyası asılıyor!. Kıymet bilirlik değil mi? Bizde her şey bitmiş. Yalnız biraz güzel olmak, iki yüzlülük yapmak, istibdattan kalma alışkanlık olarak mâfevkler yani işleri ellerinde istedikleri gibi döndürenler karşısında sürünmek lazım. Yoksa başka çare yok.

Kaydedilecek ve gelecek nesillere ibret olarak gösterilecek hukuk, eşitlik numunelerinden:

Ordu karargahındaki subaylar tabldotta istedikleri gibi güzel yemek yemelerinden başka (ki bunu çok görmem) kendileri için istedikleri kadar şeker almak (ki çarşıda okkası 30 kuruştan aşağı değil, burada kilosu 4 kuruşa) da yetmiyormuş gibi, hayvanlarına yedirmek üzere de okka-

larla şeker sarfediyorlar. Cephedeki arkadaşlarımıza ayda 300 gram, bizlere ise bir kilo şeker ancak veriyorlar. Menzil Müfettişliği de böyle.

Bir Ordu İdare Reisinin beş hayvanı olduğunu, her sabah bunlara hiç olmazsa 100 dirhem şeker verdiğini bizzat gören arkadaşlarım söyledi.

Bir de sürülen ve yollarda telef olan Ermenilerden geride kalan mallar için Emval-i Metruke [terkedilmiş mallar] isminde bir komisyon kurulmuş. Dükkanlarda, kiliselerde toplanmış pek çok ve pek çeşitli kıymetli eşyayı istediklerine ucuz ucuz veriyorlar. Dükkanlarda ve depolarda toplanan çok güzel sivil, askeri elbiselik kumaşlar, kaputluk bezler ucuz hatta pek ucuz olarak istenilenlere yani kumandan, vali, ordu karargahı, hülasa canı cennette olanlara metresi 40-50 kuruşa veriliyor. Bizler veya ileri hattaki arkadaşlarımız istediğinde şu çok bilinen "yok" cevabı veriliyor.

Bizim hastanedeki terzihanede Ordu Kumandanı iki kaput, birkaç kat askeri ve sivil elbise yaptırdı ve yaptırıyor. Diğerleri de aynı yolda.

Bizim hastane yalnız hastane değil, mezbaha, kavurmahane, dikişhane.. Özetle, bir alay hastanesi ile bir arada olmayacak işler bir aydan beri hastane bahçesinde yürütülüyor. Hastaneler için koyun kesilip kavurma yapılıyor. Medeni milletler mezbahalarını şehrin içine bile sokmazken bizimkiler, Ordu Baştabibinin rızasıyla hastane içerisinde koyun kesiyorlar. Müdür denilen zat, dalkavukluğu sayesinde kendinin çok iş gördüğünü anlatmak için olmayacak işleri üstleniyor. Sonra da hastalara bakmak yok. Kaşıklar pis, yemeklerin içerisinde her şey mevcut. Ordu Baştabibi Tevfik Salim Bey de hastane içinde yatıp kalkıyor. Adam olamamamıza sebep arıyorlar. Gelsinler, vazifesizliği burada görsünler.

Kayıt edilmesi lazım bir vaka daha: Vaktiyle Şehzade-

başında dolaşanlar güruhundan biri Hikmet. Bizim Fırka Karargahında iken Ordu Kumandanı'na yazdığı bir mektupla derhal Ordu Karargahına alınıyor ve emir zabiti oluyor. Çünkü burada yazamayacağım özellikleri var.

Cemil isminde bir zabitvekili ise İstanbul'dan geliyor ve derhal Karargah Telgraf Zabitliğinde alıkonuluyor. Ordu Kumandanı alenen kendisini tanıdığını, centilmen bir zat olduğunu söylüyor.

Emirler

28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri

Fırka Emri Okomi: 6/7 Mayıs 1915
Numara 1 Öğleden Evvel [Gece] saat: 1.45

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Düşman Onuncu Kolordu cephesine taarruz etmektedir.
2- Onuncu Kolordu her taraftan mevzilerini korumakta ve düşmana karşı müdafaa etmektedir. Diğer cephelerde sükunet vardır.
3- Fırka yarın Kuşe istikametinde hareket edecektir.
4- Bağdat Alayı'yla Sahra Bataryaları bugün bulundukları yerlerde kalacaklardır.
5- Beşinci Kuvve-i Seferiye bir seri cebel bataryasını Yirmisekizinci Fırka'ya gönderecektir.
6- Burada terk edilen sahra bataryalarından bir batarya icabında Beşinci Kuvve-i Seferiye'ye verilecektir.
7- Kıtalar aşağıdaki gibi hareket edeceklerdir:

a) 84. Alay ve Bağdat Makineli Tüfek Bölüğü 7 Mayıs 1915 öğleden evvel [sabah] saat 7'de Badicivan'dan hareket ve Badicivan – Serboğan –Çermiksu- Kuşe yolunu takip edecek ve geceyi Kuşe'de geçirecektir.
b) İstihkam Bölüğü, 83. Alay öğleden evvel saat 7'de bulundukları yerlerden hareket ederek Miyadin –

Kızılviran – Serboğan – Çermiksu – Kuşe yolunu takip edecek ve geceyi Kuşe'de geçirecektir.

c) 82. Alay, Seksenüçüncü Alay'ı ara vermeden takip edecek surette hareketini tanzim edecek ve geceyi Çermiksu'da geçirecektir.

d) Sıhhiye Bölüğü, Mızıka Bölüğü, Seyyar Hastane bulundukları yerlerden öğleden evvel saat 8.30'da hareketle Sansor – Kızılviran – Serboğan yolunu takip edecek ve geceyi Serboğan'da geçireceklerdir.

e) Rus Bataryası öğleden evvel saat 7'de Hınıs'tan hareketle Serboğan – Kızılviran yolunu takip edecek ve geceyi Kızılviran'da geçirecektir.

f) Beşinci Kuvve-i Seferiye'den verilecek cebel bataryası öğleden evvel saat 6'da bulunduğu yerden hareketle Köprüköy – Badicivan – Kızılviran yolunu takip edecek, geceyi Kızılviran'da geçirecektir.

g) Ekmekçi Takımı öğleden evvel saat 9'da Badicivan'dan hareketle Seksendördüncü Alay'ın gittiği yolu takip edecek, geceyi Serboğan'da geçirecektir.

h) Fırka Karargahı, Süvari Bölüğü öğleden evvel saat 10'da Okomi'den hareketle Miyadin – Kızılviran – Serboğan – Çermiksu yolunu takip edecek ve geceyi Çermiksu'da geçirecektir.

8- Topçu Alayı Karargahı Rus Bataryası'yla beraber hareket edecek ve geceyi geçirmek üzere Çermiksu'ya gelecektir.

9- Taburların büyük ağırlıkları birleşerek alayı ve diğer kıtaattaki mensup oldukları kıtaları takip edeceklerdir.

10- Dokuzuncu Kolordu karargahı Tortum'a gidecektir. Ordu karargahı Hasankale'dedir.

Yirmisekizinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Tebliğ şekli:

82. Alay, 83. Alay, 84. Alay, Bağdat Alayı, 28. Topçu Alayı ve Beşinci Kuvve-i Seferiye Kumandanı, Süvari Bölüğü, İstihkam Bölüğü, Sıhhiye Bölüğü, Seyyar Hastane, Mızıka Bölüğü, Ekmekçi Takımı, Karargah Kumandanı, İdare Riyaseti, Baştabiplik, Serbaytarlık'a yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Alaya ulaşması: Geceyarısından sonra saat 1.45

Numara 557 Okomi 6 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka yarın Kuşe istikametinde hareket edecektir. Şimdiden harekete hazırlanılması, kıtanın dışında bulunan subay, asker ve hayvanların toplanması ve ayrıntılı emrin daha sonra tebliğ edileceği bildirilir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Alaya emrin ulaşması: Gece saat 11.15
Tabur kumandanlarına tebliği: Saat 11.30

Numara 309 Okomi 6/7 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Kıtaların hareketi münasebetiyle yolculuk sırasında yiyecek malzemeleri bulunması mümkün olmayacağından ihtiyaten, peksimetten başka taburlar asker üzerinde ikişer günlük ekmek de bulundurmaya gayret edeceklerdir.
2- Eti yenmek üzere bulundurulan hayvanlar da beraberce götürülecektir. Taburlar taşınması mün-

kün olan eşya ve erzakı mekkâresi* müsait olursa götürecek, olmadığı takdirde köyün imam ve muhtarına emaneten, belli olmayacak bir haneye koyup, tutanak belgesi düzenleyip, gözetimi için iki nefer terk edeceklerdir.

3- Ekmekçi takımlarının askerleri kıtalarına dahil ettirilecektir.

4- İaşe malzemelerimiz eskiden olduğu gibi Hasankale'dedir.

28. Fırka Kumandanı
Mehmet Ali

28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri

Numara 2 Çermiksu'dan 7 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Onuncu Kolordu kıtaları dün akşam (Kemhas – İd – Tetmac) hattında bulunmakta idi. Mezkur Kolordu sağ kanadı Şekerli'ye ve sağ kanadındaki kıtalarının mühim bir kısmını İd üzerinden sol kanadına almak fikrinde olduğu gelen raporlardan anlaşılmıştır.

2- Fırkamız Onuncu Kolordu'yu takviyeye memur edileceğinden yarın (Kuşe – Hohor - Ekrek – İd) istikametinde yürüyüşe devam edecektir.

3- Yürüyüş düzeni aşağıdaki gibi olacaktır:
Süvari Bölüğü, 83. Alay, 84. Alay, İstihkam Bölüğü, 82. Alay Topçu Bataryaları, Sıhhiye Bölüğü, Mızıka Bölüğü, Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı.

4- Süvari Bölüğü 8 Mayıs 1915 öğleden evvel (sabah)

* Osmanlı ordusunda asker eşyasını taşımak üzere kira ile tutulan hayvan, genellikle katır

saat 6'da Çermiksu'dan hareket ederek bildirilen yolu takip edecektir. 83. Alay öğleden evvel saat 7'de Kuşe'den hareket edecektir.

84. Alay ve İstihkam Bölüğü 83. Alay'ı takip edeceklerdir. 82. Alay öğleden evvel saat 6.30'da Çermiksu'dan hareket edecektir. Topçu bataryaları kol başısıyla öğleden evvel saat 8.30'da Kuşe'den geçecek surette hareketlerini tanzim edeceklerdir. Sıhhiye Bölüğü, Mızıka Bölüğü, Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı öğleden evvel saat 7.30'da Serboğan'dan hareket ederek topçuyu takip edeceklerdir.

5- Süvari Bölüğüyle 83. Alay basit bir emniyet tertibatı alarak yürüyecekler ve Onuncu Kolordu'nun sağ kanattaki kıtasıyla (32. Fırka) derhal bağlantı kuracak ve aldığı malumatı hemen bana bildirecektir.

6- Süvari, istihkam bölükleriyle piyade alaylarının büyük ağırlıkları Kuşe'de birleşerek rütbesi en büyük ve kıdemli iaşe memurunun kumandası altında 82. Alay'ı 500 metreden takip edecek, topçu bataryalarının büyük ağırlıkları birleşerek topçuyu ve diğer kıtalar gibi doğrudan doğruya kendi kıtalarını takip edeceklerdir.

7- Fırka Karargahı öğleden evvel saat 7'de Çermiksu'yu terk edecektir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Tebliğ şekli:

82. Alay, 83. Alay ve Topçu Alayı'ndan gelen yaverlere yazdırılmış, 84. Alay, Süvari Bölüğü, Sıhhiye Bölüğü, Seyyar Hastane, Mızıka Bölüğü ve Ekmekçi Takımı'na emir yazılı olarak atlılarıyla gönderilmiştir.

7/8 Mayıs 1915, gece saat 11.30'da alınmıştır.

28. Fırkadan 83. Alaya İkamet Emri

İkamet Emri Kuşe'den 8 Mayıs 1915
Numara 3

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Vaziyette değişiklik yoktur. Kolordular bulundukları mevzileri muhafaza edeceklerdir.
2- Fırka geceyi aşağıda bildirilen konaklarda geçirecektir:
83. Alay Vilhas'ta, 82. Alay, 84. Alay, Ekmekçi Bölüğü Ekrek'te, Topçu bataryaları ve Süvari Bölüğü Hohorlar'da, Sıhhiye Bölüğü, Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı Kuşe'de.
3- Fırka Karargahı bu geceyi Aşağı Hohor'da geçirecektir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Tebliğ şekli: Piyadeler, 82. Alay, 83. Alay, 84. Alay, Topçu Bataryaları, Süvari Bölüğü, İstihkam, Sıhhiye, Mızıka bölükleri, Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı kumandanlıklarına yazılı olarak.

Numara 4 Aşağı Hohor'dan 8 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 1.45

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Onuncu Kolordu'nun sağ kanadında bulunan 32. Fırkası aldığı emir üzerine Tudan tarafına doğru çekilmekte ve Şekerli'nin kuzey sırtlarında bulu-

nan alay da öğleden sonra saat 3'te Ekrek üzerinden Kuşe'ye gidecektir. Lansor taraflarında süvari keşif kolları vardır.

2- 32. Fırka'nın bu gece ileri karakolları (Ekrek – Ağsor – Simsergisi – Aha) istikametlerine çıkarılacaktır.

3- 83. Alay (Vilhas – İd) yoluyla (dahil) Ağsor – İd yolları arasındaki bölgenin güvenliğini sağlamak üzere hemen şimdiden ileri karakol tertibatı alacak ve 32. Fırka ileri karakollarıyla bağlantı kuracaktır.

4- 84. Alay (Kenzesor – Koçfans) yoluyla (Ekrek – Şekerli – Şose) yolları arasındaki bölgenin güvenliğini sağlayacak ve hemen şimdiden ileri karakollarını tesis edecektir.

5- Şekerli'den 32. Fırka'nın çekilmesinden evvel emniyet tertibatı alınmış olacak ve bu kıtanın geriye çekilmesi esnasında bir yanlışlığa meydan verilmemesine olağanüstü itina gösterilecektir.

6- 32. Fırka'nın başka istikamete çekilmesinin askeri bir taktik olarak yapıldığı subay ve askerlere inandırıcı bir şekilde anlatılacaktır.

7- Seri Cebel Bataryası Hohor'a gelecek, Rus toplarından müteşekkil batarya ikinci bir emre kadar Kuşe'de kalacaktır.

8- Fırka Karargahı Hohor'dadır.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

28.Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri

Öğleden sonra saat 2.30'da alınmıştır.

Fırka Emri Hohor'dan 8 Mayıs 1915
Numara 5 Öğleden Sonra Saat 11

83. Alay Kumandanlığı'na

1- 8 Mayıs 1915 sabahına kadar düşmanın ileri karakolunun (Aresti)'nin kuzeyindeki tepeler – Sorik ve Kompur köylerinin güney doğu sırtları – Kördiken ve Çatak köylerinin arasındaki tepeler – Oyuktaş Dağı'nın kuzeyindeki sırt hattında bulunduğu, 1000 ile 1200 kadar piyade ve topçudan oluşan bir kuvvetinin bugün Kördiken'den Mihkar istikametine taarruz ettiği ve Onuncu Kolordu'dan orada bulunan yirmi kişilik bir piyade kuvveti ile bir süvari bölüğünün aldıkları talimat gereğince Şekerli'ye çekildiği ve öğleden evvel saat 10'a kadar Şekerli – Şose ve İd – Yeniköy caddelerinde düşmandan eser görülmediği, öğleden sonra saat 4.10'da 32. Fırka Kumandanlığından yazılan raporda bildirilmiştir.

2- 32. Fırka bu geceyi bir alayıyla Heçoyusufla'da, geri kalan kısmı ise Tudan'da geçirecektir.

3- 84. Alay ve 83. Alay'dan çıkarılan ileri karakol kıtaları gayet müteyakkız ve tedbirli bulunacak ve Fırkanın emniyetini sağlayacaktır.

4- Süvari Bölüğü yarın aşağıdaki istikametlere keşif kolları çıkaracaktır:

a) 12 atlı ile bir subay keşif kolu 9 Mayıs 1915 öğleden evvel (gece) saat 4'de Hohor'dan hare-

ket edecek Mihkar – Kemhas – Kigani hattına karşı keşifler yapacaktır.

b) 6 atlıdan ibaret bir küçük subay keşif kolu öğleden evvel saat 4'de Hohor'dan hareket edecek ve Şose – İd hattına karşı keşifler yapacaktır.

5- Bütün birliklerin büyük ağırlıkları yarın (9 Mayıs 1915) öğleden evvel saat 5'te kıtalarından ayrılarak Kuşe'ye gidecekler ve ikinci bir emre kadar orada kalacaklardır.

6- Raporlar Hohor'a gönderilecektir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Tebliğ şekli:

Piyade alayları, Topçu Alayı, Süvari, İstihkam bölükleri, Sıhhiye Bölüğü, Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı kumandanlıklarına yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Saat 3.30'da alınmıştır.

Beşinci maddede emrolunduğu üzere 9 Mayıs 1915'te büyük ağırlıklar öğleden evvel saat 5'te Kuşe'ye hareket için köyün çıkışının doğusunda toplanarak saat 4'te İkinci Tabur Nakliye Vasıtaları Kumandanı gözetimi ve kumandası altında hareket edecekler ve Kuşe'ye ulaştıklarında çevre köylerden memurların ortak tutacakları tutanaklarla saman alacaklardır.

8/9 Mayıs 1915, Öğleden evvel (gece) saat 2.30
83. Alay Kumandanı
İsmail

28. Fırkadan 83. Alaya Erzak Emri

Hohor'dan 8/9 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Fırka'nın erzak kolu yoktur. Hasankale'deki yiyecek merkezinden erzak nakli de şu sırada çok zordur. Bunun için her tabur hesap ve iaşe memurları, bulunduğu köy ve civarındaki köylerden istifade ederek askerin doyurulmasını temin edeceklerdir. Alınacak malzemenin bedeli nakit olarak ödenecektir. İstenene düzenlenmek üzere tutanak belgelerinin Fırka kasasından verilmesi için karargaha gönderilmesi.

2- Gerek arpa ve saman ve gerekse hububat bu suretle tedarik edilecektir. Şimdilik ahalinin nakliye vasıtalarından istifade edilerek Büyük Ağırlıklar Fırkadan verilecek emre göre hareket edeceklerdir.

3- Hesap ve iaşe memurları işini çabuk görecek ve bunu bahane ederek boş yere ötede beride dolaşmayarak geceleri taburlarına döneceklerdir.

28. Fırka Kumandanı
Mehmet Ali

Aceledir:

Yukardaki emre uygun hareket edilmesi hakkında taburlar kumandanlıklarına ve kaydı alınarak iade edilmesi.

8/9 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Vilhas'tan 8 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 6.30

1- Vilhas – İd yolu tümüyle ve Ağsor – İd yolu 32. Fırka ile bağlantı kurularak her iki yol arasındaki bölge krokide gösterildiği şekilde işgal edildi.
2- Sağdan 84. Alay ile, soldan 95. Alay ile bağlantı kuruldu.
3- Şekerli'de bulunan ve 95. Alay'dan geride bırakılan tabur öğleden sonra saat 6.30'da Vilhas'tan geçiş yapmıştır.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Vilhas'tan 9 Mayıs 1915

32. Fırka'dan İleri Karakol Kıtası Kumandanlığı'na

1- Sağınızda bulunan bizim ileri karakol kıtalarıyla gece ve gündüz sıkı bir bağlantı kurabildiniz mi? Kuramadıysanız bildiriniz. Bu irtibat için her iki taraf da tam bir itina göstersin. Solunuzda hangi kıta vardır?
2- O kıta ile irtibatınız var mıdır? Gerektiğinde birbirinize karşılıklı yardımda bulunabilmek için etraflıca ve detaylı bilgiler verilmesi gerektiği beyan olunur.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Vilhas'tan 9 Mayıs 1915

Alay Emri

1- Miyadin'den hareketimizden şimdiye kadar taburlar sıhhatli şekilde mevcut ve vukuat raporlarını veremediler. Miyadin'den hareketimiz esnasındaki mevcut ile o günkü vukuatı ve Kuşe'den de aynı şekilde mevcut ve vukuatını bildireceklerdir. Ve bundan sonra da eskiden olduğu gibi iaşe durum cetvelini vukuatıyla beraber vereceklerdir.
2- Saat 8'de Fırkaya takdim edilmek üzere geçen günlerin mevcut ve vukuat raporlarıyla bir güne mahsus iaşe durumu cetveli verilecektir.
3- Makineli Bölük her günkü raporunu düzenli olarak vermiştir.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

83. Alay Kumandanı Kaymakam İsmail'in Raporu

Vilhas'tan 9 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 1

28. Fırka Kumandanlığı'na

1- Bu sabah ileri araziyi gözletlemek için ileri karakol mevzilerine çıktığımda düşmanın 10 kadar atlısının Ekrek Deresi boyunca Vilhas'ın 3 kilometre kadar kuzeyine yanaştığını bizzat gördüm.
2- Düşmanın bir bölük kadar süvarisiyle bir manga piyadesinin saat 8'de Kigani'den Şekerli'ye doğru

indiği ve köye girdiği ileri karakollarımız tarafından görülmüştür.

3- İleri karakol kumandanından alınan malumatta sol kanadımıza ve Ağsor – İd yolu üzerinde bulunmakta olan 95. Alay 3. Tabur karakollarının geceleyin geri çekilerek Karapınar'a gitmiş oldukları anlaşılmıştır. Zorunlu olarak onların bulunduğu mevkiye bir bölük gönderildi ise de bağlantı kurmak mümkün olamamıştır.

(Benim Hatıratım: Bu bölük akşam üzeri ileri karakolları değiştirecek olan 3. Tabur tarafından gönderilmek üzere ertelenmiş ve bu vazife 6. Bölüğe havale edilmiş idi. Bilahare gelirken gidilecek yerin pek uzak olduğunu, arazinin pek fena engelli olduğunu bizzat gördük. Onun için Ağsor'a kadar bir bölük piyadenin gitmesi uygun değil, bir tabur belki..)

4- Öğleden sonra saat 1.15'de İd'den buraya gelen bir jandarma atlı askerinin verdiği bilgiye göre, şimdiye kadar İd düşman tarafından işgal edilmemiştir. Yalnız 10 kişilik bir atlı keşif kolu, bahsedilen askerin İd'e girdiği esnada kasabadan kuzey doğuya doğru ve süratle çekilerek bu askerimize ateş açmışlar ve askerimiz tarafından karşılık verilmiştir.

Bahsedilen düşman keşif kolunun İd'den davar sürülerini götürdüğünü ahali askerimize söylemişlerdir.

5- Karşımızın hemen kuzeyindeki sırtlarda – topoğrafik yapısı gereği – mevzi alacak olan bir düşman bataryası Alayımızın ileri karakol mevzisiyle bulunduğu köyü etkili bir surette yan ateşine alabilir. Karşımızın hemen güney sırtlarında ve bizim sağ gerimizde bulunan 84. Alay ileri karakol hattı,

karşımızın kuzeyindeki sırtlara sürülecek olursa yukarıda arz ettiğim yan ateşi tehlikesinden kurtulmamız mümkündür.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

(Bu raporu ben yazdırdım)

Kaymakam İsmail'in Alay Emri

Vilhas'tan 9 Mayıs 1915
Öğleden sonra

Alay Emri

1- Bu sabah düşmanın bir bölük kadar süvarisi Şekerli civarında görülmüş, 10 kadar atlısı da ileri karakol mevzimize 3 kilometre kadar yanaşmıştır.

İd'de düşman olmadığı ve yalnız keşif kollarının geldiği haber alınmıştır.

Dün gece solumuzda Ağsor – İd yolu üzerinde ileri karakol tertibatı almış olan 95. Alayın 3. Taburu Karapınar'a çekilmiştir.

2- Alay bu geceyi de burada geçirecektir.

3- İleri karakol kıtaları öğleden sonra saat 5'te değiştirilecektir. Bugün 3. Tabur ileri karakola memurdur. 2. Taburdan ileri karakol mevzilerini aldıktan sonra düşmana ve araziye dair detaylı bilgiler toplayacak ve etraftaki kıtalar ile bağlantı kuracak ve genel ve özel talimatları askere kavratarak daima uyanık bir şekilde vazifelerini yerine getireceklerdir.

4- İleri karakol yedeklerinin yanındaki düzlük, Ala-

yın içtima yeri olup Alay cephesi kuzeye dönmüş olarak taburlar geniş kolda oldukları halde birbiri gerisinde, Makineli Tüfek Alayın gerisinde bulunacaktır.

5- Düşmanın bir taarruzu gerçekleştiğinde ileri karakol taburu bulunduğu hattı inatla savunacaktır.

6- İleri karakol yedeğinin yol üzerindeki birimi bulunduğu yeri tahkim edecektir. İleri karakol mıntıkalarında da tahkimat yapılacaktır.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

(Bu emir tebliğ edilmek üzere iken hareket emri alındığından tebliğden vazgeçilmiştir.)
(Bu emrin de mühim bir kısmını ben yazdırdım.)

Vilhas'ın Kuzey Sırtlarından 9 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 8.35

5. Bölük İleri Karargah Kumandanlığı 1. Raporu

2. Tabur Kumandanlığı'na

1- Düşmanın dört beş atlısı ve bir manga kadar tahmin edilen piyadesi Şekerli'nin kuzey sırtlarında görülmüştür.

2- İleri mevzilerimize çifte nöbetçiler konmuş, hattımızda baş siperleri vücuda getirilmiştir.

İleri Karakol Kumandanı
Teğmen
Mehmet Refik

Saat 8.50'de alınmıştır. 9 Mayıs 1915

2. Tabur Kumandanı
Yüzbaşı
Mehmet Hamdi

83. Alay Kumandanlığı'na

Malumat olarak arz olunur. 9 Mayıs 1915

İleri Karakol Kumandanı
Yüzbaşı
Mehmet Hamdi

Vilhas'ın Kuzey Doğusundaki Tepeden
9 mayıs 1915 Saat 8.50

Tabur Kumandanlığı'na

Bu gece sessizlik içinde geçmiştir. Süvarilerimiz ileride keşif yapmaktadır. Düşmana dair hiçbir bilgi yoktur.

6. Bölük Kumandanı
A. Fuat

Saat 9.15'te elimize geçmiştir. 9 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Şimdi harp emri gönderilecektir. Beldeçor istikametine gidileceğinden hemen harekete hazırlanılması.
2- Vilhas'tan Beldeçor'a giden yolu oradaki köylülerden araştırarak öğreniniz ve bir kılavuzu da şimdiden hazırlayınız.

3- Gelecek emre göre saat 3'te emniyet tertibatıyla yürümek için mutlaka hazır bulununuz.

10 Mayıs 1915
28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

28. Fırkadan 83. Alaya Yürüyüş Emri

(Saat 3.45'te alındı.)
(Tarih de yanlıştır, 9 Mayıs olacaktır.)

Ekrek'ten 9 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 2.30

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Yapılan gözetlemeler ve süvari keşif kolu subayından gönderilen rapora göre Şekerli ve İd'in kuzeyindeki sırtlarda düşman süvari keşif kolları görülmüştür. Ve bir kısım kuvvetinin de Kemhas – Kigani istikametinde ilerlediği istihbaratı alınmıştır.
2- Fırkamız gerektiğinde İd istikametindeki düşmana taarruz etmek üzere bugün Beldeçor istikametinde yürüyecek ve Beldeçor'un kuzeyindeki sırtları işgal edecektir.
3- Öncü birlik öğleden sonra saat 3'te hareket edecek ve köylerden alacağı bir kılavuz vasıtasıyla Beldeçor istikametinde yürüyecek ve İd istikametini keşif ettirecektir.
4- Geri kalan kuvvetler öncü birliği bir kilometreden takip edecektir.
5- 32. Fırka'nın Kuşe istikametinde bulunan kuvveti Virintab – Karşim mevzilerinde kalacak ve mümkün olursa Şekerli mevzilerini de işgal ede-

cek ve Fırkamızın sağ kanadını koruyacaktır. Bahsedilen kuvvet bu mevzileri işgal edinceye kadar 84. Alay'dan bir tabur bu alayın ileri karakol hattında kalacak, 32. Fırkanın kuvveti geldikten sonra Beldeçor istikametine hareket ederek alaya katılacaktır.

6- Sıhhiye bölüğü Ekrek'e gelerek ikinci bir emre kadar orada kalacaktır.

7- Seyyar Hastane, Ekmekçi Takımı, Mızıka Bölüğüyle Rus toplarından oluşan batarya Kuşe'de kalacaklardır.

8- Büyük ağırlıklar Kuşe'de kalacaklardır.

9- Ben öğleden sonra saat 3'te Ekrek'ten hareketle Beldeçor'a gideceğim.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Yürüyüş düzeni:

Öncü kuvvet: Kumandanı 83. Alay Kumandanı Kaymakam İsmail Bey, 4 Atlı Süvari, 83. Alay.

Geri kalan kuvvetin yürüyüş düzeni: 82. Alay, 84. Alay (bir tabur noksan), Topçu Cebel Bataryası, İstihkam Bölüğü

(Saat 3.30'da alınmıştır.)

Beldeçor'dan 9 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 11.15

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Düşman hakkında yeni bir malumat yoktur.

2- Fırkamız yarın (10 Mayıs 1915) Tudan istikametinde yürüyecektir.

3- Yürüyüş düzeni aşağıdaki gibidir:
84. Alay, İstihkam Bölüğü, Cebel Bataryası, 83. Alay, 82. Alay ve Süvari Bölüğü.

4- 84. Alay öğleden evvel saat 7'de Beldeçor'dan hareket edecek ve Tudan'a yürüyecektir. Diğer kıtalar yürüyüş düzenine uygun olarak 84. Alay'ı takip edecektir.

5- Süvari Bölüğü öğleden evvel saat 6'da İd ve Aha istikametlerini keşfetmek üzere biri subay diğeri zabitvekili kumandasında olmak üzere iki keşif kolu gönderecektir.

6- 83. Alay'dan bir taburla Süvari Bölüğü artçı kuvvet olarak ana kuvvetleri bir kilometreden takip edecektir.

7- Sıhhiye Bölüğü öğleden evvel saat 5'te Ekrek'ten hareketle doğruca Tudan'a gidecektir.

8- 84. Alay'dan Ekrek Deresi'nin doğusundaki sırtlarda bırakılmış olan tabur 10 Mayıs 1915 öğleden evvel saat 5'te bulunduğu yeri terk ederek Ekrek üzerinden doğruca Tudan'a giderek alayına katılacaktır. Zikredilen tabur evvelce Lansor – Kigani istikametlerinin keşfine gönderilmiş olan atlı subay keşif kolunu da durum ve plandan haberdar ederek Tudan'a gelmesi için bilgilendirecektir.

9- Seyyar Hastane, Mızıka Bölüğü, Ekmekçi Takımı, Rus Topları ve Büyük Ağırlıklar yeni bir bildirime kadar Kuşe'de kalacaklardır.

10- Ben öğleden evvel saat 7.30'da Beldeçor'dan hareketle Tudan'a gideceğim.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Tebliğ şekli:

82. Alay, 83. Alay, 84. Alay, Topçu Alay'ı, Süvari, İstihkam bölükleri, 84. Alay 3. Tabur, Sıhhiye Bölüğü, Seyyar Hastane, Mızıka Bölüğü, Ekmekçi Takımı, Rus Toplarından Müteşekkil Batarya ve Büyük Ağırlıklar Kumandanlıklarına yazılı olarak ve emir subaylarıyla tebliğ edilmiştir.

Tudan'dan 10 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 2.30

28. Fırkadan 83. Alaya İstirahat Emri

83. Alay Kumandanlığı'na

1- İd ve Aha istikametlerinden gelen düşmanın keşif kollarıyla bir bölük kadar süvarisi kuvvetimiz tarafından geri kovulmuştur.
2- Fırka şimdilik Tudan ve civarında istirahate çekilecektir.
3- Süvari Bölüğü Beldeçor ve İd istikametlerinde keşiflerine devam etmek üzere bir subay keşif kolu, Aha ve Simsergisi istikametlerinde keşif yapmak üzere de bir küçük keşif kolu gönderecek, zikredilen keşif kolları karanlık bastıktan sonra Tudan'da bölüğe katılacaklardır.
4- 82. Alay'dan bir tabur Beldeçor, İd ve Aha istikametlerini emniyet altına almak üzere Tudan'ın kuzey doğu sırtlarında (Arazi üzerinde gösterilmiştir) ileri karakol hattı kuracaktır.
5- Kıtalar aşağıda zikrolunan ve arazi üzerinde gösterilen bölgelerde açık ordugah kuracaklardır:

82. Alay Tudan'ın bir kilometre kadar kuzeyindeki sırtın gerisinde, 83 ve 84. Alaylar, Süvari Bö-

lüğü, Topçu Bataryası, İstihkam Bölüğü, Sıhhiye Bölüğü Tudan civarında gösterilecek yerlerde.

6- 84. Alay Tudan – Heçolar yolunu ve 83. Alay Tudan – Simsergisi yolunu birer bölükle gözetleyecek ve emniyet altına alacaklardır.

7- Fırka Karargahı Tudan'dadır.

Yirmisekizinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Altıncı maddede emredilen yolun emniyeti ve gözetlenmesi yirmidört saatte bir taburlar arasında değiştirilmek üzere, bugün 2. Tabur bir bölüğüyle bahsedilen yolu kontrol altına alacaktır.

10 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 5.40
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

28. Fırkadan 83. Alaya Erzak Toplama Emri

Tudan'dan 10 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Taburlar bu gece behemehal Heçoyuvelya ve Sufla köylerine mekkare ve mazbata göndererek, orada göç eden ahaliden kalmış olan arpa, un ve yiyecek maddelerini mazbata düzenleyerek alacaklardır.

2- Heçoyuvelya'da Muhtar Süleyman'a müracaat edilecektir.

3- Her tabur, beşer çuvalla ve yeteri kadar askerle memur gönderecek ve şayet fazla bir şey bulabilirlerse geriden mekkare talep edeceklerdir.
4- Heçoyuvelya ve Sufla'da cami içerisinde oldukça arpa ve buğday mevcuttur.

Yirmisekizinci Fırka Kumandanı
Mehmet Ali

Tabur Kumandanlarına:

Öğleden önce saat ikide her taburun memurlarıyla efradı açık mazbatalarla bahsi geçen köylere gidecekler ve hareketlerini karakol kumandanı düzenleyecektir. 10 Mayıs (1915)

83. Alay Kumandanı
İsmail

83. Alay Kumandanından Yürüyüş Raporu

Tudan'dan 10 Mayıs 1915

83. Alayın Yürüyüş Raporu:

1- 7 Mayıs 1915 tarih ve (1) numaralı emir gereğince Miyadin'den saat 7.30'da hareket edildi. Hava fırtınalı ve rüzgar yürüyüş istikametine doğru estiğinden tipi yapmakta ve yürüyüş hızını düşürmekteydi. Yolların pek ziyade arızalı bulunması ve Çermiksu'dan Kuşe'ye kadar olan kısmı çamurlu ve çoğu yer de batak olduğundan, alayımızdan 8 nefer ayaklarından muztarip olması dolayısıyla geride kalmış ve bir hayvan ölmüştür. Öğleden sonra

saat 6.30'da 925 mevcutla konaklama yeri olan Kuşe'ye varıldı.

2- 7/8 Mayıs gecesi verilen emir gereğince alayımız öncü olarak görevlendirildi ve saat 7'de Kuşe'den Vilhas'a doğru hareket etti. Havanın gayet açık ve saf bulunmasından askerin yürüyüş kabiliyeti yüksek görülmekte ise de yolların çamurlu olması ve birkaç yerde sudan geçmek mecburiyeti dolayısıyla arazi engelleri de mevcut idi.

Bugün beş asker hastalıktan, üç asker de ayaklarından hasar görerek geride kalmış ve birliklerine katılamamışlardır. 25 asker de Araba ve Nakliye Vasıtaları Kumandanı'nın memuriyetinde bulunuyordu. Saat 9.30'da Ekrek'in güney sırtlarına Alay Kolbaşısı'yla varıldığı zaman 32. Fırka ile irtibat kurmak ve Onuncu Kolordu'dan malumat almak üzere İd'e doğru gidip dönmekte olan Fırka Emir Zabiti (Onuncu Kolordu tamamıyle çekildi. Saat 3'ten sonra bu sırtlar 32. Fırkanın ileri mevzisi olacak ve aynı saatte bu fırkanın geriye çekilme kargaşasında Şekerli'de terk edeceği alay da geriye çekilecektir). Vaziyetin değişip değişmediği şüpheli olduğundan fırkadan sorularak Vilhas'a doğru hareket etmemiz emri saat 3'te bize gelmişti. Öğleden sonra saat 4.15'te Vilhas'a varılarak Vilhas yoluyla Ağsor – İd yolları arasındaki bölgede ileri karakol tertibatı alınmış ve alınan tertibat fırkaya bildirilmişti. Konak mahallinde Alayın mevcudu 892 olup yolda bir hayvan yine ölmüştür.

3- 9 Mayıs 1915'de İleri Karakol Kumandanı sol taraftan 32. Fırkanın geceleyin Tudan istikametine çekilmesi dolayısıyla irtibatın kaybolduğunu yazmış ve bizzat ileri karakolu denetimim esnasında,

karşımızın kuzey batı sırtlarında düşmanın topçusu mevzi alırsa ileri karakol hattıyla Vilhas Köyü'nü yan ateşine maruz bırakacağını gördüğümden fırkaya bu konudaki raporu takdim ettim. Öğleden sonra saat 3.35'te gelen emirde Alayımız öncülüğe memur edilerek Beldeçor'a, oradan İd'in güney sırtlarını tutmak vazifesiyle görevlendirildik. Saat 4.12'de Vilhas'tan hareketle Ağsör'a vardığımızda süvari keşif kolumuz düşmanın süvari keşif kollarıyla çarpışarak (on dakika devam) ve uç takviye edilerek yürüyüş hiçbir gecikmeye uğramadan Beldeçor'a ve oradan İd'in güney sırtlarına saat 7'de vararak iki taburla tertibatını almıştır. Aynı günün sabahı saat 3'te gelen emir gereğince saat 5'te Alaydan 61 nefer ve 104 mekkari büyük ağırlık ayrılarak Kuşe'ye gönderilmiştir. Hava sabahleyin gayet açık idiyse de hareket esnasında tipi ve fırtına mevcut olmasına rağmen İd'in güney sırtlarına 862 mevcutla varılmış ve ancak yolların çamurlu ve harekete engel olmasından, küçük ağırlıkların bir kısmı mevzimize ulaşamamıştı.

4- Alınan emir gereğince İd – Tudan yoluyla Tudan'a hareket edildi. Evvelki gecenin yorgunluğu ve havanın tesiriyle yedi nefer hastalandı ve kıtalarına katılamadı.

Saat 7'de mevzimizden hareket edilmiş ve saat 11.30'da Tudan'a 857 mevcutla varılmış ve köyün güney batısında açık ordugah kurulmuştur.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Vilhas'ın Kuzey Doğusundaki Dere'den 9 Mayıs 1915
Numara 1

Seksenüçüncü Alay Kumandanlığı'na

Dün bizimle ileri karakol vazifesini yapan Doksanbeşinci Alay'ın Üçüncü Taburu tutmuş oldukları noktalardan geceleyin geri çekilerek Karapınar'a gitmiş olduklarını, şimdi yukarı mevziyi tetkik ve düşmanın durumunu anlamak üzere ileri karakola çıktığımda 32. Fırka'nın irtibat neferlerini göremediğimden derhal bir keşif kolu göndererek durumu anlamak istedim. Keşif neticesinde yukarıda arz ettiğim şekilde Fırka kıtalarının Karapınar'a çekilmiş olduğu ortaya çıktı. Bunlarla irtibata elimizdeki kuvvet ve tutmakta olduğumuz mevzilerin çokluğu mani olduğundan sol kanadımız büsbütün açık ve irtibatsız ve binaenaleyh İd'den Vilhas'a gelen patikanın pek açık ve tehlikeli bulunduğundan gereğinin yapılmasını arz ederim.

Yüzbaşı
Mehmet Hamdi

(1) Numaralı İleri karakol bölüğünü Ağsor yolunu koruması için hemen Ağsor'a hareket ettiriniz.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Tudan'ın Doğusundaki Ordugahtan 11 Mayıs 1915

Seksenüçüncü Alay Kumandanlığı'na

Aceledir.

1- Düşmanın büyük bir yürüyüş kolunun Simsergisi'nin kuzey doğu istikametinde bulunan yukarıda bahsedilen hat istikametinde doğudan batıya doğru ilerlediği dikkate alınmalıdır.
2- Sabahtan beri top sesleri işitilmektedir.
3- Simsergisi istikametine gönderilen küçük zabit keşif kolunun dönmek üzere olduğu ilişikteki rapordan anlaşılmaktadır. Dönüşünde takdime değer bir durum gözlenmişse ayrıca arz edilecektir.

İleri Karakol Kumandanı
Yüzbaşı
Mehmet Hamdi

Tudan'ın Kuzey Batı Sırtlarından 11 Mayıs 1915
Öğleden önce saat 6.25

İleri Karakol Kumandanlığı'na

1- Gece sükunetle geçmiştir.
2- Cephemizde düşmana dair bir malumat yoktur. Simsergisi istikametinde keşif kolu gönderilmiştir. Geri dönmek üzeredir.
3- Simsergisi'nin kuzey batı istikametinde bulunan yüksek sırtlarda düşmanın önemli bir kuvveti bahsedilen hat istikametinde doğudan batıya doğru ilerlediği müşahede edilmiştir.

4- Çifte nöbetçiler mahallinde yan siperleri yapılmıştır.

Büyük Karakol Kumandanı
8. Bölük Kumandanı Üsteğmen
Şevki

Tudan'ın Kuzey Batı Sırtlarından 11 Mayıs 1915
Öğleden evvel saat 10.30
Numara 3

İleri Karakol Kumandanlığı'na

1- Büyük Karargahın çıkarmış olduğu keşif kolunda Simsergisi Deresi'nin kuzey eteklerinde düşmanın karakol vazifesi yapan askeri görülmüştür.
2- Simsergisi'nin 500 metre kuzeyinde Simsergisi Deresi'nde 10 atlı kadar tahmin olunan düşman keşif kolu görülmüştür.
3- Birinci raporumda arz olunan Simsergisi'nin kuzeyinde bulunan yüksek sırtlardaki düşman kuvvetinin tertibat alarak aşamalı olarak bahsedilen hat istikametinde ilerlediği görülmektedir.

Bir Numaralı Büyük Karakol Kumandanı
8. Bölük Kumandanı
Şevki

83. Alay Kumandanlığı'na

Numara 3

Bir numaralı Büyük Karakol Kumandanlığı'nın çıkarmış olduğu keşif kolunun getirmiş olduğu malu-

mata ait rapor yukarıdadır. Gereğinin yapılması için takdim edilir. 11 Mayıs 1915

Büyük Karakol Kumandanı
Yüzbaşı
Mehmet Hamdi

(Öğleden evvel saat 10.50'de alınmıştır)

Tudan'dan 11 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 3.20

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Fırka bugün Tudan'da kalacaktır.
2- İleri karakol taburu ve emniyet kıtaları 24 saatte bir değiştirilmelidir.
3- Süvari Bölüğü Vilhas – Şekerli – Şose – ve Beldeçor – İd ve Simsergisi – Aha istikametlerini ehemmiyetli surette keşif etmek üzere (12 Mayıs 1915) öğleden evvel saat 4'te kuvvetli üç subay keşif kolu gönderecektir.
4- Kıtaların binek ve yük hayvanları kendi yanlarında bulundurulacaktır.
5- Emniyet kıtası ve bütün kıtalar gayet teyakkuzda ve her an hareket veya harb etmeye hazır bir halde bulunacaklardır.
6- 84. Alay'dan bir subay inzibat memuru olarak tayin edilecek ve köyün inzibatından sorumlu olacaktır. Mutfak odunu ve saman almak üzere Alay Kumandanının vesikalarını taşıyacak olan asker inzibat memuruna müracaat edecek ve askerlerin hizmet için öteye beriye gitmesi belirli zamanlarda olacaktır.

7- Kuşe'de bulunan büyük ağırlıkların (10 Mayıs 1915) Cansor – Başkale – Hamidiye üzerinden Çinzorik'e gitmesi tebliğ edilmiştir.
8- Ben Tudan'dayım.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Fırka emrinin her bir maddesini aynen tatbik edelim. Köye gideceklerin Alaydan vesika alarak gitmesi ve birliğin her an harekete hazır bulunması ilaveten beyan olunur. 11 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Tudan'dan 11 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 10.40

1- Düşmanın bugün akşama doğru keşif kollarının ötede beride dolaştığı ve zayıf bir ihtimal olarak bir bölük kadar piyadesinin de Heçolar'a geldiği gelen raporlardan anlaşılmıştır.
2- Düşmanın ufak tefek kıtalarının gece baskınları yapması ihtimaline karşı emniyet kıtalarımızın gayet müteyakkız ve tedbirli bulunması ve etrafı çok iyi gözetlemeleri lazımdır.
3- Alayların emniyet kıtaları birbirleriyle bağlantı kurmalıdırlar.
4- Düşmanın bir hareketine karşı emniyet kıtaları bulundukları mevzide karşı koyarak savunma ya-

pacaklar ve derhal alaylarına ve doğrudan doğruya Fırkaya haber göndereceklerdir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Muhteviyatına uygun işlemlerin yapılması için ileri karakol kumandanı 3. Tabur Kumandanlığı'na.
11/12 Mayıs (1915)

83. Alay Kumandanı
İsmail

83. Alay Kumandanından Alay Emri

12 Mayıs 1915

Alay Emri

1- Simsergisi'nin kuzey sırtlarında bu gece emniyet görevi Birinci ve İkinci taburdan birer bölük tarafından üstlenilecek, sağ kanatta bulunan tepe Birinci Tabur'a büyük karakol mevzisi, Simsergisi istikametinde bulunan siper de İkinci Tabur'a büyük karakol mevzisi olacak, gereken yerlere kuvvetler yerleştirilecektir.
2- 3. Taburdan bir bölük de şimdiki bulunduğu mevzide birinci hattın sağ kanat gerisinde yedek olarak bulunacak, Birinci Tabur ile 82. Alay arasında irtibatı sağlayacaktır.
3- Şayet Alay bir hareket emri alacak olursa ileri karakolda bulunan bölüklerin ordugahta bulunan vazifelerini diğer bölükler yapacak, hareketin gecikmesine meydan verilmeyecektir.

4- Düşmanın bir baskını olursa 1. tabur ve 2. Tabur bölüklerinin bulundukları mevkiler ateş hattını teşkil edecek ve 3. Tabur bölüğü de yedek olarak sağ kanat gerisinde bulunacaktır.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

12 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 11.55

28. Fırka Kumandanlığı'na

1- Kumandanlık emrine uygun olarak 83. Alay'ın 3. Taburu Simsergisi'nden düşmanın uzaklaştırılması vazifesiyle harekete geçirildi. Kolbaşı (h) mevkisine ulaştığında subay keşif kolu Simsergisi'ne giderek durumu araştırdı. Düşman bulunmadığı anlaşıldı ise de köyün kuzey doğusunda 2000 metre mesafede bulunan Taşlıtepe'nin düşman tarafından işgal edildiği anlaşıldı. Düşmanın bir bölük süvarisi Aha'ya doğru yürüyüş kolunda hareket eder halde görüldü.
2- İkinci Tabur (h), (y) mevkilerinde büyük karakolları bulunmak şartıyla emniyet tertibatı alarak aynı zamanda 94. Alay'la dahi irtibat sağladı.
3- Sağ kanat gerisinde yedek olarak terk edilen 3. Tabur'dan iki bölük dahi 82. Alay ile irtibat sağladı.
4- Bendeniz de Alay Karargahında bulunduğumu arz ederim.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Tudan'dan 12 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 8.45

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Doksandördüncü Alay iki cebel topuyla Kotmar sırtlarını müdafaa edecektir.
2- Düşmanın bir keşif koluyla bir kısım piyadesinin Simsergisi'ne doğru ilerlediği bildiriliyor.
3- Alayınızdan bir taburu derhal Simsergisi istikametine sevkediniz.
4- Bu tabur oradaki düşmanı kovarak Simsergisi Köyü'nün hakim noktalarını işgal edecek ve 94. Alay ile irtibat kuracaktır.

Sizin de beraberce giderek mevziyi görüp ikna olduktan sonra Alaya dönmeniz bildirilir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Alay'ın notu:

Üçüncü Tabur'un ileri karakoldaki iki bölüğü Dokuzuncu Bölük yanında toplanıp yedek kuvveti oluşturduktan sonra İkinci Tabur'la bağlantısını sıkı bir şekilde kuracaktır. Bundan başka 82. Alay ile ayrıca irtibat sağlanacaktır. Diğer iki bölük (10. ve 11. Bölükler) Ordugahta bulunacak, Tabur Kumandanı yedekte bulunan (9. ve 12.) Bölüklerle beraber bulunacak, İkinci Tabur'un avcı ileri karakol hattını geçtikten sonra bu sırayla bölükler içtima edecektir.

12 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

28. Fırkadan 83. Alaya Nakil Emri

Tudan'dan 12 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 5.20

1- Fırka bugün Karapınar'a gidecektir.
2- Yürüyüş düzeni aşağıdaki gibi olacaktır:
84. Alay, Topçu Bataryası, 83. Alay, Sıhhiye Bölüğü, 82. Alay, Süvari Bölüğü.
3- 84. Alay öğleden sonra saat 6'da Tudan'dan hareket edecek ve İstihkam Bölüğünün açmış olduğu dağ yoluyla Karapınar'a gidecektir. Diğer kıtalar aynı yoldan 84. Alayı takip edeceklerdir.
4- 82. Alay'dan ileri karakolda bulunan tabur, mevzisinde kalacak ve bütün kıtalar ve hayvanlar tümüyle çekildikten sonra artçı kuvvet olarak 82. Alay'ı bir kilometreden takip edecektir.
5- Süvari Bölüğü Şekerli, İd, Aha ve Simsergisi istikametlerini keşfettirecek ve artçı birliği takip edecektir.
6- 83. Alay'dan Simsergisi cihetine gönderilmiş olan tabur öğleden sonra saat 7'de mevzilerini terk ederek Simsergisi üzerinden Ziyarettepe'ye gidecek ve bu sırtlarda ileri karakol tertibatı alacaktır.
7- Artçı birlik Karapınar'ın doğusundaki sırtlarda ileri karakol tertibatı alacak ve Ziyarettepe'de bulunan taburla irtibat kuracaktır.
8- Diğer kıtalar Karapınar civarında gösterilecek yerlerde ordugah kuracaktır.
9- Fırka ordugahı öğleden sonra saat 7'de Tudan'dan Karapınar'a hareket edecektir.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

Karapınar'dan 13 Mayıs 1915
Öğleden evvel saat 10.10

83. Alay Kumandanlığı'na

Aceledir.

1- Kıtaların tümüyle gelip gelmediğinin bildirilmesi.
2- Alayınızdan bir taburun Ziyarettepe'yi işgal edip etmediğinin bildirilmesi.

Fırka Kumandanının emriyle
28. Fırka Erkanıharbi
Yüzbaşı
Mehmet Fahri

Karapınar'dan 13 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat 4.40

83. Alay Kumandanlığı'na

Alayınız Makineli Tüfek Bölüğüyle beraber Otuzikinci Fırka'yı takviye etmek üzere Onuncu Kolordu'nun emri altına verilmiştir. Hemen şimdi Kotmar'a hareket ederek Otuzikinci Fırka Kumandanlığı'na müracaat ediniz.

28. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mehmet Ali

14 Mayıs 1915
Suret:
1- Taburların ayrı ayrı muharip ve gayri muharip mevcutları gösterilmek üzere toplam kuvvetinizi bildiriniz.

2- Alayınızla aldığınız tertibatı bildiriniz.
3- Ziyarettepe bizim için çok önemli olduğundan burasını iki bölükle işgal ediniz ve sonuna kadar savununuz. Ziyarettepe'nin gerisinde de bir bölük bulundurunuz. Bir bölükle de Kotmartepe'nin sağını yani topçu mevzisinin sağını ve solunu da işgal ediniz. Diğer iki taburunuzla Kotmartepe'nin doğusundaki yüksek sırtlara giderek orada 95. Alay'ın sağ kanadını takviye ve genişleterek güçlendirip müdafaa ediniz. (Bu sırtlara yol Kotmar Köyü'nden gider.)
4- Fırka karargahı Kotmar Köyü'nde 31. Fırka'nın karargahı yerindedir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

14 Mayıs 1915

1- 3. Tabur emredilen mevkileri işgal edip güçlendirerek sonuna kadar müdafaada bulunacaktır.
2- Diğer iki taburla Makineli Bölük saat 9.30'da hareket etmek üzere 15 dakika önceden Kotmar yolunda toplanmış olacaktır.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

13/14 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırkamızın yalnız 96. Alay'ı 31. Fırka'nın sağ kanadındadır, diğer iki alayı ve topçusu Sivridere ge-

diğinde toplanıyor. Alayınız gelinceye kadar Kotmar Deresi'yle Simsergisi'nin tutulması için iki bölükle Simsergisi'nin kuzeyinde Ziyarettepe'de bir bölük ve bunun gerisindeki tepede diğer bir bölük terk edilmiştir. Ziyarettepe'nin olağanüstü önemli olduğuna dikkatinizi çekerim. Kuvvetimizin yetersizliğinden yalnız bir bölükle işgal edilmiştir. İki bölükle işgali daha uygundur. Fırkamıza mensup süvari bölüğü Simsergisi'ndedir. Ve Tudan ile Sapanlı hattını keşif ve gözetleme yapmaktadır. Bahsedilen bu bölgeleri ve mevzileri alayınızla teslim aldıktan sonra buradaki kuvvetler Fırkamıza katılacaklardır. Sizi bilgilendirmek amacıyla bunları söylüyorum.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Kotmar-Simsergisi Deresi'nin Sırtlarından
14 Mayıs 1915, Öğleden evvel saat: 8.05

28. Fırka Kumandanlığı'na

1- Dün verilen emir gereğince Kotmar'a alayımla hareket ettim ve orada 32. Fırka'dan emir bekledimse de bir emir gelmedi. Mecburen 32. Fırka karargahına kadar hareket etmemizi alaya emrettim. Ben alaydan daha önce, Fırka Kumandanı ile görüşmek üzere 31. Fırka Karargahına kadar gittim. Orada sorduğumda ileri mevziye gittiğini haber verdiler. Bunun üzerine ileri mevziye giderek Fırka Kumandanından emir alınmasını yaverime emrettim. Yaver o tarafa gitti ise de alayım henüz bulunduğum yere ulaşmadığından önümdeki sırtta bulunan 94. Alay'ın yanına giderek Alay Kuman-

danına verilen emri okudum. Derhal Kotmar'a alayla geri döndüm. Tam Kotmar'a vardığımda gece yarısından evvel saat 10'da 32. Fırka Kumandanlığından kopyası ilişikte takdim edilen emri aldım. Biz Kotmar'a doğru dönerken elinde aynı emir olduğu halde yaver de Alaya yetişmişti. Derhal 3. Taburu, iki bölüğüyle işgal etmesi için Simsergisi Ziyarettepesi'ne gönderdim. 1., 2. Taburu da Karapınar – Simsergisi Deresi'nin iki tarafına ve daha önce 32. Fırka kıtalarının işgal ettiği yerlere gönderdim. Yalnız Ziyarettepe denilen mevki evvelce işgal ettiğimiz tepe olmayıp Simsergisi'nin hemen güney batısındaki tepedir. Tepenin geceleyin 3. Tabur tarafından işgal edilmediği tabur kumandanlığından gelen rapordan anlaşılmış ve derhal iki bölükle işgal etmesi emrolunmuştur.

2- Dünden şimdiye kadar alayın geçirmiş olduğu vaziyet bu şekildedir.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Ziyarettepe'den 13 Mayıs 1915
Öğleden sonra saat: 1.40

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Emriniz üzerine Ziyarettepe 12. Bölük'e işgal ettirildi. Bunun gerisindeki tepe de 9. Bölük'e işgal ettirildi.
2- Tudan Sapanlı hattı 32. Fırka süvari bölüğünden 11. Bölük ile teslim alındı.
3- Kotmar Deresi'yle Simsergisi Vadisi'nin birleştiği bölge 10. Bölük'e gözetleme yaptırıldı. Tudan –

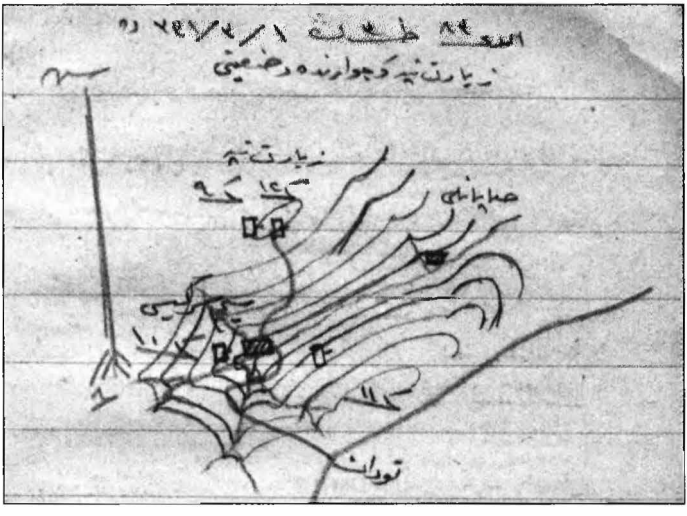
Sapanlı hattının ortasından ve bu hattın biraz ileride bulunmasından, bu hattı gözetleyecek 11. Bölük Kotmar Deresi'yle Simsergisi Vadisi'nin birleştiği bölgede bırakılamayıp buranın güney doğusuna gönderilmiştir. (Tudan – Sapanlı hattı gerisine.)

4- Otuz İkinci Fırka Süvari Bölüğüne bölgelerine gitmeleri için bildirimde bulunuldu.

5- Ziyarettepe sabahki ilk emir üzerine işgal ettirilmişti. Tahliye edildiği, işgal edilmediği haberi doğru değildir. Böyle bir şey olmuş ise bizim tepeyi işgalimizden bir gün önce, burayı işgal eden müfreze tarafından düşman baskısı sonucu tahliye edilmiş ve bu doğrultuda rapor da verilerek bu hata bize maledilmek istenmiştir.

3. Tabur Yüzbaşı
Rasim

83. Alay 3. Taburun 14 Mayıs 1915'te Ziyarettepe ve civarındaki vaziyeti

1- 11. Bölük ile 12. Bölük arasında irtibat mevcuttur.
2- 10. Bölük biraz daha Ziyarettepe'ye yaklaştırılacaktır.
3- Alayın sabahki emrinde Tudan – Sapanlı hattının 32. Fırka süvari bölüğünden teslim alınması emrolunması üzerine 11. Bölük bu hattı teslim almış ve taburun sağında tek başına kalmıştır. Ziyarettepe'nin emniyeti için tabura katılıp katılmayacağının bildirilmesi rica olunur.

Kotmar Köyü'nün Güney Sırtlarından
14 Mayıs 1915

Numarasını bilmediğimiz kıta kumandanlığına

1- (1) Numaralı İleri Karakol Bölüğü, 9. Kolordu 28. Fırka 84. Alay 1. Taburun 4. Bölüğüyüz.
2- Siz sağımızda bulunduğunuza göre hiç olmazsa görüş irtibatı kurmanız gerektiğinden hangi kıtaya mensup bulunduğunuzun bildirilmesini rica ederiz.
3- Cephenizde ve oldukça uzakta görülmekte olan çadırlı ordugah Osmanlı kıtası mıdır, değil midir? Sağ kanadınız güvenli mi, değil mi? Lütfen bunları dahi bildirmenizi istirham eylerim.

84. Alay 1.Tabur 4. Bölük Kumandanı
Teğmen
Mustafa Nuri

Yerimizi değiştiriyoruz. Sağımızda 84. Alay vardır. Uzakta görülen 83. Alay 3. Taburdur. Biz 83.

Alay'ın Birinci Taburuyuz. 32. Fırka'nın emrine girdik, gidiyoruz.

1. Tabur Kumandanı namına
Yüzbaşı
Fevzi

(Benim hatıratım: Saat 9.15'de gitmiştir.)

Kotmar'ın Garp Sırtından 14 Mayıs 1915
Öğleden evvel: saat 7.50

32. Fırkadan 83. Alaya İkamet Emri

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri:

1- Dün (13 Mayıs 1915) düşman Sivridere gediğinden bir alay piyade, iki cebel ve iki mitralyözden ibaret kuvvetiyle 31. Fırka'nın sol kanadına taarruz etmiş ve akşama kadar şiddetle muharebe devam etmişse de düşmanı durdurmaya muvaffak olunmuştur. Düşmanın bu alayından bir buçuk tabur kadar kuvvetinin Hanikin'in doğusundaki Sivritepe'ye gittiği görülmüştür. (İşbu tepe bundan sonra (y) tepesi adıyla anılacaktır.)

Düşmanın bir tabur kadar kuvvetinin (y) tepesi ilerisindeki siperlere girdiği görülmüştür. Diğer bir tabur kadar kuvveti Simsergisi'nin doğusundaki Ziyarettepe üzerine ateş açmışsa da bu da durdurulmuştur.

2- 94. Alay Kotmar'ın kuzey batısında, 31. Fırka karargahının 500 metre kadar batısındaki bulunduğu yerde kalacaktır.

3- 95. Alay ve 96. Alay işgal ettikleri mevkileri sağlamlaştırarak ve takviyeye devam ederek gerekirse sonuna kadar savunma yapacaklardır.

4- 28. Fırka'dan fırkamıza katılan 83. Alay'dan bir tabur Simsergisi'nin kuzeyindeki Ziyarettepe ile güneyindeki sırtları kendisine dair verilen emir çerçevesinde savunacak ve muhafaza edecektir. Diğer iki taburu, 95. Alay'ın sağ kanadını uzatmak ve takviye etmek üzere tahkimat yapacaktır.

5- 3. Topçu batarya mevzisinde kalacaktır. Diğer iki topçu batarya 31. Fırka Karargahı yanında yedekte kalacaktır.

6- Süvari Makinelisi eski mevzisinde kalacaktır.

7- Süvari Bölüğü Simsergisi'nde kalarak kendisine verilen talimat doğrultusunda keşif ve gözetlemeye devam edecektir.

8- Sıhhiye Bölüğü bulunduğu yerde, yani 31. Fırka Karargahı'nın yanında kalacaktır.

9- Mevziler başta hafif avcılarla işgal edilerek düşmanın taarruz etmesi teşvik edilecek ve bu suretle düşmanın etkili ateş mesafesine kadar ilerlemesine meydan verilecek, sonra düşman birdenbire yoğun avcı hatları ateşiyle karşılanacaktır. Düşman bu suretle ateşle epeyce ezildikten ve zedelendikten sonra karşı taarruza geçilerek bütün bütün mahvedilecektir. Bu hususa uyulmasını önemle isterim.

10- Büyük ağırlıklar şimdilik 31. Fırka Karargahının yanına geleceklerdir. Orada duruma bakarak alayların yanına gönderilir.

11- Fırka Karargahı 31. Fırka Karargahındadır.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

83. Alay Kumandanlığı'na

Ziyarettepe'nin tahliye edildiği 32. Fırka Süvari Kumandanı tarafından bildirilmektedir. Bu mevkinin olağanüstü önemine binaen verdiğim emir gereğince hemen işgal ediniz. Ve işgal edildiğini de bildiriniz.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Bu konudaki sorumluluğun derecesini iyi düşününüz. Bu emir üçüncü defa veriliyor. Çok acele burayı işgal ettiğinizin haberini bekliyorum.

14 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
İsmail

Öğleden Sonra Saat 11.35

Dün bu mevziye geldiğimiz zaman Ziyarettepe'de bozulmuş tek tük askere rastlamış idik. Onları toparlayıp mevzide bıraktık. Sabahleyin saat 6.5'da bize ulaşan emriniz gereğince ve tepe'nin işgal edilmediğini yazdığı anlaşılan 32. Fırka Süvari Bölük Kumandanı'nın verdiği iki atlı kılavuzluğunda 12. ve 9. Bölük Ziyarettepe'ye sevk edildi. Tepeyi işgal etmeleri ve durumu acele bildirmeleri üç defa tebliğ edildiği halde bir cevap alınamadı. Artık son defa olmak üzere bizzat kendim tepeye gidip işgal durumu hakkındaki malumatı alacağım. Sabahki emriniz üzerine Tudan – Sapanlı Hattı da 11. Bölük ile burdaki süvari bölüğünden teslim alınması dolayısıyla tabur pek geniş

cepheye yayıldı. Halbuki son gelen fırka emrinde yalnız Ziyarettepe'den bahsediliyor. Bahsedilen bölüğün de alınıp Ziyarettepe tarafına gönderilmesi gerekip gerekmeyeceğinin emrinin bildirilmesi..

14 Mayıs 1915
2. Tabur Binbaşısı
Rasim

İlave:

Onbirinci Bölük Tudan – Sapanlı hattından aldırılmazsa yedekte bölük kalmayacağı arz olunur.

Ziyarettepe Batısından
Öğleden evvel, saat: 5.30

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Sözlü olarak verilen emirlerinizin uygulanmasıyla ilgili cevabi yazıdır:
2- 11. Bölük vadinin güney sırtlarından alınarak akşam Yavere gösterilen Ziyarettepe ile 1. Tabur Ordugahı arasında görülen tepeciğe (Bu tepede kalacak bölük icabında hem kendi cephesine ve hem de Ziyarettepe imdadına koşabilir) getirilmiştir.
3- 10. Bölük Yüzbaşı Hilmi Efendi kumandasında Kotmar Deresi'yle Simsergisi Vadisi'nin birleştiği yere hakim sırtlarda (94. Alay'ın eski ordugahı) yerleşerek vadiyi müdafaa eylemesi lüzumu bildirilmiş ve o bölüğün yalnız başına kalacağı ve artık gelişmelere göre alacağı emre uygun hareket etmesi lüzumu anlatılmış ve gece vadiden geçerken yanlışlıkla dost bir kuvvetin ateşine maruz kalmaması için gayet temkinli gitmesi de emrolunmuştur.

Bölüğün bölgesine ulaştığında derhal emirlerin uygulandığına dair raporlar yollaması emrolunmuş fakat henüz bir raporu gelmemiştir. Rapor geldiğinde bahsedilen yerin işgal durumuna dair ayrıca malumat verileceği arzolunur.

3. Tabur
Binbaşı
Rasim

Raporun emirbere verileceği bir sırada 10. Bölük'ten emrolunan bölgenin işgal edildiği ve gereken düzenin alındığını bildiren rapor da geldi. Bu bölüğün idaresinin ne şekilde sağlanacağı emrinin de bildirilmesinin önemini ilaveten arz eylerim.

10. Bölük Kumandanlığının raporu da ilişikte takdim kılındı.

15 Mayıs 1915 saat: 6.5
3. Tabur
Binbaşı
Rasim

Ziyarettepe'nin Doğu Eteğinden
14/15 Mayıs 1915 saat: 1.5

1- Bölgeme ulaştığımı ve gereken tedbirleri aldığımı bildirir bir rapor Musa Onbaşı ile takdim kılınmıştır.
2- Benimle beraber "57" nefer, kendi bineğimle birlikte yedi hayvan mevcudum vardır.
3- Yarın ve öbür güne ait olmak üzere doymamıza yetecek kadar erzakın gönderilmesi ve bundan sonra idaremizin ne şekilde olacağının bildirilmesi temenni edilir.

4- Gece hareketimizde İbrahim Oğlu Şaban adındaki nefer firar etmiştir. Vukuatı daha sonra verilecektir.

83. Alay 3. Tabur 10. Bölük
Yüzbaşı
Mustafa Hilmi

Kotmar'ın 2 Kilometre Kuzey Batısındaki Fırka Karargahından
15 Mayıs 1915 Öğleden Evvel Saat: 11.50

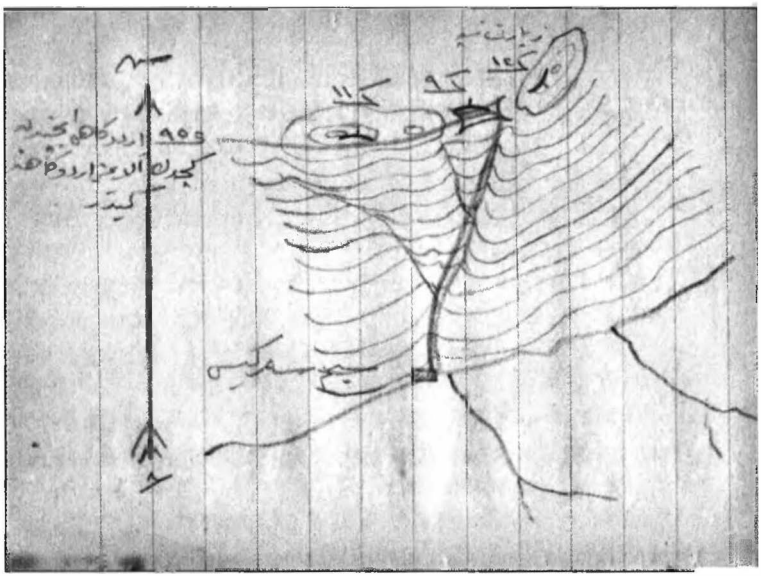
83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri

1- Düşmanın vaziyetinde bir değişiklik yoktur. Dün (14 Mayıs) öğleyin Sivri Gediği'nde Kolordu Kumandanının bizzat yaptığı araştırmada düşmanın tahminen bir bölük kadar kuvveti Tuzla Dağı'nda tahkimatta, bir tabur kadar piyadesinin bunun gerisinde kademe halinde diğer bir tahkimatta ve bir bölük çadırlı ordugahı (Haniki) Köyü'nde, bir süvari alayı dağınık bir halde (Haniki)'nin iki kilometre kuzeyinde (Şamhi) yolunda ve hareket halinde görülmüştür. Sivri Gediği'nin yaklaşık olarak bir kilometre batısında bulunan topçumuzun gözlem ve ateşi ile iki sahra topundan ibaret düşman topçusunun (Şamhi) Deresi'nin Sivri Deresi'ne karıştığı nokta civarındaki sırtta, 3250 metre mesafede bulunan bu topçunun bir kilometre gerisinde yaklaşık 100 kadar portatif çadırlı düşman ordugahı görülmüştür.
2- Ordu cephesinde sükunet vardır. Ve durum eskisi gibidir.

müsait bir araba yolu 95. Alay Ordugahı Topçu Mevzisi yakınından geçerek Kotmar'a gider. 95. Alay Ordugahının son bulduğu yerden de sırtların yamaçlarını takip ederek, Alay Ordugah Bölgesine kadar giden, diğer kıtalar tarafından açılmış bir yolun da mevcut bulunduğu maruzdur.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

Simsergisi'nden Ziyarettepe'ye doğru,
95. Alay ordugahı içinden geçerek Alayımız ordugahına giden güzergah

3- Dün verilen fırka emri bugün için de geçerlidir.

4- 28. Fırka ile Ziyarettepe – İd – Şose hattı (hariç) ve sol tarafımızda bulunan 31. Fırka ile Tuzla Dağı (dahil) hatları fırkamıza ait keşif bölgesini ayıran hatlardır. Bunun için kıtalar aşağıdaki şekilde bölgeleri keşif ve gözetleme yapacaklardır:

32. Fırka Süvari Bölüğü: Simsergisi – İd hattı (hariç) ile Tuzla Dağı (dahil)

83. Alay: Simsergisi – İd hattı (hariç) ile Ziyarettepe – Kahimrem hattı (hariç)

95. Alay: Ziyarettepe – Kahimrem (dahil) hattı ile Tuzla Dağı (hariç)

96. Alay: Tuzla Dağı

5- Kıtalar keşif bölgelerindeki düşmanın kuvvet ve vaziyetini ve gerek bizim ve gerekse düşmanın taarruzuna müsait istikametleri bugün aktif bir şekilde keşif ve gözlem yaptıracaklardır. Bunun için kuvvetli subay keşif kolları düşmanın tutması ve tahkimat yapması muhtemel olan hatlarına karşı sevk edilmeli ve bu suretle düşman muharebeye zorlanarak mevzileri, tertibat ve kuvvetlerini anlamak için cesurca girişimlerde bulunulmalıdır.

6- 83. Alay işgal ettiği mevzilerde hafif gözetleme grupları bırakarak iki taburuyla gerisinde bulunan vadinin sağ tarafında düşman tarafından görülemeyecek bir ordugah noktası seçecek ve fırkaya bildirecektir. Bu şekilde gerek 83. Alay ve gerek 94. Alay Kolordunun yedeği gibi kendilerine emir verildiği anda her an istenilen tarafa hareket edebilecek şekilde hazır bulunacaklardır.

7- Kolordumuzun yarın ciddi bir muharebe yapması ihtimaline karşı fırkamiz kıtaları bütün noksanlarını tamamlayacaklar ve her an harekete hazır ve nazır bir halde bulunacaklardır.

8- Her dört alaydan da dün talep ettiğim yolların tamamlandığına dair bilgiyi bugün akşama kadar bana vermelerini isterim.
9- Fırka karargahı Kotmar'ın 2 kilometre kuzey batısındaki sırttadır.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

(Saat 2.10'da alınmıştır.)

3. Tabur Kumandanlığı'na

Dördüncü maddede bildirilen bölge dahilinde kuvvetli subay keşif kolu vasıtasıyla keşif taarruzu yaparak, düşmanın yeri ve kuvvetiyle, düşmana taarruz edilecek istikametlerin ve düşmanın ilerlemesine elverişli istikametlerin belirlenerek akşama kadar Alaya bildirilmesi talep olunur.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

(Diğer iki taburla Mitralyöz Bölüğüne de not ettirilmiştir.)

Ziyarettepe'nin Batısından 15 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- İstenilen kroki ilişikte takdim edildi.
2- Ziyarettepe ile ilişik krokide de işaret olunduğu üzere asker ve hayvanların geçişine mükemmel

Ziyarettepe Batısından 15 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat: 7.10

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Onuncu Bölük Simsergisi adıyla anılan tepeye yerleştirildi. O tepeyi tahkim ve şiddetle müdafaa eylemesi lüzumu bildirildi. Aldığı düzen de ekteki krokide gösterildi.
2- Dokuzuncu (Bölük) bütün mevcuduyla boyun noktasından Ziyarettepeye çıkarıldı.

2. Tabur Binbaşı
Rasim

1. ve 2. Tabur Kumandanlarına

Hareket emri verildiği zaman derhal hareket edebilecek şekilde askerin çanta takmış hazır bir vaziyette bulunması Fırka Kumandanlığının emri gereğidir.

15 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
İsmail

Kotmar'ın Kuzey Batısındaki Fırka Karargahından
15 Mayıs 1915 Öğleden Sonra Saat: 7.40

83. Alay Kumandanlığı'na

Yanınızda bulunan iki taburunuzla hemen Fırka Karargahı civarına geliniz. Bu gece orada kalacaksınız.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Ziyarettepe Batısından 15/16 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 8.35

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Bugün öğleden sonra saat 7.20'de tebliğ edilen fırka emrinin bizimle ilgili olan hükmü hemen yapılacaktı fakat, Alayımıza verilen keşif bölgesi aşağıda yazıldığı şekilde hangi tarafın keşfinin yapılacağı şüpheli kalmıştır.

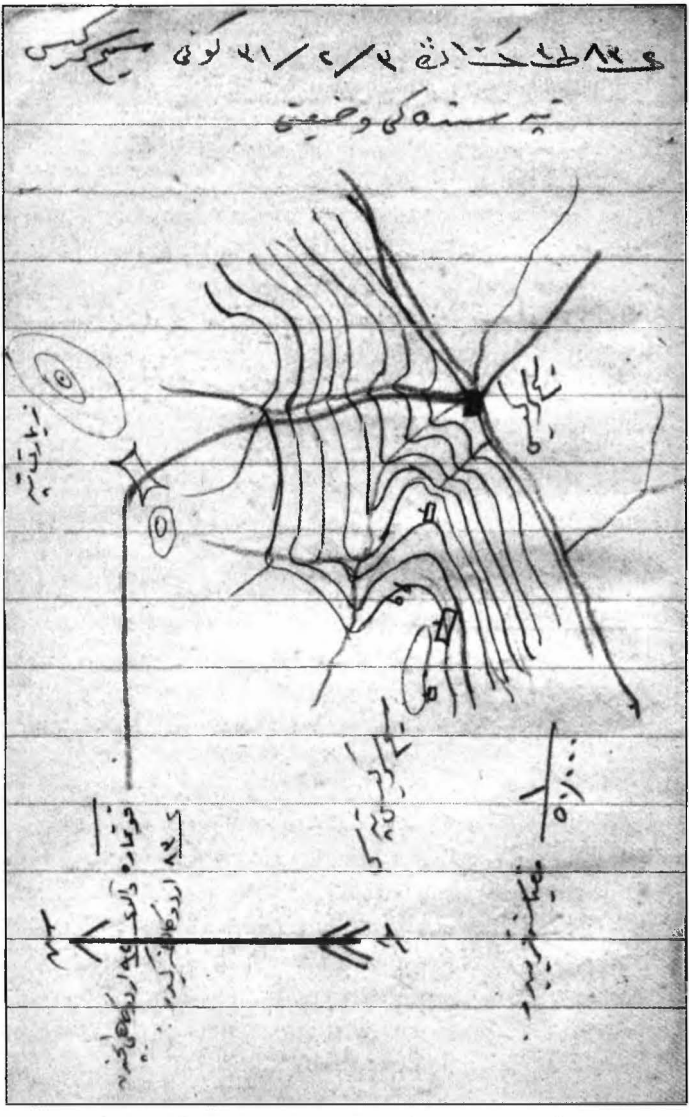
Gelen fırka emri suretinde Alaya verilen mıntıka şöyle yazılmıştır:

83. Alay Simsergisi – İd hattı (hariç) ile Ziyarettepe – Kahimrem hattı (hariç)

Emir suretinde yukarda yazıldığı üzere bir yanlışlığa meydan verilmemek için ikisi de hariç diye yazılan bu bölgelerden hangisinin Alayın keşif bölgesi olduğunun emirle bildirilmesi.

2- Yine dördüncü maddede yazılan Ziyarettepe – Kahimrem hattı 95. Alaya da verilmesinden ötürü bu alaydan bir subay keşif kolu öğleden sonra saat 7 sıralarında Ziyarettepe'ye gelmiş ve bizden müsaade talep etmesi üzerine hattan geçmesine müsaade verilmiş ve Ziyarettepe'ye dönüşünde nöbetçilere parolayı verince tanınmaları ve bir kazaya meydan verilmemesi için 9., 12. ve 11. Bölüklere bildirimde bulunulmuştur.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

83. Alay 3. Taburunun 15 Mayıs 1915 [3.2.331] günü Simsergisi tepesindeki durumu.

Karapınar'dan 16 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Geçici olarak 32. Fırka emrine verilmiş olduğunuzdan ağırlıkların yanınıza alınmasına lüzum yoktur. Ağırlıklar şimdilik Çinzorik'te kalacaktır. Yiyecek tedarikinde alayınızın, Fırkanın diğer kıtalarından ayrı tutulmayacağı tabiidir. Mamafih Simsergisi'nde epeyce erzak ve yiyecek bulunduğu istihbaratı alınmıştır. Oradan da istifade edilebileceği ve Fırka ile daima irtibatta bulunulması Kumandanın emri gereğinden olduğu arz olunur.

28. Fırka Erkanıharbi Yüzbaşı
Mehmet Fahri

Simsergisi'nde yiyecek malzeme olduğu anlaşılıyor. Yazıldığı üzere ordan da istifade edilmesi lazımdır. Tabur kumandanlarına.

83. Alay Kumandanı
İsmail

Kotmar'ın 2 Kilometre Kuzey Batısında Fırka Karargahından
16 Mayıs 1915

32. Fırkadan 83. Alaya Keşif Emri

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri

Dün yapılan keşiflerin neticesi şunlardır:

1- Süvari keşif subayının verdiği malumata göre düş-

manın bir taburluk çadırlı ordugahı Aha'nın kuzey sırtlarında, bir bölük kadar süvarisinin Pertovan'ın doğusundaki çayırlıkta bulunduğu ve bir süvari bölüğü öğleden sonra saat 12.40'da Aha yoluyla Minasor'a geldiği ve Minasor'dan dört yüklü araba götürdüğü anlaşılmaktadır.

2- 95. Alaydan gönderilen bir küçük subay keşif kolu Sapanlı'yı düşmandan boş bulmuş ve Aha'nın batı sırtlarında avcı hendekleri, Sapanlı'nın doğu sırtlarında da düşman piyade keşif kolları görülmüştür.

3- 95. ve 83. Alay subay keşif kolları Minasor'un doğu sırtlarında düşmanın bir tabur kadar piyadesiyle dört topu, bir cebel bataryası bulunduğunu keşif eylemişlerdir.

Madde 2'de bildirilen tahkimatın varlığı bu bilgiyi doğrulamaktadır. Kahimrem'de miktarı tahmin edilemeyen düşman kuvvetinin bulunduğu köylülerin ifadelerinden öğrenilmiştir.

Düşman Minasor köylülerini göçe mecbur etmiş ve şiddet kullanarak Minasor'dan kağnı ve öküz arabalarını toplattığı öğrenilmiştir.

4- 96. Alay Kumandanının en ileri mevziden yaptığı gözetlemede (y) tepesinde düşmanın bir takımı ve bunun gerisinde takriben 200 metre mesafede ikinci bir tepe üzerinde bir bölük ve bunun kuzey doğu istikametindeki sırtta diğer bir bölüğün istihkam hazır ettiği ve bu tahkimatın civarında ayrıca iki bölüğün siperleri görüldüğü bildirilmektedir.

96. Alay'dan bir subay keşif kolu düşmanın yaklaşık olarak 2 tabur kadar piyadesini Ziyarettepe'nin (Simsergisi'nin kuzeyindeki) doğusunda gördüğünü bildirmektedir. Bu bilgi doğrulanmaya muhtaçtır.

5- Tuzla Dağı'nda 95. Alay cephesi karşısında da

400 metrelik bir düşman tahkimatı olduğunu ve bu siperlerin iki günden beri takviye edilmekte bulunulduğunu 95. Alay Kumandanı bizzat kendi gözlemi üzerine bildirmektedir.

6- Karşımızda Aha ve Minasor sırtlarında düşmanın 3 tabur piyade, bir bölük süvari ve bir cebel bataryası (4 toplu) bulunduğu ve Tuzla Dağı'nda 2 taburluk tahkimatı olduğu yapılan keşifler sonucu anlaşılmıştır.

7- Alaylar, kendilerine tahsis edilen keşif bölgelerinde keşiflere daha aktif ve cüretkar bir şekilde devam edecekler ve yukarıda bildirilen malumatın doğru ve yanlış olanlarını derhal meydana çıkaracaklardır. Bu keşiflere her gün devam etmek ve düşmanın vaziyetindeki bütün değişikliği anında anlamak ve düşmanla sürekli temas halinde olmak ve keşiflerden elde edilen bilgileri hızlı bir şekilde göndermek pek mühimdir.

83. Alay'ın keşif bölgesini Ziyaret ve Simsergisi tepelerinde bulunan tabur yapacaktır. Bu tabur iki bölüğüyle Simsergisi Tepesi'ni keşif yapacaktır. Simsergisi'nin güneyindeki tepeye Simsergisi Tepesi ismi verilmiştir. Diğer iki bölüğüyle Ziyarettepe'yi işgal eyleyecektir. Simsergisi Tepesi'ndeki bölükler bu yana da gözetleme grupları bırakarak 83. Alay'a evvelce verilen ve Kotmar'ın doğusunda 95. Alay'ın solundaki tepede tahkimatı tamamlayarak takviye edecektir.

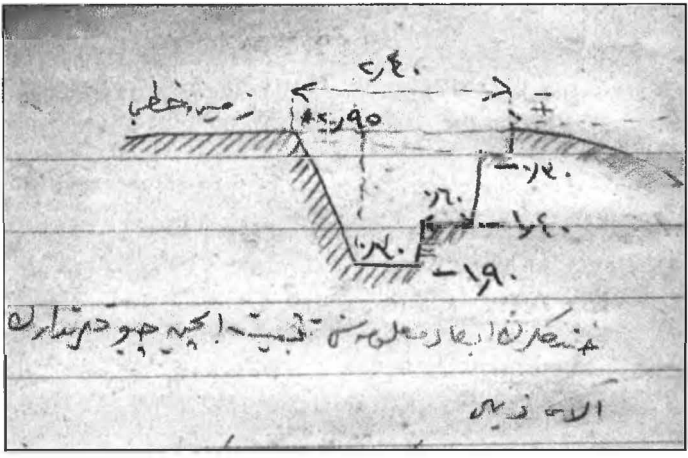
8- Tahkimat pek hafif olarak yapılmalıdır. Tahkimat mutlaka takviye edilmiş avcı hendekleri şeklinde yapılacaktır.

Bu tahkimat şekli aşağıda gösterilmiştir. Avcı hendekleri kesinlikle burada gösterilen ebatta ve şekilde yapılacaktır. Dar ve derin hendekler şarap-

nellere karşı en güvenli bir şekilde korunma sağlarlar. Hendeklerde suların birikmesine meydan vermemek için hendek tabanını arkaya doğru eğimli yapmak ve mutlaka akıntı yolu açmak gerekir. Yağmurların bol bol yağdığı bu mevsimde akıntısız hendekler pek çabuk harap olacağı gibi bir bataklık halini alarak askerin kısa sürede muharabe dışı kalmaları gibi büyük bir mahzur ve felakete de sebep olacaktır.

9- En ileride bulunan avcı hendeklerinin geriyle bağlantısını sağlamak için mutlaka zikzak şeklinde üstü kapalı yollar yapılmalıdır. Bu bilhassa 96. Alay mıntıkasındaki avcı hendekleri için pek lazımdır. Üstü kapalı olacak yollar gündüzden işaret edilmeli ve geceleyin inşa edilerek tamamlanmalıdır.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Avcı hendeklerinin ölçülerinin verildiği çizim

Alay eki:

Hendeklerin verilen ebatlarda yapılması için çubuklar tedarik edilmelidir.

1- 7. maddede 96. Alay Keşif Kolunun verdiği bilgilerin sağlıklı olup olmadığının anlaşılması 3. Tabur tarafından yapılacak keşfe bağlıdır. Mutlaka gayet faal bir surette keşif yapılarak neticesinin bildirilmesi lazımdır. Ve bu şekilde her gün keşiflere devam edilecektir.
2- Ve yine yedinci maddede emrolunan vaziyet ve tahkimat için evvelce de emir verildiğinden ayrıntıya ihtiyaç yoktur. Yalnız yapılacak tahkimat yukarıda gösterilen takviye edilmiş avcı hendekleri şeklinde yapılmalı ve tüm detayları tamamıyla uygulanmalıdır.
3- Aynı şekilde diğer taburlar da aynı tarzda hendekleri ve buraya bağlanacak gizli yolları tatbik etmelidir.

16 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Fırka Karargahından 16/17 Mayıs 1915

Numara 438

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Kolordu emrine uygun olarak mevcuta göre her bir piyade taburunda 500 küçük çaplı mavzer bu-

lundurulacaktır. Bu durumda alaylarda 1500, fırkalarda 4500 küçük çaplı tüfek bulunacaktır.

2- Yukarda bahsedildiği şekilde bulunması lazım gelen küçük çaplı silahlar bilhassa ateş hattında bulunacak askere verilecek, küçük ağırlıklarda ve gerekse kollarda hiçbir küçük çaplı tüfek bulundurulmayacaktır.

3- Küçük ve büyük ağırlıklarla kollara büyük çaplı mavzer ve büyük çaplı martin şnayder, vincestır gibi silahlar verilecektir.

4- Mevcut silahların dağıtılma şekli ve her kıtaya düşen miktarı yukarıda bildirilmiştir. Binaenaleyh işbu takdire göre ihtiyaç miktarı anlaşılmak üzere kıtaların elinde mevcut muhtelif çaplı silahların miktarı ile ihtiyaç veya ihtiyaç fazlası miktarının yarın akşama kadar ayrıca bildirilmesi.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Fırka Karargahından 17 Mayıs (1915)
Öğleden Sonra Saat 9.10

83. Alay Kumandanlığı'na

Şimdiye kadar Simsergisi'nde de kalarak gerek bu köyü ve gerekse Sırnsergisi Vadisini koruyan Süvari Bölüğü alayına katılacaktır. Bu Süvari Bölüğünün vazifesi, Ziyaret ve Sırnsergisi Tepeleri ilerisindeki Süvari Bölüğü tarafından yapılacaktır. Aynı şekilde Simsergisi Vadisi'ne diğer bir birlik konarak bu vadi ve köyün doğrudan doğruya emniyeti sağlanacaktır. Gündüzleri Simsergisi'ne bir subay kumandasında 14

atlı gönderilecek, bu süvari müfrezesi Tudan'da bulunan 28. Fırka'nın gözetleme bölüğüyle ve Heçova ve Ekrek'te bulunacak süvari alayının keşif kollarıyla Aha, Minasor, Kahimrem istikametlerinde keşif ve gözetleme yapacaktır. Geceleri süvari müfrezesi iki atlısını Ziyarettepe'deki tabura bırakarak geri kalan kuvvetiyle Fırka Karargahına gelecektir. Bu tertibatın alındığını fırkaya bildiriniz.

32. Fırka Kumandam
Kaymakam
Vehbi

83. Alay Kumandanlığı'na

95. Alay mıntıkasının önemine binaen iyi bir tahkimat yapmaları için alayınızda mevcut kazma ve küreğin hemen şimdi 95. Alay'a geçici olarak ve senet karşılığında verilmesi ve bildirilmesi talep edilir.

17 Mayıs 1915
32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

83. Alay 3. Tabur Kumandanlığı'na

96. Alay istikametinden yani (y) tepelerinden bir düşman kuvvetinin Simsergisi'ne doğru hareket ettiğini gördüm. Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğu istikametlerine keşif kolları göndererek ne yöne gittiklerini keşif ettiriniz. Bu istikamete bakarak Ziyaret ve Simsergisi tepelerine taarruz etmeleri ihtimali yüksektir. Gayet dikkatli olunmalı, bir çatışma olursa şid-

detle karşı koyarak ve direnerek anında bilgi verilmesi talep olunur.

17 Mayıs 1915
Öğleden önce saat 8.50

83. Alay Kumandanı
İsmail

Alındığı saat 10.30

Şimdi bir keşif kolu Üsteğmen İsmail Efendi kumandasında Ziyarettepe doğu ve kuzey doğu istikametine, bu düşmanın kuvveti ve hareketinin yönünü keşif için gönderildi. Neticeden malumat verilecektir.
saat 10.40

3. Tabur Binbaşı
Rasim

Ziyarettepe'nin Batısından 17 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 5.25

83. Alay Kumandanlığı'na

1- 96. Alay Subay Keşif Kolunun verdiği bilgilerin doğruluk derecesini anlamak ve tarafınızdan sabahleyin Simsergisi'ne doğru hareket ettiği bildirilen düşman kolunun hareket istikametinin belirlenmesi maksadıyla Üsteğmen İsmail Efendi kumandasında bir keşif kolu Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğu taraflarına gönderildi. Getirdiği bilgilere ait rapor ilişik olarak takdim olunur.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

32. Fırka Kumandanlığı'na

(y) Tepesinden yapılan gözetlemede Ziyarettepe sırtına bir bölük veya daha noksan bir düşman kolunun gittiği görülmüş ve bilahare kaybolmuştu. Her ihtimale karşı keşiflere devam edilmesi için 3. Tabura emir verilmişti. Alınan rapor ilişikte arz ve takdim kılındı.

saat 7.10

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Ziyarettepe'den 17 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 4.50

83. Alay 3. Tabur Kumandanlığı'na

1- Minasor'un doğu ve kuzey doğu sırtlarında düşmanın 1000-1200 metrelik bir cephe üzerinde beş altı gruptan ibaret tahkimatı ve her bir grupta dörder beşer kadar askeriyle bunların gerisinde yirmişer askerlik bir müfrezenin ve gruplardan birisinin gerisinde 50 askerlik bir müfrezenin bulunduğu ve Pertovan'ın doğu sırtlarında evvelce iki ordugahı var iken şimdi birer bölüklük üç bölgede çadırlı ordugahı ve ordugahın 500 metre gerisinde 250-350 askerinin içtima etmiş olduğunu gördüm.

(y) Tepesinden Simsergisi'ne doğru hareket ettiği bildirilen düşman koluna tesadüf edilemedi.

2- Düşmanın 30 kadar atlısının İd ve Tudan istikametlerinden Simsergisi vadisine doğru keşif yapmakta olduğunu gördüm.

3- Sapanlı sırtlarından gözetleme yaparken Minasor'dan düşman süvarisinin araba ile Aha'ya doğru erzak götürdüğünü gördüm.

83. Alay 12. Bölük Zabit Keşif Kolu Kumandanı
Üsteğmen
İsmail

Fırka Karargahından 17 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri:

1- Düşmanın vaziyetinde bir değişiklik yoktur.
2- Ordu ve Kolordunun genel durumunda bir değişiklik yoktur.
3- Kıtalar bugün bulundukları mevzileri muhafaza ve tahkim etmeye devam edecekler ve dünkü fırka emrinde bildirilen ölçülerde avcı siperlerini bugün akşama kadar mutlaka tamamlamış olacaklardır. Mangalar arasında ara siperleri unutulmamalıdır.

Alaylar bulundukları yerler dahilinde birinci hat siperlerinin gerisinde ayrıca himaye mevzileri belirleyecekler ve bu mevzileri de sağlamlaştıracaklardır.

4- Kıtalar bu günden itibaren alay ve tabur kumandanlarının gözetimi altında olarak ciddi şekilde eğitim ve öğretim ile meşgul olacaklar ve bütün askere ve bilhassa yeni gelenlere araziden istifade yolları, nişan kaideleri öğretilecek, atış görevini tamamlamayanlara atışlar yaptırılacaktır. Gerek ilk hattaki kıtaların yedekleri gerekse fırka yedekleri kesinlikle eğitimle meşgul olacaklardır. Yalnız keşif ve gözetlemeye memur edilenler ve ateş hattında

bulunanlar değiştirildikleri vakit eğitim yapacaklardır. Bu maksatla, atış eğitimi dışındaki eğitim savunma bölgeleri gerisinde, fakat hakiki atışlar fırkaca belirlenecek yerlerde yapılacaktır. Atış alanları kıtalara ayrıca bildirilecektir. Eğitimle meşgul olan kıtalar düşman topçusuna müsait hedef teşkil etmemelidir ve korunaklı yerlerde eğitim yapılmalıdır. Askere bilhassa muharebede en fazla lazım olan konular öğretilmelidir. Çadırlarda nişan hocaları askere nişangahı ayarlama şekillerini göstermeli ve bu hususa kesintisiz gece gündüz çalışılmalıdır. Silahın her vaziyette emniyetli ve seri bir surette doldurulması ve nişangahın doğru ve hızlı bir şekilde ayarlanması pek mühimdir. Bunları yapamayan askere tesadüf etmeyi katiyyen istemem. Bundan başka askere ileri karakoldaki vazifeleri iyice öğretilmelidir.

5- Düşmanın taarruzu halinde dünkü fırka emrinde bildirildiği üzere karşı konulacak ve direnilecektir.

6- 31. ve 32. Fırka arasında üstü kapalı bağlantı yolları yapılacaktır.

7- Kolordu ve fırka karargahları bulundukları yerlerdedir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Tabur kumandanlarıyla makineli bölük kumandanlığına

83. Alay Kumandanı
İsmail

Fırka Karargahından 17 Mayıs (1915)

32. *Fırka Kumandanından İstihbarat Emri*

Fırka Emri:

1- 15-16 Mayıs tarihlerinde muhtelif kıtalar tarafından yapılan keşiflerin neticesi 16 Mayıs tarihli fırka emrinde bildirilmiş ve bu bilgilerin doğruluk derecesini meydana çıkarmak için kıtaların daha aktif ve cüretkar keşiflere devamları emrolunmuştu. Şimdiye kadar hiçbir taraftan açık ve net malumat gelmemiştir. Emirlerin verilmiş olmak için değil, yapılmak için verildiklerini bütün kıtaların kesinlikle bilmesini isterim.

2- 96.Alay Kumandanının 15/16 Mayıs (gece) saat 8 tarihli raporunda Ziyarettepe'nin güney doğusunda düşmanın bir gözetleme birimi olduğu ve bu tepenin doğusunda yaklaşık olarak iki tabur piyadesi bulunduğu bildiriliyordu. Bahsedilen alay bu bilgiyi kesinleştirecek ve bu düşmanın mevcudunu, nerelerde bulunduğunu şimdi çıkaracağı kuvvetli bir subay keşif koluyla araştırtacak ve keşif eyleyecektir. Bu keşif kolu icap ederse bahsedilen düşman kuvvetlerini iyice keşfetmek için bir keşif taarruzu yapacaktır. Mutlaka gayet açık ve net bilgiler verilmesini bekliyorum.

3- 95. Alay Kumandanının 15 Mayıs saat 6.15 tarihli raporunda düşmanın bir tabur kadar piyadesiyle bir cebel bataryasının Minasor'un kuzey sırtlarında bulunduğu bildiriliyor. Ve bu bilgi 83. Alay'dan verilen raporla da destekleniyordu. 95. Alay kuvvetli bir subay keşif koluyla bu bilginin doğruluk derecesini kesinleştirecek ve düşmanın bu taburuyla topçusunun nerede ve ne halde bulunduklarını

acil öğrenerek bildirecektir. Ve Minasor'un batısındaki savunma durumunu araştıracaktır.

4- 83. Alay'dan Zabitvekili Celal Efendi tarafından verilen malumatta düşmanın Kahimrem'de miktarı tahmin edilemeyen kuvveti bulunduğu ve Minasor'un doğu sırtlarında bizzat topunu gördüğü ve köylülerden de 4 toplu bir batarya olduğunu öğrendiğini bildiriyor. 83. Alay şimdi bu bilgileri yeniden araştıracak, her halukarda düşmanın bu kuvveti hakkındaki bilgileri kesinleştirecektir.

5- Kıtalar bundan böyle elde ettikleri bilgileri geliştirmek ve tamamlamak için kesintisiz çalışacaklar ve hatta elde edilen bilgileri kesinleştirmek için keşif kolları birkaç gün düşman yakınında keşif ve gözetlemeye devam için kalacaklardır. Bu husus birkaç defa istenilmiş ve fırkadan bildirilen malumatın daima yeni yeni ve doğruluğu kesin haberlerle tamamlanması emrolunmuş idi. Buna dikkat etmeyen kumandanlar bundan sonra sorumlu tutulacaktır. Düşmanın bir yerde mevcut olduğu anlaşıldığı anda bunu anlayan kıta o düşmanla artık kesinlikle teması kaybetmeyecek ve bu düşmanın en ufak hareketini bile öğrenerek bildirecektir.

6- 96. Alay mıntıkasında siperlerin pek noksan olduğunu gördüm. Alay kendisine verilen bölgenin düşmanın geçişine imkan vermeyecek tarzda savunmasını sağlayacaktır. 95. Alay nisbeten çalışmıştır. Teşekkür ederim. Fakat daha ziyade mesai sarfederek bilhassa sol kanat bölgesindeki tahkimatı tamamlayacaktır. 83. Alaydan da bu alaya kazma ve kürek verilmesi yazıldı. Alay bu kazma ve küreğin geldiğini ve miktarını bildirecektir.

7- 94. Alay'ın ileri mevzilerindeki taburu değiştirmek için gönderdiği taburun, yanlış yoldan gittiğini ve boşuna askeri yorduğunu ve bu taburda ileri mevziyi bilen bir subayın bulunmadığı dikkatimi çekti ve teessüfle gördüm.

Her alay kumandanı bütün subaylarını alarak kendi bölgesini iyice dolaştıracak ve bölgesinin ve civar bölgelerin savunması ve ulaşımı hakkında onlara malumat verecektir.

8- 83. Alayın yedekte bulunan taburlarının atlı subaylarının yarın öğleden evvel saat 8'de 94. Alay'ın yedeklerinin bulunduğu yerde bana katılmak üzere içtima etmeleri lazımdır. 94. Alay'ın atlı subayları da orada hazır bulunmalıdır.

9- Alaylar yanlarına yemek pişirmek için büyük kazanlarını getirtebilirler. Bir muharebe başlaması durumunda kıtaların yanında bulunan bütün ağırlıklar hiçbir emir verilmesini beklemeden fırka karargahı civarında toplanacaklardır.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

İlave:

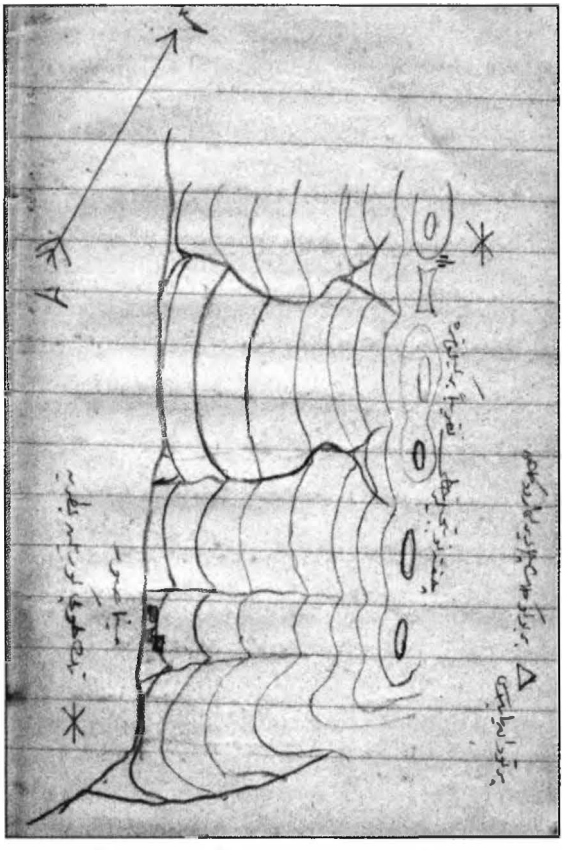
Fırka emrinin her maddesini tamamı tamamına uygulamak hususunda ayrıca bir izahata gerek yoktur. Keşif hususunda emrolunan eksikler tamamlanarak devam edilmeli, düşmanla teması muhafaza ederek yeni yeni görülecek vaziyetler ve durumlara dair zaman geçirmeksizin raporlar verilmelidir.

Emrolunan saatte 94. Alay karargahında Birinci ve İkinci taburla Makineli Bölük subaylarından yeni

olan subayların içtiması için saat 7'de alay karargahında toplanılması lazımdır.

Tabur kumandanlıklarıyla Makineli Bölük kumandanlığına.

17 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Alman istihbarata göre düşmanın durumunu gösteren kroki

Ziyarettepe'den 18 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 1.55

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Bugünkü keşiflerde elde ettiğim bilgiler ilişikte takdim edilen krokiye işaret olunduğu üzere, Minasor'un doğu sırtlarında yaklaşık bir kilometrelik bir hat üzerinde düşmanın çifte nöbetçilerini ve bunun daha doğusunda ve Pertovan'ın kuzey doğusundaki yaylada bir bölüklük kadar çadırlı ordugahını gördüm. Evvelce de tek topu görülen, köylülerin ifadesine göre dört toplu bir cebel bataryası olduğu anlaşılan batarya yine eski yerinde görülerek krokide işaret edilmiştir.
2- Kahimrem'de evvelce olduğu haber verilen düşman kuvvetlerinin kısmen çekildiği ve çekildiği istikametin bilinememekte olduğu köylülerin ifadesine atfen arz olunur.

83. Alay 3. Tabur 2 Numaralı
Zabit Keşif Kolu Kumandanı
Zabitvekili
Celalettin

(1) Numaralı Subay Keşif Kolu'ndan:

Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğusu istikametlerindeki düşmanı keşif ve gözetlemede bulundum. Neticesi şu şekildedir:

Gördüklerim: Sapanlı – Minasor arasındaki sırtlara çıktım. Minasor'un doğu ve kuzey doğu sırtları 20-25 gruba ayrılarak siper kazılmış olup, bu bölgenin bir-bir buçuk taburluk olması muhtemeldir.

İşbu sırtların Simsergisi Vadisi'ne hakim olan bilhassa doğu sırtlarında düşman nöbetçileri sık, diğer taraflarda seyrek idi. Toplu kıtası veya topları görülmüyordu.

Aha'nın kuzey doğusunda kurulmuş 4-5 konik çadırla tahminen 40-60 kadar portatif çadır görülüyordu. Pertovan tarafından Aha'ya doğru 8-10 ve Aha'dan Minasor'a doğru 3 atlı gelmekte idi. Minasor'a gelmekte olan 3 düşman atlısı köye kadar gelemeyerek geriye döndüler.

İşittiklerim: Sapanlı'da bu sabah Minasor'dan göç ederek gelen köylülerle görüştüm. Düşman bu gece Minasor'a gelmemiş yalnız dün öğleden sonra düşmanın sıhhiye askerinin gelerek yatak, minder, yastık, yorgan, hasır gibi eşyayı toplayıp Aha'ya doğru götürmüş olduğunu söylediler.

Görüp ve işittiklerimin neticesi bundan ibaret olmakla tabur kumandanlığına takdim.

18 Mayıs 1915
9. Bölük Kumandan Vekili
Üsteğmen
M. Şükrü

Ziyarettepe'nin Batısından 18 Mayıs 1915
Öğleden Sonra

83. Alay Kumandanlığı'na

Bugün sabahleyin Üsteğmen Şükrü Efendi kumandasında Ziyarettepe doğusu ve kuzey doğusu istikametine gönderilen bir numaralı subay keşif koluyla Zabitvekili Celal Efendi Kumandasında Kahimrem istikametine gönderilen iki numaralı subay keşif kolla-

rının her ikisinin de düşmana dair görüp işittiklerini anlattıkları iki adet rapor ilişikte takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

Fırka Karargahından 18 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri:

1- Düşmanın vaziyetinde bir değişiklik yoktur. 17 Mayıs 1915'te 83. Alay'dan gönderilen subay keşif kolunun keşiflerine göre Minasor'un kuzey ve kuzey doğu sırtlarında düşmanın 1200 metrelik bir cephe üzerinde 5-6 gruptan ibaret tahkimatı mevcut olduğu ve Pertovan'ın doğusunda üç bölüklü çadırlı ordugahıyla bu ordugahın 500 metre gerisinde toplu halde 300 kadar düşman askerinin bulunduğunu gördüğü anlaşılmıştır. Aynı şekilde 95. Alay Kumandanının verdiği malumata göre düşman (y) tepesine üç cebel topu tabiye etmiş ve implasmanlarım da tamamlamıştır.
2- Kolordu cephesinde gece sükunetle geçmiştir. 17 Mayıs'ta Aras'ın güneyindeki kıtalarımıza taarruz eden düşman kıtaları püskürtülmüştür.
3- Kıtalar tahkimata ve kendilerine verilen keşif vazifelerinin yapılmasına ehemmiyet vereceklerdir. Eğitimlerde bilhassa tüfeğin her vaziyetde güvenli ve hızlı doldurulması ve nişangahın doğru ve hızlı ayarlanması ve öğretilecek ve askere ileri karakollardaki çifte nöbetçilerin vazifeleri dersi verilecektir. Ciddiyetle üzerinde durulması..

4- Süvari 19. Alay (17 Mayıs)'ta Ağnavot'a varmıştır. Bu alay Vilhas – Başkale – Boğakale hattı ile Aha – Tudan – Karapınar hattı arasındaki bölgeyi tek başına tutacak ve gözetleyecektir.
5- Ordu karargahı Tortum'da, kolordu Karargahı Liskav'da, Fırka Karargahı evvelki yerindedir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

83. Alay Komutanı'ndan Tabur Komutanı'na Rapor

Ziyarettepe'den 19 Mayıs 1915

Tabur Kumandanlığı Yüce Katına

(1) Numaralı Subay Keşif Kolundan:
Gördüklerim:

1- Ziyarettepe'nin yüksek bir yerinden yaptığım gözlemde düşmanın Aha ve Kahkum arasındaki sırtların üzerinde portatif çadırlı ordugahını gördüm. Ve çadırlı ordugahının civarında topu olan bir kuvveti vardı.
2- Pertovan'ın Simsergisi Vadisine paralel görünen sırtının üzerine takriben yüz elli metre uzunluğunda boy siperi yapılmış olduğu ve siperin doğusunda dört bayraktan ibaret portatif çadırı ve siperin kuzeyinde ve sırtın gerisinde kısmen bir tarafı görünen diğer tarafı tepenin kapatmasından miktarı tahmin edilemeyen diğer bir çadırlı ordugahını gördüm.

3- Pertovan'ın doğusundaki yaylakta bir sıra üzerine portatif çadırlı ordugah bulunduğu ve 100 metre solunda da dört-beş sıra üzerine yapılmış takriben 10-15 metre uzunluğunda bir çadırlı ordugahını gördüm ve ordugahın önünde de toplu bir kuvveti bulunmakta olduğunu gördüm.

4- Sapanlı ile Minasor arasından yapılan gözetlemelerde düşmanın 25 süvarisi Aha'dan İd'e gitmekte ve İd'den Aha'ya üç atlı ile sekiz kadar düşman piyadesinin gelmekte olduğunu gördüm.

5- Aha – İd ve Şekerli hattı üzerinde iki yerde sekiz atlı ve bir yerde de kırk kadar atlının beklemekte ve atlıların büyük kısmının yaya olarak etrafı gözetlemekte olduklarını gördüm.

6- Minasor Deresi'nin Simsergisi Vadisi'yle birleştiği yerde küçük bir tepe üzerinde beşi yaya olarak Minasor ve Sapanlı istikametine doğru gözetleme yapmakta ve üçünün de hayvanları tutmakta olduğunu gördüğümden oradan daha fazla keşif yapılamadı.

7- Minasor'un doğusundaki ve kuzeye doğru uzanan Minasor'la Aha ve Kahkum arasındaki yüksek sırtların üzerinde, 1200 metre uzunlukta, dört beş yerde ikişer ile dörder gözetleme askerinin bulunduğunu ve gözetleme askerlerinin arasında da üçer kişilik devriyenin gezmekte olduğunu gördüm.

8- Yedinci maddede beyan edilen sırtların sağında bir çok siperler yapıldığını ve solunda da az miktarda siper yapıldığını gördüm.

9- Ziyarettepe ile Minasor'un kuzeyinde düşmanın mevzisinin yakınında tabiye edilmiş bir batarya topu olduğunu ve topların yanında gözetleme yapan askerler bulunduğunu ve sırtın Aha'ya inen kısmının üzerinde tahkimat yapılmış ve gerilerinde bir

yerde bir manga kuvvetinde, diğer iki yerde de ikişer gözetleme askerinin bulunduğunu gördüm.

Bir Numaralı Subay Keşif Kolu
83. Alay 3. Tabur 12. Bölük
Üsteğmen
İsmail

Ziyarettepe Batısından 19 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 4.30

83. Alay Kumandanlığı'na

Bugün Üsteğmen İsmail Efendi kumandasında Ziyarettepe doğu ve kuzey doğu istikametine sabahleyin bir subay keşif kolu gönderilmiş ve Celal Efendi'nin keşif ettiğini bildirdiği düşman bataryasının da araştırılması emrolunmuştu. Emredildiği şekilde keşifler yapılmış, zikredilen batarya İsmail Efendi tarafından da tesbit edilmiş ve bu hususa dair verdiği rapor ilişik olarak takdim kılınmıştır.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

19/20 Mayıs 1915
Gece yarısından Sonra Saat 3.10

Üçüncü Tabur Kumandanlığı'na
(Bir numaralı subay keşif kolundan):

Aha, Pertovan taraflarındaki ateş ve dumanları keşfetmek üzere gittim.

1- Sapanlı – Minasor arasındaki sırtlara kadar gittim.

Ateş görünmediği gibi bittabi duman dahi belli olmuyordu.

2- Düşmanın mevzilerinin Simsergisi Vadisi'ne hakim olan burun kısmında yani Minasor'un doğu sırtlarında düşman nöbetçileri gayet sık olduğu ve köylülerin ifadesine göre de Simsergisi Vadisi'nin sağ tarafında yani doğusunda da düşmanın bir karakolu bulunduğunun anlaşılmasıyla daha ileriye gidilememiştir.

3- Yalnız Aha taraflarında parlak bir ışık ara sıra görünüp kayboluyordu. Belki de haberleşme içindi. Neresiyle muhabere ettiği görülemedi.

9. Bölük Kumandan Vekili
Üsteğmen
Şükrü

3. Tabur Komutanından 83. Alay Komutanına Keşif Raporu

Ziyarettepe'nin Batısından 20 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 5.25

83. Alay Kumandanlığı'na

Dünkü fırka emrinin üçüncü maddesinde beyan buyrulan, Aha'nın doğusunda düşman kuvvetinin mevcut olup olmadığının ve geceleyin Aha Köyü'nde ordugah ateşlerinin, ocak dumanlarının ne halde bulunduğunu keşfetmek üzere bu gece, gece yarısından sonra Üsteğmen Şükrü Efendi kumandasında bir keşif kolu gönderilmiş ve yapılan keşifler sonucu verilen rapor ilişikte takdim edilmiştir.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri:

1- Düşmanın vaziyetinde bir değişiklik yoktur. Kolordu cephesinde gece sükunetle geçmiştir.

2- Dünkü (18 Mayıs) keşiflerin neticesi şöyledir:

96. Alayın Subay Keşif Kolu sisten istifade ederek Tuzla Dağı'ndaki düşman ileri karakol hattına 150 metreye kadar yaklaşmış ve gözetlemede düşmanın bir küçük karakolunun bulunduğu sırtın 1000 metre gerisinde iki bölük piyade görmüş ve tahkimattan düşmanın iki tabur kadar kuvvetinin Tuzla Dağı'nın güney doğusunda bulunduğunun tahmin edildiğini bildirmiştir.

83. Alay'ın Bir Numaralı Subay Keşif Kolunun Minasor ve Sapanlı arasındaki sırtlarda yaptığı gözetlemelerde Minasor'un doğu ve kuzey doğu sırtlarında düşmanın grup grup bir buçuk taburluk siperleri olduğunu ve Aha'nın doğusunda 4-5 konik çadır ve 60 kadar portatif çadır gördüğünü bildirmiştir.

83. Alayın 2 Numaralı Subay Keşif Kolu Minasor'un 1 kilometrelik cephe üzerinde düşman nöbetçileri bulunduğunu ve Pertovan'ın kuzey doğusundaki yaylada bir bölük kadar çadırlı ordugahını ve köylülerin ifadesine göre 4 topu olduğunu öğrendiğini, bir bataryasının bir topunu bizzat gözleriyle gördüğünü bildirmektedir.

95. Alaydan alınan raporda Pertovan'ın doğusundaki çadırlıkta birer bölüklük 3 çadırlı düşman ordugahının bulunduğu ve Minasor ile Kahimrem

arasındaki silsile üzerinde daha ovadan itibaren Tuzla Dağı'ndaki tahkimata kadar aralık aralık düşman nöbetçileri ve ufak birimleri olduğu bildirilmektedir.

3- 83. Alay kendi keşif bölgesi dahilinde bilhassa Aha'nın doğusunda şu an ordugah ve kuvvet var mıdır? Ve geceleri Aha'da ateş dumanları artıyor mu? Bunları araştıracaktır.

Aha ve Pertovan istikametlerine gidecek keşif kolları yanlarına güvenilir kılavuzlar alarak köylerin ve mevzilerin belirlenmesinde bir yanlışlığa meydan vermeyeceklerdir.

4- 94. Alay Tuzla Dağı (hariç) – Hanike Köyü (dahil) bölgesini keşif yaptırarak gözetlettirecek ve bu köyün gerek güney ve güney batısında ve gerekse kuzey ve kuzey batısında düşman kuvveti olup olmadığını meydana çıkaracaktır. Bu keşiflere gece gündüz devam etmek ve gündüz elde edilen bilgilerle, gece ordugah ateşleri ve köy dumanları mukayese edilerek gündüz elde edilen bilgilerin doğruluğu araştırılacaktır. Bu husus her istikamete giden keşif kollarından talep olunur.

5- Kıtalar keşif vazifelerine eskisi gibi ağırlık vereceklerdir. Madde 3 ve 4'te bildirilen hususlar nazar-ı dikkate alınmalı ve tatbik edilmelidir.

6- Tahkimatın verilen ölçülere göre şimdiye kadar tamamlanması lazımdı. Alaylar tahkimi emrolunan yerlerde verilen numuneye uygun olarak kaçar metrelik siperler kazdıklarını ve henüz diz veya baş siperi halinde ne kadar siperler yaptıklarını akşama kadar bildireceklerdir. Bu siperler basit bir kroki üzerinde gösterilmeli ve verilmesi gereken bilgiler yazılı olarak ilave edilmelidir. Topçu ve makineliler de şimdiye kadar yaptıkları siperlerin ve

implasmanların yerlerini gösteren bir kroki çizecekler ve topçular icabında nerelerde açık mevziye gireceklerini bu krokiler üzerinde işaret edeceklerdir.

7- Hergün düzenli olarak verilmesi emrolunan yiyecek raporlarının gönderilme şeklinin iyice anlaşılmadığı görülüyor. Kıtaların kumandanları bizzat bana beslenme raporları gönderecekler ve iaşe memurları ise raporlarını Fırka İdare Başkanlığı'na göndereceklerdir.

Yani, alay kumandanları bölük ve tabur kumandanlarından askerin sabah ve akşam yemek listelerini alacaklar ve bunları birleştirerek bana göndereceklerdir. İaşe subayları ise ayrıca askerin beslenme durumu hakkındaki görüşleriyle birlikte yiyecek raporlarını doğrudan doğruya İdare Başkanlığı'na göndereceklerdir.

8- Mekkarelere iyice bakılmadığı ve sabah akşam tımarlarında başlarında baytar ve subay bulunmadığı anlaşılıyor. Her ölen hayvan savaş kabiliyetimize bir zarar demektir. Hayvanların ordumuzun gelecekteki başarısına pek büyük etkisi ve tesiri vardır. Hayvana bakmamak ve bu yüzden hayvanları öldürmek ordunun başarısızlık sebeplerini hazırlamak demektir. Bu, vatana karşı en büyük ihanettir. Buna sebep olanların yalnız tazminata değil ordunun savaş kabiliyetini azaltmaya sebep olmakla mahkum edileceğini son defa olarak ihtar ediyorum. Yemleri layıkıyla verilemiyorsa da tımarları düzenli olarak ve mükemmelen yapılmak suretiyle kötü beslenmelerinin olumsuzlukları giderilmiş olur. İaşe subayları gösterecekleri gayretle ellerinden geleni yaparak gerek erzak ve gerek yem tedarikini temin etmelidir. Bu hususa tekrar fırka başbaytarlığının ve subayların dikkatlerini

çekerim. Teftiş ve incelemeler yapacağım. Herkes hayvanlara bakmakla ve baktırmakla yükümlüdür. Bu sorumluluk herkesi kapsar. İstisnası yoktur. Bunun iyi bilinmesini kesinlikle isterim.

9- Kıtalar 5 Mayıs'tan itibaren Kotmar'a gelinceye kadar ne kadar eşya ve teçhizat ve diğer malzeme ve ne kadar hayvan kaybettiyse bunları detaylarıyla bildirecektir. Bu hususta aşağıdaki noktalar izah edilmelidir:

Zayiat nerede ve ne vakit ve neden vuku buldu? Yolda kaldıysa niçin; ordugahta, konaklarda terk edildiyse neden? Hastanelerde bırakılan ve sonradan gelerek katılan askerin miktarı da bildirilmelidir. Bunlar en geç (22 Mayıs) tarihine kadar hazır edilmiş ve fırkaya gönderilmiş olmalıdır.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Fırka Karargahından 20 Mayıs
Öğleden Evvel 8.15

83. Alay Kumandanlığı'na

Numara: 46

1- Aha ve Pertovan civarındaki düşman kuvvetini keşfetmek üzere gönderilmesi emrolunan keşif kolunun gece yarısından sonra hareketi uygun değildir. Ve zaten böyle de emrolunmamıştır. Gündüz keşfe giden keşif kolu mümkün olduğu kadar düşman hattına yaklaşacak ve keşfi emrolunan köyleri ve civarını gözetlemeye en müsait bir noktadan

güneşin batışından birkaç saat sonraya kadar keşifle meşgul olacak ve gündüz gördüğü durumla gün batışından sonraki düşman durumunu mukayese ederek düşman hakkında doğru ve sağlıklı bir fikir edindikten sonra geriye dönecektir. Gece yarısından sonra keşif kolu gönderilmez. Yalnız, gece yarısından önce keşif kolu geriye döner. Zira gece yarısından sonra herkes uyur ve ordugah ateşleri söner. Hiçbir kişiyi görmek mümkün olamaz.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Fırkadan gelen bu emrin maddelerine uygun olarak keşfin yapılması için 3. Tabur Kumandanlığı'na.

20 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

9. ve 12. Bölük Kumandanlıklarına

Celal Efendi kumandasında çıkacak keşif kolu bir kılavuz alarak şimdiden hareket etmeli ve münasip bir yerden gözetlemeye devam ile güneşin batmasından önce ve sonrasına dair edindiği izlenimini, ikisini karşılaştırarak sonuçlarını çıkartacağı bir rapor hazırlayarak vermesi kendisine bildirilmelidir.

20 Mayıs 1915
3. Tabur Binbaşı
Rasim

Celal Efendi, kumandasındaki on iki neferle keşif yapmak için çıkmıştır, arz olunur.

20 Mayıs 1915 saat 3.30
12. Bölük Kumandanı
Üsteğmen
İsmail

Ziyarettepe'den 13 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 8.20

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Dün akşam saat 10'da Ziyarettepe'ye gelinerek ilişik olarak gönderilen krokide gösterildiği şekilde düzen alındı.
2- Kroki incelendiğinde anlaşılacağı üzere, taburumuzun kuzey cephesinde 94. Alayın 3. Taburu olduğu gibi daha ilerilerde, Kotmar'ın kuzey sırtlarında da Onuncu Kolordu'ya mensup birçok birlik bulunmaktadır. Binaenaleyh almış olduğumuz ileri karakol düzeninin gereksiz olduğu fikrindeyim. Karapınar'ın kuzey doğusundaki tepelerde dost kıtalardan kimse yoksa, Onuncu Kolordu'nun ve bu suretle de bütün ordunun sağ kanadını korumak için bahsi geçen tepelerde kuvvet bulunması lüzumludur kanaatindeyim.
3- Bugün akşamüstü geriye alınacaksak orada bulunan Nakliye Vasıtaları Kumandanı'na askere yemek hazırlatması için emir vermenizi istirham ederim.

İleri Karakol Kumandanı
Yüzbaşı
Musa Nazım

Raporun içeriği krokisiyle birlikte 28. Fırka Kumandanlığı'na arz ve takdim.

13 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
İsmail

Fırka Karargahından 24 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Numara 494

Sisli havalarda düşman baskınına uğramak ihtimali pek yüksektir. Veyahut düşman sisten istifade ederek siperlerin yanına kadar sokulabilir. Sis açılınca siperler boş olursa derhal ileriye atılarak onları işgal edebilir. Bu sebepten sis esnasında siperler tamamen işgal edilmeli ve ileriye keşif kolları gönderilmelidir. Sis açıldıktan sonra her taraf araştırılarak, düşmana dair bir eser yok ise o vakit eski duruma geçilmelidir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

1. Taburdan 83. Alaya Hareket Raporu

Kotmar'ın Kuzey Batı Sırtlarından 17 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı Yüce Katına

15/16 Mayıs 1915 gece yürüyüşüne ait rapordur:

Saat 7.40'da harekete hazırlık emri alınarak, birinci ve ikinci taburla makineli tüfek bölüğü sol kana-

da gitmek ve üçüncü tabur da eski mevzisinde kalmak ve iki tabur la makineli tüfek bölüğü geceyi 32. Fırka Karargahında geçirmek üzere Kotmar'ın kuzey batı sırtlarına öğleden sonra saat 8.55'de hareket edildi. 95. Alay Ordugahı'nın altındaki yolun 50 metrelik bir kısmı daha gündüzden ikinci tabur tarafından tamir ve düzeltilmesi lazım gelirken, yapılmamış olduğundan yük hayvanlarının geçmesi mümkün olamıyordu. Bu kısmı tamir etmek için taburda mevcut bütün kazma ve kürekli asker ayrılarak 35 dakika zarfında bu yol yeniden yapılarak alay ve hayvanların geçişi temin edildi. Yollar gayet fena ve dik, yamaçlarda hemen hemen yalnız askeri harekat için açılmış olması dolayısıyla buralardan geçmek özellikle gece vakti pek zor oluyordu. Bu sebeple yürüyüş pek ağır ve ikide bir duraklamaya mecbur olarak devam ediyordu. Öğleden sonra saat 10.30'da dere geçilerek Kotmar'ın kuzey sırtlarına çıkıldı. Öğleden sonra saat 11.35'te yol kenarında bulunan büyük çayırlıkta mola verilerek, yolların kötülüğü dolayısıyla araları pek fazla açılmış olan kolun arkası beklendi. Çünkü bütün yol boyunca birerli kol nizamından başka bir nizamda yürümek imkansızdı.

Öğleden evvel saat 12.30'dan 1'e kadar istirahat edilerek saat 1'de tekrar hareket edildi. Saat 1.15'te 32. Fırka karargahına varılarak dereye bakan yamaçlar üzerinde askere ordugah kurduruldu ve istirahate geçildi.

Taburun küçük ağırlığında bulunan yük hayvanlarının bir kısmı verilen emir üzerine erzak almak üzere Karapınar ve Simsergisi köylerine gönderildiğinden eşyanın tümü taburla birlikte kaldırılamamış, cephane ve buna benzer lüzumlu eşya taburla birlikte hareket ettirilerek diğer eşya mekkareler geldiğinde

getirilmek üzere ordugahta terk edilmiş ve mekkareler geldikten sonra bahsedilen eşya da ancak ertesi günü akşamına kadar tamamıyla tabura getirilebilmiştir.

Hava oldukça soğuk ve rutubetli, yolun sağ tarafına isabet eden kısmı oldukça çamurluca idi.

Mezkur gecedeki vukuat bundan ibarettir. Başka bir vukuatımız olmadığı arzedilerek işbu rapor düzenlendi ve takdim kılındı.

83. Alay 1. Tabur Kumandanı
Yüzbaşı
Musa Nazım

Karargah'tan 24 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 1.30

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Hiçbir fert nöbetçilerimizin hattını geçmeye yetkili değildir. Keza düşmanla konuşmak ve münasebette bulunmak kesinlikle yasaktır. İleri karakollar her kim olursa olsun, nöbetçilerin hattını geçmek isteyeni derhal vuracaktır. Bunu asker ve subaylara layıkıyla anlatınız.
2- Düşmanın her ne suretle olursa olsun bir ferdinin ileri karakollarımıza bakmasına bile meydan verilmeyecektir. Yaklaşanlara derhal ateş edilecektir.
3- 94. Alay 96. Alay mevzilerini teslim alacaktır.
4- En ilerideki mevzilerde bulunan taburlar, diğer alaydan mevzileri teslim alacak tabur gelmedikçe yerini terk etmeyecektir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Emirlerin içeriğine göre muamele edilmesi için tabur kumandanlarına..

25 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Simsergisi Batı Tepesinden 26 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 4.10

(h) Tepesi'nde 3. Tabur Kumandanlığı'na

1- Bölgemiz dahilinde yirmi dört saat zarfında vukuat olmadığı maruzdur.
2- Bugün üç nefer istirahatli vardır.
3- Kötek civarında muharebe devam etmekte olduğu, o istikametten ve derinden topçu atışları işitilmekte ve ateşin devam etmesinden muharabe edildiğine hükmediyorum. Bu sesler müstakil küçük subay birliğimiz tarafından duyularak bildirilmiştir.

1. Bölük Kumandanı
Mustafa Hilmi

83. Alay Kumandanlığı'na takdim.
26 Mayıs 1915 saat 5
3. Tabur Binbaşı
Rasim

(Kötek'te atılacak topların işitilmesi imkansız)

Ziyarettepe'den 26/27 Mayıs 1915

Üçüncü Tabur Kumandanlığı Yüce Katına

Bir numaralı zabit keşif kolundan:

Keşif yapmak üzere – Aha – istikametine gittim. Minasor – Sapanlı arasındaki sırttan yapmış olduğum gözetlemenin neticesi aşağıda arz olunur:

1- Önceki raporlarda da arz edildiği üzere Minasor'un doğu ve kuzey doğu sırtlarında düşmanın tahkimatı, çifte nöbetçileri, devriyeleri eski vaziyetinde görülmüştür.
2- Aha'nın kuzey doğusundaki yaylada düşmanın iki konik çadırla 40 ile elli kadar portatif çadırlı ordugahı mevcuttur.
3- Şekerli istikametinde ufak bir tepede yalnız bir düşman çadırı görülmüştür.

Gördüklerimin bundan ibaret olduğu ve başka dikkate değer hiçbir haber alınamadığı maruzuyla işbu rapor takdim kılındı.

9. Bölük Zabitvekili
Ekrem

(h) Tepesi'nden 26/27 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 12

83. Alay Kumandanlığı'na

Bugün 26 Mayıs 1915 günü öğleden sonra saat 4'te 9. Bölük Zabitvekili Ekrem Efendi kumandasında Ziyarettepe doğu ve kuzey doğusu istikametine

gönderilen 1 Numaralı Subay Keşif Kolunun keşif neticesini gösteren rapor ilişik olarak takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

(Hilmi ve Ekrem Efendilerin raporları fırkaya bildirilmemiştir. Çünkü kayda değer bir bilgi yok.)
(h Tepesi 11. Bölük'ün olduğu tepe imiş.)

Fırka Karargahı'ndan 26 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 10.25

Fırka Emri:

1- Daha önce bildirildiği üzere, Çar'ın taç giyme yıldönümü olması dolayısıyla 26, 27, 28 Mayıs günlerinde Rusların umulmadık bir teşebbüsüne karşı müteyakkız bulunulması ve gözetleme önlemlerinin artırılarak düşmanın en ufak harekatının bile keşif olunması ve eskiden olduğu gibi günde üç rapor gönderilmekle beraber önemli bir şey olursa ayrıca derhal bilgi verilmesi lazımdır. Ruslar tarafından bilhassa 26, 27 Mayıs'ta yapılması muhtemel harekatı layıkıyla takip etmek için keşif kolları ve gözetleme birimlerinin son derecede faal ve uyanık bulunmaları talep edilir.
2- Düşmanın en çok da gece hareket ve teşebbüste bulunması ihtimaline karşı, askere gündüz mutlaka 3-4 saat uyku ve istirahat ettirilecek ve geceleri askerin yarısı daima uyanık ve harekete hazır bulundurulacaktır.

İlerideki kademelere sık sık subay devriyeleri gönderilecek, buralardaki askerin teyakkuz, dikkat ve faaliyeti denetlenerek sağlanacaktır.

3- Haberleşme hatlarının ekseriyetle bu gibi mühim anlarda kesintiye uğramakta olduğu ciddi bir şekilde nazar-ı dikkate alınarak, her kıta kendisini fırkaya ve komşu kıtalara bağlayan telefon ve telgraf hatlarını, bu maksatla oluşturacağı birimlerle korumaktan şiddetle sorumludur. Bunun için 96. Alay, mevzilerinin gerisinde, Fırka Karargahı'ndan 31. Fırka 91. Alay mıntıkasına kadar giden bir kilometre uzunluğunda olan hattın muhafazasından sorumludur. Bu hat boyunca, daima devriyeler gezdirecek olan bir manga kadar bir kuvveti münasip bir noktada tutacaktır. 94. Alay kendi merkezinden 95. Alay bölgesine kadar olan kısmın muhafazası için aynı şekilde münasip bir yere bir birlik koyacaktır. 95. Alay kendi merkezinden Kotmar Deresi'ne kadar olan kısmın, 83. Alay buradan fırka karargahına kadar olan hattın muhafazası için münasip yerlere sabit birimler yerleştireceklerdir. Bu birimler sürekli devriyelerle hattın kesintiye uğramamasını temin eyleyeceklerdir. Bu muhafaza birimlerinin kurulduğu derhal fırkaya bildirilmelidir.

4- Ordugahlar düşmanın ateşine ve gözetlemesine uygun olmayacak şekilde tesis edilmelidir. Çadırlar düzenli ve birbirleriyle bağlantılı olarak kurulmalı ve mümkün oldukça zemin hazır edilerek çadırlarla örtülmeli ve bu suretle daha korunaklı ve gizli yerler vücuda getirilmeli. Çadırların kurulacağı yükseklik düşmanın cephesine eşit ve yamaçlara iyice yanaştırılmış olmalıdır.

5- Her kıta kendi mıntıkaları gerisinde firarilerin isti-

fade edeceği yollarda ve gizlice firara müsait bölgelerde geri birlikler oluşturmak ve devriyeler gezdirmek suretiyle firarın önlenmesini şiddetle temin edecektir.

6- Meydanlarda hayvan leşlerine tesadüf ediliyor. Ve askerin bunları yedikleri haber veriliyor. Buna şiddetle engel olmak için her kıta kendisine ait ölen hayvanları derin çukurlara atacak, üzerlerini örtecektir. Hangi mıntıkada bir leşe tesadüf edersem o mıntıkaya memur kıtanın amirlerini şiddetle cezalandıracağım.

7- 96. Alay, 94. Alay 3. Taburunun mevzilerini acele layıkıyla teslim alacaktır ve bildirecektir. 3. Tabur'dan bu mevzilerde kimse kalmayacaktır. 96. Alay kendi bölgesinde eksik tahkimatını acilen tamamlayacaktır.

8- Askerin Rus askerleriyle konuşmaları yasaktır. Ordunun bilgi ve müsaadesi olmadan cenazelerin defni için düşmanla müzakereye teşebbüs edilmeyecektir.

9- 96. Alay'dan Ruslar tarafına firar eden iki neferin ailesi Yemen'e sürgün edilerek evleri yakılmış ve mal ve mülklerine el konmuştur. Bundan böyle firariler hakkında bu suretle muamele yapılacağını bütün askere anlatınız.

10- Subayından izni olmaksızın gözetleme mevzilerinden ileriye giderek Ruslarla görüştüğü anlaşılan 96. Alay taburundan bir askerin 15 değnek (sopa) vurularak bu defalık bu kadarlık cezalandırılması emrolunmuştur. Askerin gözü önünde bu cezanın uygulanması. Bundan sonra, kolordunun herhangi bir noktasına ilerleyecek olan flamalı ve flamasız Rus askerleri derhal öldürülecektir. Bu emir aksine Rus askerleriyle görüşen, beyannamesini alan ve

aldıran subay dahi olsa idam olunacağı kolordudan emrolunmaktadır. Her ferde bunun layıkıyla izahı.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Not: Bu emirlerin yerine getirildiğinin hemen fırkaya bildirilmesi lazımdır.

Alay Eki:

1- Yirmidört saat müddetle, bu gece Birinci Taburdan başlayarak telefon hattı muhafaza edilecek ve bu vazife iki tabur arasında sırayla yapılacaktır.
2- Firariler için icab eden yollarda görevli nöbetçiler konarak firarın katiyyen önü alınacaktır. Ve bu düzeni her kıta kendi bölgesi dahilinde sağlayacaktır.
3- Kıtaların bölgelerinde hayvan leşleri varsa gömülecektir.
4- Fırka emrinin askeri ilgilendiren maddeleri bu gece tamamıyla tebliğ edilerek iyice anlatılacaktır. Her taburun yarısı her an uyanık olarak bulunacak, askerin herhangi bir emre karşı hazır bulunması temin edilecektir.
5- Emrin her bir maddesinin uygulandığına dair alaya bilgi verilecektir.
6- Emrin daha sonra kopya edilmek üzere şimdilik yalnız incelenmesi talep edilir.

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Karargahtan 27 Mayıs 1915
Numara 530

83. Alay Kumandanlığı'na

Bir muharebe olduğunda fırka cephane sarfiyatı Liskav'da bulunan Birinci Cephane Taburu kollarından temin edilecektir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Zabit Keşif Kolu
Numara 1
(h) Tepesi'nden 27/28 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 10

83. Alay 3. Tabur Kumandanlığı Yüce Katına

1- Sapanlı Köyü istikametine hareket edilerek gidildi. Bahsedilen köyün kuzey doğu sırtlarında yaptığım gözetlemede, Minasor'un kuzey sırtlarında düşmanın nöbetçilerini gördüm.
2- Sapanlı Köyü ahalisinden yapılan araştırmada, bahsedilen yerdeki portatif çadırlı ordugahın düşman süvarisine ait olup, piyadesinin Minasor Köyü'nün kuzey doğu sırtları arkasındaki vadide çadırlı ordugahı olduğunun öğrenildiği arz edilir.

83. Alay 3. Tabur 11. Bölük Zabitvekili
Keşif Kolu Kumandanı
Ali Nazmi

(h) Tepesi'nden 28 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 7.10

83. Alay Kumandanlığı'na

Dün öğleden sonra saat 4'te 11. Bölük Zabitvekili Nazmi Efendi kumandasında Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğu istikametine gönderilen bir numaralı subay keşif kolunun keşif neticesini gösteren rapor takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

(Bu rapor alaydan fırkaya gönderilmemiştir. Çünkü kayda değer bir şey yok.)

(1) Numaralı Zabit Keşif Kolu
Ziyarettepe'den 25/26 Mayıs 1915
Gece Saat 11.30

Gördüklerim:

1- Minasor ile Aha ve Pertovan arasındaki sırtlarda düşmanın çifte nöbetçileriyle devriyelerini gördüm.
2- Aha ve Pertovan köylerinde gün batmasından bir saat evvel başlayan duman gün batana kadar devam etmiştir.
3- Aha ve Pertovan köylerinin doğusundaki yaylakta düşmanın dört bölgede çadırlı ordugahını ve bu ordugahların kuzeyine düşen bir yerde süvari hayvanları tavlasını gördüm.

4- Çadırlı ordugahı civarında gün batmasından sonra iki yerde ateş yakmakta olduklarını gördüm. Süvari tavlasında iki fenerin yanmakta olduğunu gördüm.

5- Düşman tarafında başka bir hareket yoktur.
İşittiklerim:

6- Minasor ve Sapanlı köylüsünün ifadesine göre iki gün önce Sapanlı Köyü'nün davarını alıp götürmek üzere Sapanlı – Minasor arasındaki sırttan Sapanlı'ya gelmekte olan düşmana bölükten çıkartılan küçük subay devriyesi tarafından edilen ateşte bir Rus askerinin yuvarlanmış olduğunu ve sonra 4 askerin gelerek yuvarlanan neferi bir beze sararak alıp götürmüş olduklarını söylediler.

7- Sapanlı ahalisinin göç edeceğinden Minasor ahalisi de birlikte göç edeceğini Sapanlı'da misafir olarak ikamet eden Minasor ahalisi söylüyor.

12. Bölük Kumandanı
Üsteğmen
İsmail

(h) Tepesinden 26 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 5.20

83. Alay Kumandanlığı'na

Dün öğleden sonra saat 5'te Üsteğmen İsmail Efendi kumandasında Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğsu istikametine gönderilen (1) Numaralı Zabit Keşif Kolunun keşfi neticesini gösteren rapor ilişikte takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

32. Fırka Kumandanlığı'na takdim.
26 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Kotmar'ın Kuzeybatısında Açık Ordugahtan 26 Mayıs 1915

28. Fırka Kumandanlığı'na

Telefonla:

32. Fırka'da her alayın büyük ağırlığı yanında olup, hareket esnasında Fırka Ağırlık Kumandanı emri altında alayların büyük ağırlıkları birleşerek emrolunan istikamete gidiyor. Bu şekilde kıtalar bir düzen sağladıklarından alayımızın büyük ağırlığına da bunlara katılma emri verilmesi istirham olunur.

32. Fırka yemek konusunda son derece sıkıntı çekmekte olduğundan beslenmemizin fırka (28. Fırka) tarafından sağlanmasını emir buyurmanız ve bizi hatırdan çıkarmamanız istirham olunur.

Alay Kumandanı adına
Yaver
Adil

Fırka Karargahından 28 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

1- Mıntıkanızdaki tahkimatın bugüne kadar yapılan kısmının kaç metre olduğunun bildirilmesi

kumandanın emri gereği olduğu arzedilir efendim.

32. Fırka Emir Subayı
Üsteğmen
Hakkı

Alay Kumandanı olmadığından 3. Tabur Kumandanlığı'na bildirilmesi için yazdım.

Yaver Adil

Ziyarettepe'den 28 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 4.45

Tabur Kumandanlığı'na

1- Sapanlı ile Minasor arasındaki tepelerde düşmanın 15 kişilik bir süvari keşif kolu mevzi almış ve yarım saat muhtelif istikametlere ateş etmiştir.
2- Sapanlı Köyü ahalisi hayvanlarını köyden, birliklerimizin olduğu tarafa doğru kaçırmaya çalışırken bunlara da düşman keşif kolu tarafından ateş edilmiştir.
3- Düşman, bulunduğu tepeden Ziyarettepe'de siperde bulunan nöbetçilerimize ateş etmiş ise de mesafenin uzaklığından dolayı karşılık verilmeyip, yalnız birkaç el silah atılmıştır.
4- Şimdiki halde ateş kesilmiş ve düşman gözden kaybolmuştur. Gözetlemeye devam edilmektedir.

12. Bölük Kumandanı
Üsteğmen
İsmail

83. Alay Kumandanlığı'na

12. Bölük Kumandanlığının raporu ilişik olarak takdim kılındı. Şimdi o istikamete Teğmen Niyazi Efendi kumandasında 15 kişilik bir subay keşif kolu gönderildiği ve neticesinin ayrıca bildirileceği maruzdur.

28 Mayıs 1915 Öğleden Sonra Saat 5

3. Tabur Binbaşı
Rasim

32. Fırka Kumandanlığı'na takdim. saat 8

83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

Ziyarettepe'nin Kuzey Doğusundan
28 Mayıs 1915 Gece Saat 10

3. Tabur Kumandanlığı'na

(1) Numaralı Keşif Kolu

1- Akşam alafranga saat 5.15'te buradan hareket edilerek Sapanlı Köyü'nün kuzeyindeki sırtlara 6.15'te varıldı. Sapanlı Köyü'nün kuzeyindeki sırtlara varır varmaz Minasor Köyü'nün kuzey doğusundaki tepeleri tamamiyle keşif etmiş bir onbaşı ile dört neferi, bulunduğumuz mevkinin biraz ilerisine gönderdim.

2- Keşfim esnasında biraz ileriye gönderdiğim neferlerin ifadelerine bakarak, Minasor'a hakim tepelerin kuzey batısında 3 neferden ibaret bir keşif koluyla iki noktada çifte nöbetçiler ve eski tahmin edilen 40-50 portatif çadır ile iki büyük konik çadır görülmüştür.

3- Yaptığım keşifler ve Sapanlı Köyü ahalisi ile Minasor Köyü'nden göç eden bazı Minasor ahalisinin ifadelerine göre, 15 neferden ibaret bir düşman süvari keşif kolu Sapanlı Köyü'nün kuzey doğusundaki tepelere gelmişler ve bunlar köye inmek istemişler ise de nöbetçilerimiz tarafından ateş alınca durmak zorunda kalarak köye ateşe başlamışlardır. Yine aynı köy ahalisinin ifadelerine göre bunların mal kaçırmak için daha önce de köyün kuzey doğusundaki sırtlara geldikleri anlaşılmıştır.

4- Mühim başka hiçbir hadise olmadığı maruzdur.

(1) Numaralı Keşif Kolu Subayı
Teğmen
Niyazi

Ziyarettepe'den 29 Mayıs 1915
Öğleden Evvel Saat 7

83. Alay Kumandanlığı'na

Dün öğleden sonra saat 5'te Teğmen Niyazi Efendi kumandasında Ziyarettepe'nin doğu ve kuzey doğu istikametine gönderilen Bir Numaralı Subay Keşif Kolu'nun keşfinin neticesi yazılı olan rapor ilişikte takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

32. Fırka Kumandanlığı'na takdim.

29 Mayıs 1915
83. Alay Kumandanı
Kaymakam
İsmail

29 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 10.15

83. Alay Kumandanlığı'na

Sapanlı Köyü'nün yiyecek kaynaklarından istifade etmek için yarın Sapanlı'mn ileri sırtlarını (kuzey sırtlarını, Sapanlı ile Minasor arasındaki sırtları) kuvvetli bir müfreze ile işgal etmesi için Ziyarettepe'de bulunan tabura emir veriniz. Fırka süvari müfrezesi kumandanlığına da Minasor'a doğru daha ilerilere gitmek için emir verilmiştir. Sapanlı'ya gidecek mekkareler yüklenip geriye dönülünceye kadar, birliğinizden kuvvetlerin işgal edeceği sırtta tutunması kesinlikle lazımdır. Bütün yük hayvanları geriye döndükten sonra kuvvetiniz eski yerine çekilmelidir.

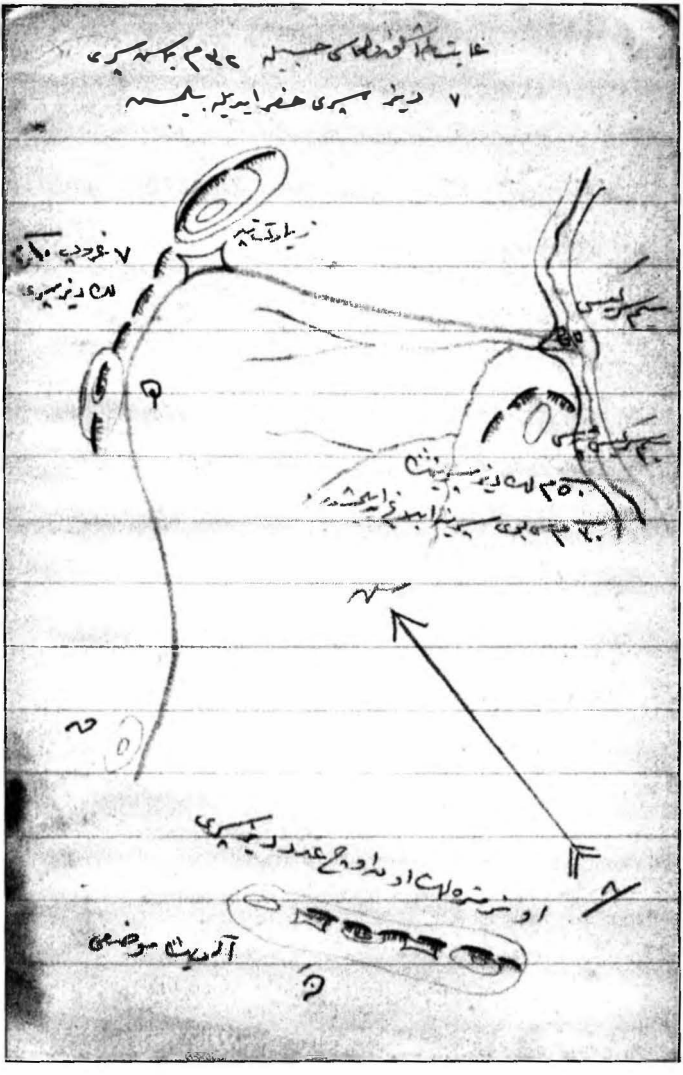
32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

3. Tabur Kumandanlığı'na

Emrolunan sırtlar kuvvetli bir kol ile işgal edilecek, gönderilecek mekkarelerin dönmesine kadar kesinlikle orası elde tutulacak, mekkareler döndükten sonra bu kuvvet eski yerine çekilecektir.

Saat 12.15

83. Alay Kumandanı
İsmail

Birliklerin durumunu ve kazılan siperlerin konumunu gösteren kroki

Ziyarettepe'nin Batısından 20 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 5.50

83. Alay Kumandanlığı'na

Şimdiye kadar hazır edilen siperlerin miktarının bildirilmesi emir buyurulmuş idi. Ziyarettepe'nin zemini gayet taşlık olması hasebiyle bu tepede ancak diz siperi kazılabilir. 10. ve 11. Bölüklerin bölgelerinde yapılan tahkimat ilişikteki krokide işaret edilmiştir. Ancak isteğinize uygun olarak siperlerin tamamlanamaması gerek mevcutlarımızın azlığından ve gerekse yalnız kendi taburumuz bölgesinde çalışılmış olmasından dolayı olduğu maruzdur.

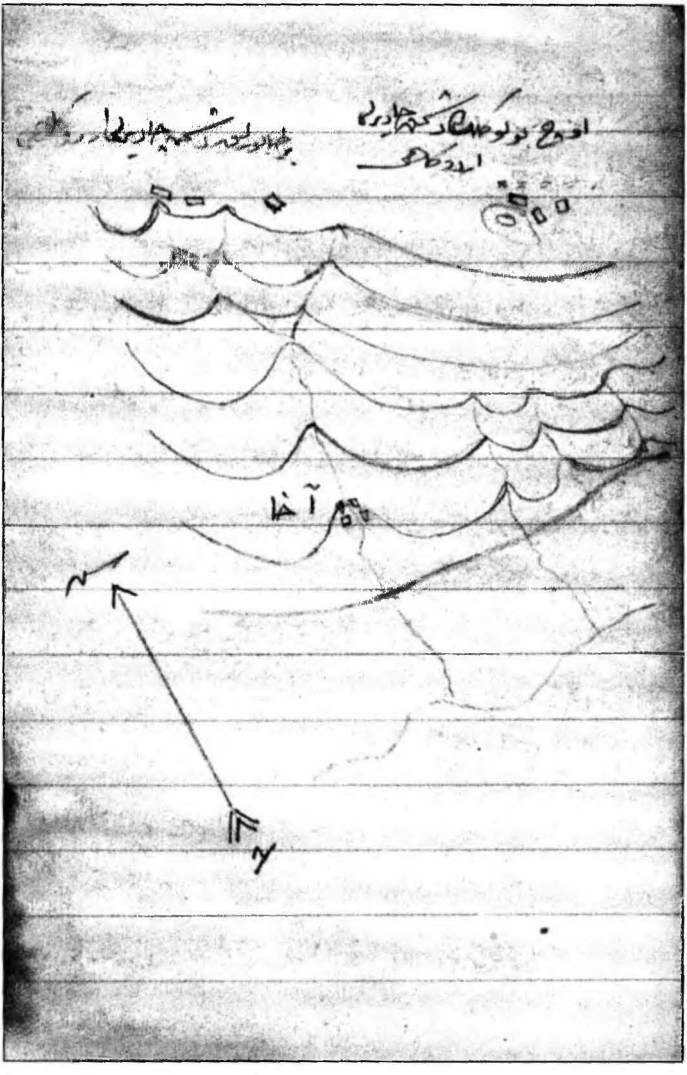
3. Tabur Binbaşı
Rasim

Ziyarettepe'den 20/21 Mayıs 1915

83. Alay 3. Tabur Kumandanlığı'na

1- (Aha'nın) doğusunda üç bölüklük düşman çadırlı ordugahı ve kuzeyinde de bir taburluk düşman çadırlı ordugahı gördüm.
2- (Aha) Köyü içinde asker bulunduğuna dair herhangi bir işarete rastlayamadım. Köylülerin de ifadesine bakılırsa köyde asker yoktur. Yalnız Pertovan'da bir sıhhiye bölüğü vardır.

Bir Numaralı Zabit Keşif Kolu Kumandanı
Zabitvekili
Celalettin

Aha'nın kuzeyindeki bir taburlu ve üç bölüklü düşman kuvvetlerini gösteren keşif kolu raporu

83. Alay Kumandanlığı'na

(Aha) istikametine Zabitvekili Celalettin Efendi kumandasında gönderilen Bir Numaralı Subay keşif Kolu'nun gün batımından evvel ve sonra bahsedilen köy civarında yaptığı gözetlemeye dair rapor ve kroki ilişik olarak takdim kılındı.

3. Tabur Binbaşı
Rasim

(32. Fırka Kumandanlığı'na aslı aynen takdim kılındı.)

Kotmar'ın Kuzey Batı Sırtlarından 21 Mayıs 1915

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri

1- Bugün 94. ve 96. Alay bölgelerini gezdim. 94. Alay henüz avcı hendeklerini inşada pek geri kalmıştır. 94. Alay, bölgesi dahilindeki tahkimatı Alayın bütün kazı malzemelerinden istifade ederek yarın akşama kadar kesinlikle tamamlamalıdır. 96. Alay siperlerini inşada teşekküre değer bir faaliyet göstermiştir. Yalnız, hendekler lüzumundan fazla derin kazılmış. Piyade kademesi ateş hattından 1,30-1,40 metre kadar geride olmalıdır. Bağlantı hendekleri ne kadar derin olursa gizlilik keyfiyeti o kadar emin olur. Mutlaka derin ve iki insanın yan yana geçebileceği surette kapalı yollar yapılmalıdır. Piyade kademesinin tam yükseltide olması için 1,30 metre uzunlukta çubuklar hazırlamak ve daima bunlarla ölçmek lazımdır. Subaylar

bizzat piyade kademesinden nişan almak suretiyle derinliğin fazla olmasına meydan vermemelidir. Piyade kademesi pek derin olursa hendekler fayda değil kötü netice verir. Ara siperleri yapılmamış. Derhal, mutlaka mangalar arasında ara siperleri yapılmalıdır.

2- Ordugahlar pislik içerisinde, bu pek fena bir haldir. Geceleyin bütün askerler bu pislikleri çadırlara taşırlar. Hastalıktan kurtulmanın çaresi kalmaz. Her ordugahta münasip mesafelerde çukurlar kazılmalı, her tarafımız taş içerisinde, helaları taşla örmeli, rastgele yerlere def-i hacete meydan ve imkan bırakmamalı. Ordugahın şimdi mevcut pisliği hemen arıtılacak ve hela yerleri seçilecek ve helalar inşa edilecektir. Bunun yapıldığını görmek isterim. Bilhassa 94. Alay civarında.

Yine birçok hayvan leşleri ordugah etrafında duruyor, kimse bunları çukurlar kazdırıp gömmeyi düşünmüyor. Derhal derin çukurlara bunlar atılacak ve üzerleri örtülecektir.

3- 96. Alay 2. Tabur'dan bir neferi ölüm halinde ordugahın ortasına atılmış gördüm. Bunun için söz söylemek fazladır. Her alay hastasını en iyi şartlarla hastahaneye göndermelidir. Bir daha böyle kötü bir vaziyette bir hastayı görmemeliyim. İslamın esası yardımlaşmadır. Askerlik ise bu yüce esas üstüne bina edilmiştir.

4- Askerin birkaç gündür kendi kendilerini sağ ellerinden vurmakta oldukları ve bunların adedinin arttığı görülüyor. Bunlar derhal divan-ı harbe verilecek ve kurşuna dizilecektir. Subayların askere dini tavsiyelerde bulunmaları, onlardaki bu kötü maneviyatı kaldırmaya uğraşmaları lazımdır. Hergün askere birer saat dini tavsiyelerde bulunulma-

lı, maneviyatın en yücesine sahip olan dedelerimizin, islam ulularının dinin, vatanın selameti için ne kadar ağır, zor hayata katlandıklarından, nihayet dünyaya hakim olduklarından bahsedilerek askerin cengaverlik hisleri tahrik ve teşvik edilecektir.

5- Bir muharebe başladığında kıta sargı yerleriyle umumi sargı yerlerinin nerelerde tesis edileceği Fırka Baştabibi Beye gösterilmiştir. Alaylar sargı yerlerini şimdiden öğrenmeli ve tabipler de bu yerleri şimdiden hazır etmelidirler. Sıhhiye Bölüğü Kotmar'da umumi sargı yeri tesis eyleyecektir. Ağır yaralılar burada bir bina içine yerleştirilecektir. Sertabip Bey bu binayı şimdiden hazır etmelidir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

Fırka Karargahından 23 Mayıs 1915
Öğleden Sonra Saat 5

83. Alay Kumandanlığı'na

Fırka Emri

1- Avcı hendeklerinin ve topçu implasmanlarının inşasında gösterilen dikkat ve gayret hakikaten takdire layıktır. Bütün subay arkadaşlarıma teşekkür ederim, yalnız aşağıdaki hususların da tamamlanacağından eminim:

a) Siperlerin gizli olarak geriyle olan bağlantısı her halukarda üstü örtülü yollarla sağlanmalıdır.

b) Bazı hendekler pek dar, içerisinde bir insan bile serbest gezemiyor. Hendeklerin genişliğinde, mu-

harabe esnasında vuku bulacak şehitlerin, yaralıların taşınabilmesi, cephane ve karavanaların efradın yanına kadar kolayca getirilebilmesi esastır. Yaralı taşınacağı esnada hendek dar olursa mutlaka ateş kesmek mecburiyeti hasıl olur ki bu zararlıdır.

c) Yine, hendeklerin siper aksamında (siperlerin önünde) taş bulundurulmamalıdır. Bu taşlara çarpacak mermilerin sekmesi ve ayrıca taş parçalarının askerin gözlerine ve yüzün nazik kısımlarına tesir yaparak askerin muharebe dışı kalması gibi mahzurları vardır. Taşlar behemehal gerilere atılmalı ve bu mümkün olamayan yerlerde siper önü üzerleri çimler ve yumuşak topraklarla örtülerek hem siperler maskelenmeli ve hem de bu seken taş ve toprak parçalarının tesirleri giderilmelidir.

2- Yolların bazı kısımlarından geçmek güçlükle olabiliyor. 83. Alay, Karargahtan itibaren 96. Alay'a giden yolun 94. Alayın yedeklerinin bulunacağı, yani topçu mevzisine ayrıldığı vadiye kadar olan kısmın tamiratını yapacak ve bu yolun mutlaka 1,5 metre genişlikte yapılmasını temin edecektir.

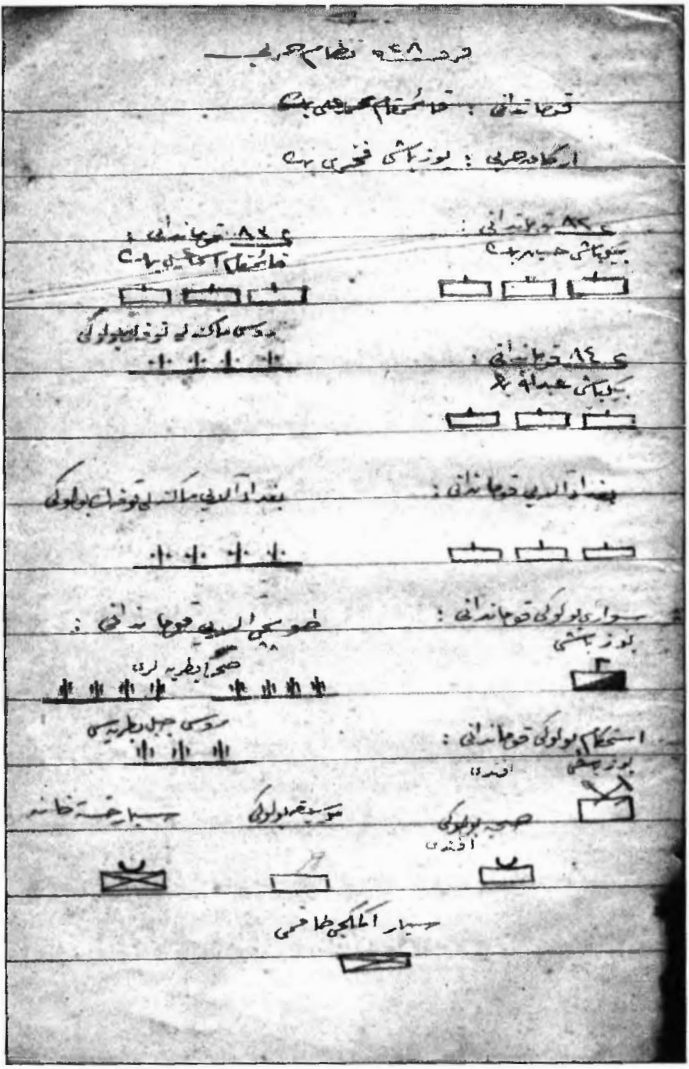
94. Alay bu yerden yedeklerin bulunduğu (topçu mevzisinin gerisi) yere kadar olan yol kısmını 1,5 metre kadar genişletecektir.

96. Alay, 94. Alayın yedeklerinin olduğu yere giden yolun kendi bölgesine gidip, yolla birleştiği yerden itibaren ordugahına kadar olan yol üzerindeki bazı yerlerde bulunan bataklıkları kaldıracak ve yolu güzelleştirecektir.

3- 83. Alay Makineli Tüfek Kumandanı telemetre ile avcı hendeklerinin ateş sahası dahilindeki belli başlı noktaların uzaklığını ölçecektir. Yarın (24 Mayıs) bilhassa bu mesafe tayini 95. ve 96. Alay-

lar bölgeleri dahilinde yapılacaktır. Her alayın bölgesindeki mesafelerin belirlenmesinde alay yaverlerini yanma çağırarak ölçtüğü mesafeleri onlara not ettirecektir. Alaylar da bütün bölüklere bu mesafeleri vereceklerdir. Makineli (tüfek) bölük kumandanı her bölgenin mesafeleri ölçüldükten sonra basit bir kroki üzerinde fırkaya da bildirecektir.

32. Fırka Kumandanı
Kaymakam
Vehbi

28. Fırka'nın harp nizamını gösteren şema.

Eğitim

83. alay 1. tabur'daki faaliyetlerden:

2 Mayıs 1915 Pazar

Sabah Eğitimi

Dolduruşlar: Dururken, ayakta, yolda yürürken, diz çökmüş iken. (25 dakika)

Süngü ile vuruşma: Yalnız doğru bir tutuş. (25 dakika)

Nişan şekilleri: Yere yatarak, dayanaklı veya dayanaksız nişan almak, nişan mesafesinin ayarlanması, nişan almak, ateş etmek.. (30 dakika)

Çeviklik: 100 metreyi en fazla yarım dakikada koşabilmek. Bütün bölükçe. (10 Dakika)

İstirahat: (15 dakika)

Manganın eğitimi: Rahat dur, silah omza komutları; ayakta duruş, diz çöküş, yere yatış; düz ve eğimli arazide yürüyüş; aralıklar; sağ, sola dönme; yerinde ava çıkmak (bir yürüyüş şekli)

Avcı hattının harekatı: İleri, geri, yan, eğri yürüyüşler; aralıkların ayarlanması; marş marş; durmak, diz çökmek, yere yatmak.

Mevzi almak: Gizlenme sağlayacak muhtelif cisimler gerisinden hedefi gözetlemek, ateş açmak, ateşin şiddeti, ateş kesmek.

Toplanmak: Dururken, yavaş adımla, ayakta, diz çökmüş ve yere yatmış iken; merkeze, sağa sola. (Toplamı 60 dakika)

Sürünmeler: Gizlenme sağlayacak cisimler gerisinde ve muhtelif arazide, yüksek ve alçak, ileri, geri, yanlara. (15 dakika)

Akşam Eğitimi

Dolduruşlar: Sabahkilerin tekrarı. (15 dakika)

Nişan şekilleri: Sabahkilerin tekrarı (20 dakika)

Diz çökmek, yere yatmak, ayağa kalkmak. Teker başına. (25 dakika)

Çeviklik: Sabahkinin tekrarı. (10 dakika)

Manganın avcılığı: Sabahkilerin tekrarı, sürünmelerle beraber. (50 dakika)

Atışlar: Nişan almak, üçlü nişangah, kabza kavramak, tetik düşürmek, 50 metredeki hedefe nişan alıp tetik düşürmek.

2 Mayıs 1915 Pazar, Acemi Askerlerin Eğitimi

Sabah Eğitimi

Esas duruş ve yerinde rahat; silahsız, tek başına. (20 dakika)

Serbest yürüyüş ve duruş; silahsız, tek başına. (20 dakika)

Yerinde dönüşler, sayıyla; silahsız, tek başına. (20 dakika)

Çeviklik: İstikamet göstererek koşturmak ve toplandırmak. (10 dakika)

Diz çökmek, ayağa kalkmak; silahsız ve tek başına. Ayrıca, savaş hakkında bilgiler. (20 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Manga halinde eğitim: Dururken, ayakta, rahat durda, muhtelif aralıklarla, muhtelif istikametlerde yerinde ava çıkmak.

Avcı hattının ileri, geri hareketi, durmak, marş marş. (50 dakika)

Arazi taarruzu: Basit, dağ, tepe, sırt, dere... vb. (25 dakika)

Akşam Eğitimi

Silahlı duruş. Teker başına. (20 dakika)

Silahla serbest yürüyüş ve tüfeğin omuzda taşınması. (20 dakika)

Tüfek çatmak, silah almak, silah başı yapmak. (30 dakika)

Manganın avcılığı: Sabahkilerin tekrarı. (50 dakika)

Atış: Tüfek hakkında basit bilgiler; ismi, belli başlı parçaları ve işlevleri, tetik çekilince olan şeyler.

3 Mayıs 1915 Pazartesi

Sabah Eğitimi

Dolduruşlar: Dünkülerin tekrarıyla beraber yere yatmışken de. (25 dakika)

Dövüş: Duruş, ileri, geri adım hareketi. (25 dakika)

Nişan almak: Dünkülerin aynen tekrarı. (30 dakika)

Çeviklik: Dün yapılanların tekrarı. (10 dakika)

İstirahat: (15 dakika)

Manga avcılığı: Dünkülerin aynen tekrarı. (25 dakika)

Bir noktada duran onbaşıya doğru görünmeden yaklaşmak (tek başına) ve araziden istifade etmek. (25 dakika)

Bulunulan noktadan ileride herhangi bir noktaya kadar olan arazinin tüm parçalarının tarifi. (25 dakika)

Akşam Eğitimi

Manganın avcılığı: Dünkü ve bugünkü hareketlerin tekrarı. (60 dakika)

İleri karakol düzeni hakkında detaylı bilgiler. Küçük karakollar, küçük subay postaları, çifte nöbetçiler ve görevleri hakkında bilgiler. Özel nasihatlar. (60 dakika)

Atış: Dünkülerin tekrarı.

3 Mayıs 1915 Pazartesi, Acemi Askerin Eğitimi

Sabah Eğitimi

Silahsız duruşlar. Tek başına. (20 dakika)

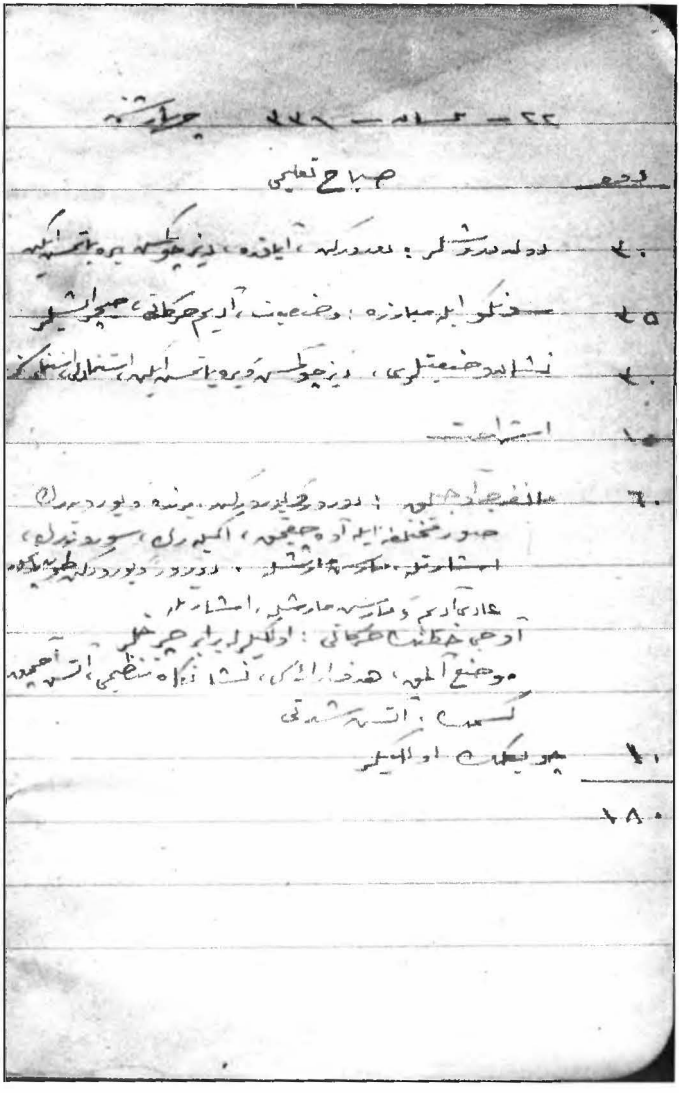
Silahsız serbest yürüyüş ve durmak. Tek başına. (20 dakika)

Silahsız yerinde dönüşler, sırayla, tek başına. (20 dakika)

Çeviklik: Koşmak, toplanmak. (10 dakika)

Diz çökmek, ayağa kalkmak. Silahsız, tek başına. (20 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Eğitim bölümünün yazıldığı sayfalardan bir örnek

Manganın avcılığı: Dünkülerin tekrarıyla beraber yerinde, sağa, sola ava çıkmak; diz çökmek, yürüyüş istikametini şaşırmamak. (45 dakika)

Gizlenme hakkında bilgiler: Siperler, maskeler ve bunlardan istifade yolları. (30 dakika)

Akşam Eğitimi

Silahlı duruşlar. Tek başına. (20 dakika)

Silahlı serbest yürüyüş, tüfeğin durumu. Tek başına. (20 dakika)

Tüfek çatmak, silah almak, silah başı yapmak. (25 dakika)

Manganın avcılığı: Öncekinin tekrarı. (55 dakika)

Atış: Eskilerin tekrarıyla beraber, nişangah ve arpacık hakkında malumat; nişan almak, nişan noktası ne demek olduğu, nasıl nişan alınacağı.

2 Mayıs Programı Hakkında Düşünceler

Gerek acemilere gerekse nispeten usta olan askere ait olan her iki program da bazı önemsiz noksanlarla beraber bütünüyle uygulandı. Yalnız, atış malzemesi hazırlatılamadığından atışlarla ilgili hiçbir şey gösterilemedi.

3 Mayıs Programı Hakkında Düşünceler

Ustalara ait programın sabah eğitimine ayrılan bölüm: En sondan ikinci hareket, eğitim heyetini oluşturan küçük subay ve onbaşıların yetersizlikleri yüzünden başarısız bir şekilde yapıldı. Uzun uzadıya düzeltmeye uğraştım ise de sonuç alamadım.

En sonuncu hareket de vakit kalmadığından uygulanamadı. Akşam programı tamamen uygulandı.

Acemilere ait sabah programından en sonuncu madde yaptırılamadı.

Atışla ilgili program yaptırıldı.

5 Mayıs 1915 Çarşamba

Sabah Eğitimi

Dolduruşlar: Dururken, ayakta, diz çökerken, yerde yatarken. (30 dakika)

Süngü ile dövüş: Duruş, adım hareketi, sıçrayışlar. (35 dakika)

Nişan şekilleri: Diz çökerken ve yere yatarken. Dayanaklı ve dayanaksız. (35 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Mangaca avcılık: Durur ve yürürken, yerinde ve yürüyerek muhtelif şekillerde ava çıkmak, eğilerek, sürünerek, işaretle, marş marşla. Durur ve yürürken toplanmak normal adımlarla, marş marşla ve işaretle.

Avcı hattının harekatı: Öncekilerle beraber dönüşler, mevzi almak, hedefin görülmesi, nişangahın ayarlanması, ateş açmak, ateş kesmek, ateşin şiddeti. (60 dakika)

Çeviklik: Öncekilerin tekrarı. (10 dakika)

Akşam Eğitimi

Avcılık: Sabahkilerin tekrarı. (45 dakika)

İstirahat. (10 dakika)

İleri Karakollar: Küçük subay postaları ve çifte nöbetçilerin düşmanın bir keşif kolunun yaklaşmasında, gündüz veya gece taarruzunda, baskınında; düşman tarafından görüşmek için biri geldiğinde, düşman tarafından kaçarak

bize iltica edeceklere karşı, bizim keşif kollarının gidiş ve dönüşlerinde, topluca birliklerin, subayların veya askerin yaklaşması esnasında nasıl hareket edecekleri. (Bunlar, askerler kullanılarak uygulamalı olarak yaptırılacaktır.) (65 dakika)

Atış: Öncekilere devam; bilhassa yapamayan ve hiç atış yapmamış olan askerle uğraşılacak.

5 Mayıs 1915 Çarşamba, Acemi Askerin Eğitimi

Sabah Eğitimi

Silahlı duruş ve serbest yürüyüş. Tek başına. (20 dakika)

Silahlı yerinde dönüşler. Tek başına. (25 dakika)

Dolduruşlar: Ayakta. Tek başına. (35 dakika)

Silahla diz çökmek, ayağa kalkmak. (20 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Mangaca avcılık: Çeşitli şekillerde, çeşitli aralıklarla ve çeşitli yönlerde yerinde ava çıkmak ve toplanmak. İleri, geri, yanlara hareket, marş marş. Durmak, diz çökmek. (30 dakika)

Gizlenme hakkında bilgiler. (30 dakika)

Çeviklik. (10 dakika)

Akşam Eğitimi

Dolduruşlar: Sabahki gibi. (20 dakika)

Yerinde dönüşler, silahlı, tek başına. (20 dakika)

Diz çökmek, ayağa kalkmak, silahlı olarak, tek başına. (20 dakika)

İstirahat. (10 dakika)

Avcılık: Sabahkiler. (50 dakika)

Atış: Öncekilerin tekrarı.

5 Mayıs Programı Hakkında Düşünceler

Dövüş programından sıçrayışlar yaptırılamadı. Avcılıktan, eğilerek, sürünerek ava çıkmak harekatı eğitmenlere emredildiği halde yapılmadı.

5 Mayıs Acemi Askerin Eğitimi Hakkında Düşünceler

Sabah eğitim hareketleri eksiksiz yaptırıldı. Akşam eğitimi hareketlerinden silahlı duruş hareketi yapılmadı.

Aslında bütün taburla ben meşgul olduğumdan bu acemilerle pek fazla meşgul olamıyorum. Bilhassa akşam eğitiminde ileri karakollarla uğraştığımdan, bunların eğitimlerinde bizzat bulunamadım.

6 Mayıs 1915 Perşembe

Sabah Eğitimi

Dolduruşlar: Durur ve yürürken, tek başına. (30 dakika)

Nişan şekilleri ve atış: Diz çökmüş ve yere yatmışken; dayanarak, dayanaksız. (20 dakika)

Dövüş: Duruş, adım hareketleriyle birlikte vuruşlar. Sırayla, tek başına. (30 dakika)

Çeviklik. (10 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Manga avcılığı: Öncekilerin tekrarı. (30 dakika)

Sıçramalar: Mangayla, emirlerin verilmesi ve duyurulması, ateşin düzeninin sağlanması. (45 dakika)

Akşam Eğitimi

Atış: Önce yapılanların tekrarıyla birlikte hiç ateş etmeyenlere, geri kalanlara görev atışları.

6 Mayıs 1915 Perşembe, Acemi Askerin Eğitimi

Sabah Eğitimi

Süngü takıp yerine itmek: Ayakta, diz çökmüş, yere yatmış iken. (30 dakika)

Dolduruşlar: Dururken, ayakta. Tek başına. (25 dakika)

Çeviklik. (10 dakika)

Diz çökmek, ayağa kalkmak, yere yatmak, silahlı olarak. (25 dakika)

İstirahat. (15 dakika)

Süngü ile dövüş. (30 dakika)

Avcılık: Öncekiler. (45 dakika)

Akşam Eğitimi

Atış: Nişan almak, kabza kavramak, tetik düşürmek.

Dizin

1. Bölük 10, 11, 13, 114, 18, 25, 135
1. Tabur 18, 91, 92, 95, 132
- Ordugahı 95, 101
2. Bölük 6, 11, 14, 15, 17, 19, 20, 25, 101
2. Tabur 6, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 25, 66, 67, 68, 73, 83, 89, 95, 101, 153
3. Bölük 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25
3. Tabur 3, 6, 12, 18, 26, 29, 65, 66, 72, 82, 83, 84, 87, 89, 90, 91, 96, 97, 100, 102, 108, 110, 111, 112, 119, 121, 124, 125, 130, 131, 135, 136, 137, 139, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 150, 152
- Kumandanlığı 29, 82, 110, 112, 124, 135, 136, 141, 145, 146, 148, 150
4. Bölük 3, 8, 11, 12, 13, 14, 24, 25, 91
9. Bölük 12, 89, 94, 101, 102, 120, 125, 130, 136
9. Kolordu 9, 28, 54, 91
- 3. Erzak Kolu 10
10. Bölük 84, 89, 91, 95, 96, 101, 150
10. Kolordu 3, 10, 53, 56, 57, 58, 60, 75, 86, 131
11. Bölük 84, 89, 90, 91, 94, 95, 102, 137, 142, 150
12. Bölük 89, 91, 94, 13, 102, 130, 143, 145, 146
17. Fırka 4, 27, 28
19. Alay 122
28. Fırka 3, 4, 6, 10, 11, 12, 26, 27, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 69, 70, 71, 72, 73, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 93, 98, 104, 110, 132, 144
- Kumandanlığı 64, 83, 88, 144
- Seyyar Hastanesi 26, 27
28. Topçu Alayı 55
2800 rakımlı sırt (tepe) 12, 13, 14, 19
30. Fırka 4, 6, 9
31. Fırka 4, 7, 8, 9, 10, 11, 87, 88, 92, 93, 98, 114, 138
11. Fırka Kurmaylığı 88, 91
12. Fırka 3, 4, 7, 8, 9, 11, 87, 88, 89, 90, 91, 98, 99

77, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 101, 104, 107, 109, 110, 112, 114, 115, 117, 122, 129, 130, 132, 133, 134, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 148, 152, 154, 156
- 32. Fırka Karargahı 7, 133
- 32. Fırka Kumandanlığı 60, 89, 112, 144, 146, 147, 152
- 32. Fırka Süvari Bölüğü 94, 98
- 32. Fırka Süvari Kumandanı 94
82. Alay 12, 13, 14, 15, 17, 18, 26, 54, 55, 56, 57, 58, 70, 71, 72, 82, 83, 84, 85
83. Alay 10, 13, 18, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118,119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 152, 154, 155
- Kumandanlığı 53, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 80, 81, 832, 83, 84, 86, 87, 89, 92, 94, 95, 97, 99, 101, 102, 104, 108, 109, 110, 112, 111, 113, 114, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 152, 154
- Makineli Tüfek Kumandanı 155
- subay keşif kolları 105
84. Alay 12, 13, 26, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 70, 71, 72, 73, 80, 85, 91
88. Alay 6
91. Alay 8, 9, 10, 138
94. Alay 8, 9, 83, 84, 88, 92, 95, 98, 117, 127, 131, 134, 138, 139, 152, 153, 155
95. Alay 8, 11, 12, 63, 65, 66, 87, 93, 98, 100, 102, 105, 106, 110, 115, 116, 121, 126, 133, 138, 155
- Ordugahı Topçu Mevzisi 100
96. Alay 6, 8, 115, 134, 152, 153, 155
- Keşif Kolu 108, 111
- Subay Keşif Kolu 126

A. Fuat (6. Bölük Kumandanı) 68
Abdullah (2. Bölük) 25
Açıkgöz Osman 32

Adil (Yaver) 144
Ağsor 59, 63, 65, 66, 75, 76, 77
Aha 59, 71, 72, 80, 83, 85, 105, 106, 110, 113, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 136, 142, 150, 152
Ahmet (32. Fırka) 11
Ahmet Çevzi Paşa (Mevkî-i Müstahkem Kumandanı) 41
Alaeddin 33, 40, 44
Ali Nazmi (83. Alay 3. Tabur 11. Bölük Zabitvekili Keşif Kolu Kumandanı) 141
Ali Rıza Efendi (Yüzbaşı) 34
Alman 39, 40, 42, 47
Almanya 40
Araba ve Nakliye Vasıtaları Kumandanı 75
Aras 121
Aresti 60
Arif Bey (Süvari Binbaşısı) 31
Arnavutluk 47, 48
Atlı Süvari 70
Avcı 14, 15, 106, 107, 154, 161, 163, 167
- hattı 15, 16, 17, 21, 161, 163, 167
- hendeği 8, 13, 105, 106, 107, 108, 152, 154, 155
- siperi 113
Avusturya 40, 47, 48

Badicivan 53, 54
Bağdat Alayı 53, 55
- Makineli Tüfek Bölüğü 53
Balkan 45, 48
- Muharebesi 48
Başkale 3, 4, 81, 122
Bayburt 46
Bekir Sami Bey (Fırka Kumandanı) 45
Beldeçor 68, 69, 70, 71, 72, 76, 80
Berlin 42
Birinci Dünya Savaşı 5, 33
Birinci Milis Taburu 31
Boğakale 122
Bulgar 41, 45
- süvarileri 45
Büyük Ağırlıklar 62, 71, 72
büyük karakol mevzisi 82

Cansor 81
cebel 47, 53, 54, 84, 92, 105, 106, 115, 119, 121
- bataryası 13, 53, 54, 71, 105, 106, 115, 119
Cemal Çavuş (3. Bölük) 24, 25

Çanakkale 45
Çatak 60
Çeneçur Köyü 6
Çermiksu 53, 54, 56, 57, 74
Çinzorik 18, 26, 27, 29, 81, 104
Çivilikaya 13

Dobno 39
Donaburg 39

Edip Bey (Hastane Doktoru) 44, 47
Ekmekçi Takımı 54, 55, 56, 57, 58, 61, 70, 71, 72

Ekrek 56, 58, 59, 64, 69, 70, 71, 75, 110
Ekrem Efendi (9. Bölük Zabitvekili) 136, 137
Emvâl-i Metruke [terk edilmiş mallar] 49
Erzurum 31, 32, 33, 42
Esad Bey (Doktor) 28, 29
Esterviçe 45

Fazıl Bey 32, 33, 36, 37, 40
Fevzi Efendi (Yüzbaşı) 15, 18, 19, 36, 92
Fırka Karargahı 54, 57, 58, 59, 73, 93, 97, 101, 104, 108, 109, 110, 113, 114, 121, 122, 126, 129, 132, 137, 138, 144, 154
Fransa cephesi 45
Fransız 42, 44, 45, 48
Fransız Hastanesi 42, 44

Hakkı (32. Fırka Emir Subayı Üsteğmen) 145
Halil İbrahim (1. Bölük Zabitvekili) 6, 16, 23, 25
Hamidiye 14, 81
Hanike Köyü 127
Haniki 6, 92, 97
Hasankale 54, 56, 62
Hasta 6, 38, 39, 40, 47, 75, 76, 153
Hastane 26, 27, 29, 30, 32, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 70, 71, 72, 129, 153
Heço 73, 74, 81
Heçova 110
Heçoyusuf 60
Heçoyuvelya 73
Hınıs 54
- Hastanesi 40
Hikmet 49
Hilaliahmer Kadınlar Hastanesi 27, 32
Hilmi Efendi (Yüzbaşı)29, 40, 95, 137
Hohor 56, 58, 59, 60, 61, 62
Hüsamettin 27, 42

İbrahim Efendi 16, 17, 21, 23, 25, 32, 39, 40, 97
İd 56, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 69, 71, 72, 75, 76, 77, 80, 85, 98, 102, 112, 123
İhsan Bey (Yüzbaşı) 44
İleri karakol 63, 64, 65, 66, 67, 77, 80, 134, 164
- Kumandanı 67, 68, 75, 78, 131
ileri karakolu(düşman) 60
İngiliz 45
İshak Ağa (4. Bölük Zabitvekili) 25, 38
İsmail (83. Alay 12. Bölük Zabit Keşif Kolu Kumandanı Üsteğmen) 111, 113, 124, 131, 143, 145
İsmail (83. Alay Kumandanı Kaymakam) 61, 62, 63, 64, 66, 67, 70, 73, 74, 76, 77, 81, 82, 83, 84, 87, 89, 94, 99, 101, 108, 111, 112, 114, 118, 130, 132, 135, 140, 144, 146, 147
İsmail Cemal (Sıhhiye Müfettiş Yaveri) 34
İsmail Hakkı Efendi (Üsteğmen) 3, 8

İsmail Hakkı Paşa Hastanesi 44
İstanbul 34, 40, 42, 48, 50
İstihkam Bölüğü 54, 55, 56, 57, 58, 70, 71, 73, 85
İşkodralı Ahmet (Üsteğmen) 3
İvranya 42
İzzet (Süvari Üsteğmen) 26, 27, 31

Jayçar 42

Kafkas Cephesi 42, 45
Kahimrem 98, 102, 105, 110, 116, 119, 120, 126
Kahkum 122, 123
Kanije 39
Karadağ 47, 48
Karagöbek 13, 27, 30, 31
  hattı 13, 31
Karakilise 36
Karaköy 14
Karapınar 3, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 65, 66, 77, 85, 86, 89, 104, 122, 131, 133
  - Deresi 14, 18
Karşim 12
  - mevzisi 69
Kemal Bey (Yüzbaşı) 40, 41
Kemhas 5, 61, 69
Kenzesor 59
Kınazaviç 42
Kızılkilise 29, 30
Kızılviran 54
Kigani 61, 64, 69, 71
Kireçli Dağ 13, 26
Kolağası Münir 28
Kolbaşı 83
Kompur 60
Konya Hilaliahmeri 32
Kotmar 11, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 97, 99, 100, 101, 104, 106, 129, 131, 132, 133, 138, 144, 152, 154
  - Deresi 88, 89, 90, 95, 138
  - Köyü 87, 91
Kördiken 60
Köstendil 41
Kötek 135
Kralyevo 42
Krivolak 45
Kruşevaç 44
Kuşe 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 64, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 81
Kütahyalı Hilmi 34

Lansor 59, 71
Liskav 122, 141

M. Şükrü (9. Bölük Kumandan Vekili Üsteğmen) 120
Macarlar 47
Mahmut (2. Bölük Mülazımısanisi) 14, 25, 38
Makedonya 42, 48
makineli [tüfek] 4, 8, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 21, 22, 23, 47, 53, 64, 67, 86, 87, 114, 117, 118, 132, 133, 155, 156
  - Bölük 8, 64, 86, 87, 117, 118, 156
Makinzen Ordusu 41
Manastır 28, 34, 45, 48
martin 109
mavzer 108, 109

Mehmet Ali (28. Fırka Kumandanı Kaymakam) 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 69, 71, 73, 74, 81, 82, 84, 85, 86
Mehmet Fahri (28. Fırka, Yüzbaşı) 86, 104
Mehmet Hamdi (İleri Karakol Kumandanı Yüzbaşı) 68, 77, 78, 80
Mehmet Refik (İleri Karakol Kumandanı Teğmen) 67
Mekteb-i Harbiye 3
Mızıka Bölüğü 54, 55, 56, 57, 58, 70, 71, 72
Mihkar 60, 61
Minasor 105, 106, 110, 112, 115, 116, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 136, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148
Mitralyöz 8, 10, 99
Mitralyöz Takımı 10
Mitroviçe 45
Miyadin 54, 64, 74
Morgof 46
Muhtar Süleyman 73
Musa Nazım (Tabur Kumandanı) 15, 18, 21, 22, 38, 40, 131, 134
Musa Onbaşı 96
Mustafa Efendi (Mülazımısani) 38
Mustafa Hilmi (Yüzbaşı) 97, 135
Mustafa Nuri (84. Alay 1.Tabur 4. Bölük Kumandanı Teğmen) 91
Mümtaz (Erzurum Merkez Kumandan Muavini Binbaşı) 32
Münir (Tahtır Yaveri) 6, 7
Müteşekkil Batarya 72

Nakliye Vasıtaları Kumandanı 61, 131
Namık Efendi 45, 48
Nazmi Efendi (Zabitvekili) 142
Nihat 40
Niş 42
Niyazi Efendi (Teğmen) 146, 147

Okomi 53, 54, 55
Ordu Kale 14
Osman Efendi (Yüzbaşı)38
Oyuktaş Dağı 60

Palandöken 41
Pasin 36
Pertovan 105, 112, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 129, 142, 150
Piron 42
piyade 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 22, 36, 57, 60, 61, 92, 105, 106, 108, 126, 152, 153
posta 27, 164, 167
postane 27, 41
Prelpe 4
Priştine 45
Prut 42

Rasim (3. Tabur Binbaşı) 90, 95, 96, 100, 101, 102,

111, 121, 124, 125, 130, 135, 137, 142, 143, 146, 147, 150, 152
Refik Bey 36
Remzi Bey (17. Fırka) 27
Rıza Bey (Mevkî-i Müstahkem Yaveri) 46
Riga 39
Rovono 39
Rus 20, 32, 39, 45, 54, 59, 70, 71, 72, 139, 143
- askeri 20, 139, 143
- Bataryası 54
- cephesi 45
- topları 59, 70, 71, 72
- yedek subayı 32
Rusya 42
Rüştü Efendi (3. Bölük) 23, 25

sahra bataryası 10, 11, 12, 53
Sahra Topçu Mevzisi 9
Salim Efendi (Zabitvekili) 21, 22
Sansor 54
Sapanlı 12, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 105, 113, 119, 120, 123, 124, 126, 136, 141, 143, 145, 146, 147, 148
- Köyü ahalisi 141, 145, 147
Selanikli Tahsin Efendi 26
Serbaytarlık 55
Serboğan 53, 54
Seri Cebel Bataryası 59
Sertabip Bey 154
Seyyar Hastane 26, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 70, 71, 72
Seyyar Jandarma Taburu 31
Sıhhiye Bölüğü 25, 27, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 70, 71, 72, 85, 93, 154
Sırbistan 41
Sırp 41, 45, 47
Simsergisi 6, 59, 72, 73, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 120, 122, 123, 125, 133, 135
- tepesi 106, 109, 110
- Vadisi 89, 90, 95, 109, 120, 122, 123, 125
Sivri Gediği 8, 97
Sivri Tepe 8, 9, 10, 92
Sivridere 87, 92, 97
Sorik 60
Subay Keşif Kolu 119, 122, 137
Subay Keşif Kolu (2 Numaralı) 126
Sufla 73, 74
Süngü 161, 167, 170
süvari 11, 18, 26, 27, 30, 31, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 69, 61, 70, 71, 72, 76, 80, 85, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 97, 98, 104, 105, 106, 109, 110, 122, 142, 143, 145, 147, 148
- Bölüğü 26, 27, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 71, 72, 80, 85, 88, 89, 90, 91, 93, 98, 105, 109
- keşif kolu 59, 69, 76, 145, 147
- keşif subayı 104

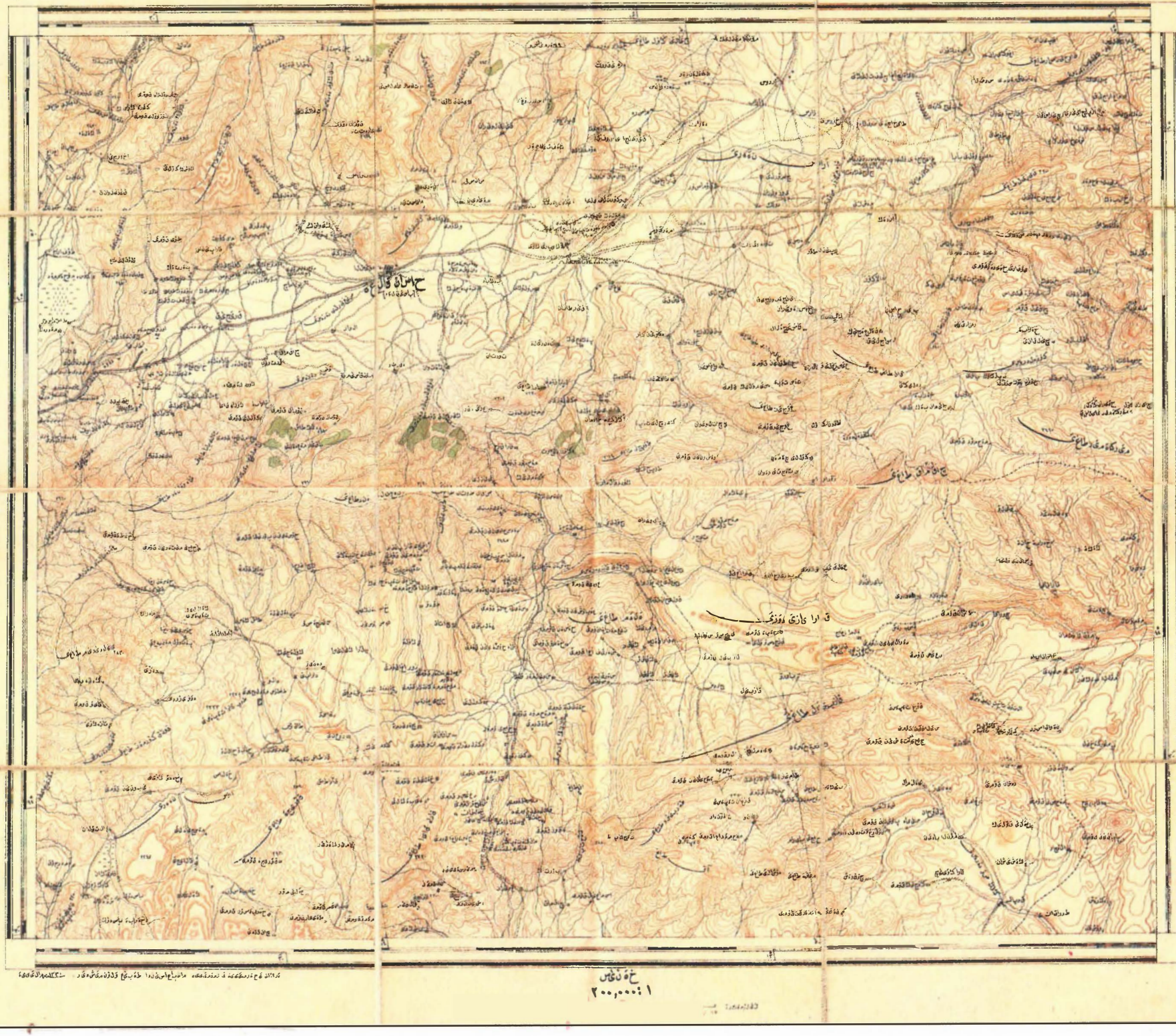
- istihkam bölükleri 57, 61, 72
Şaban (İbrahim Oğlu) 97
Şekerli 56, 58, 59, 60, 63, 64, 67, 69, 75, 80, 85, 123, 136
Şevki (8. Bölük Kumandanı Üsteğmen) 38, 79
şnayder 109
Şose 59, 60, 61, 80, 98
Şükrü (9. Bölük Kumandan Vekili Üsteğmen) 120, 125

Taşlıtepe 83
Telgraf Zabitliği 50
Tetmac 56
topçu 4, 6, 8, 9, 12, 25, 54, 57, 58, 61, 70, 72, 73, 85, 87, 93, 127, 135, 154, 155
- Alayı 55, 57, 61, 72
- Alayı Karargahı 54
- bataryası 57, 58, 73, 85, 93
- Cebel Bataryası 70
Tortum 27, 54, 122
Trabzon 46
Tudan 11, 12, 13, 58, 60, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 110, 112, 122
Tuna 42
Tuzla Dağı 97, 98, 105, 106, 126, 127

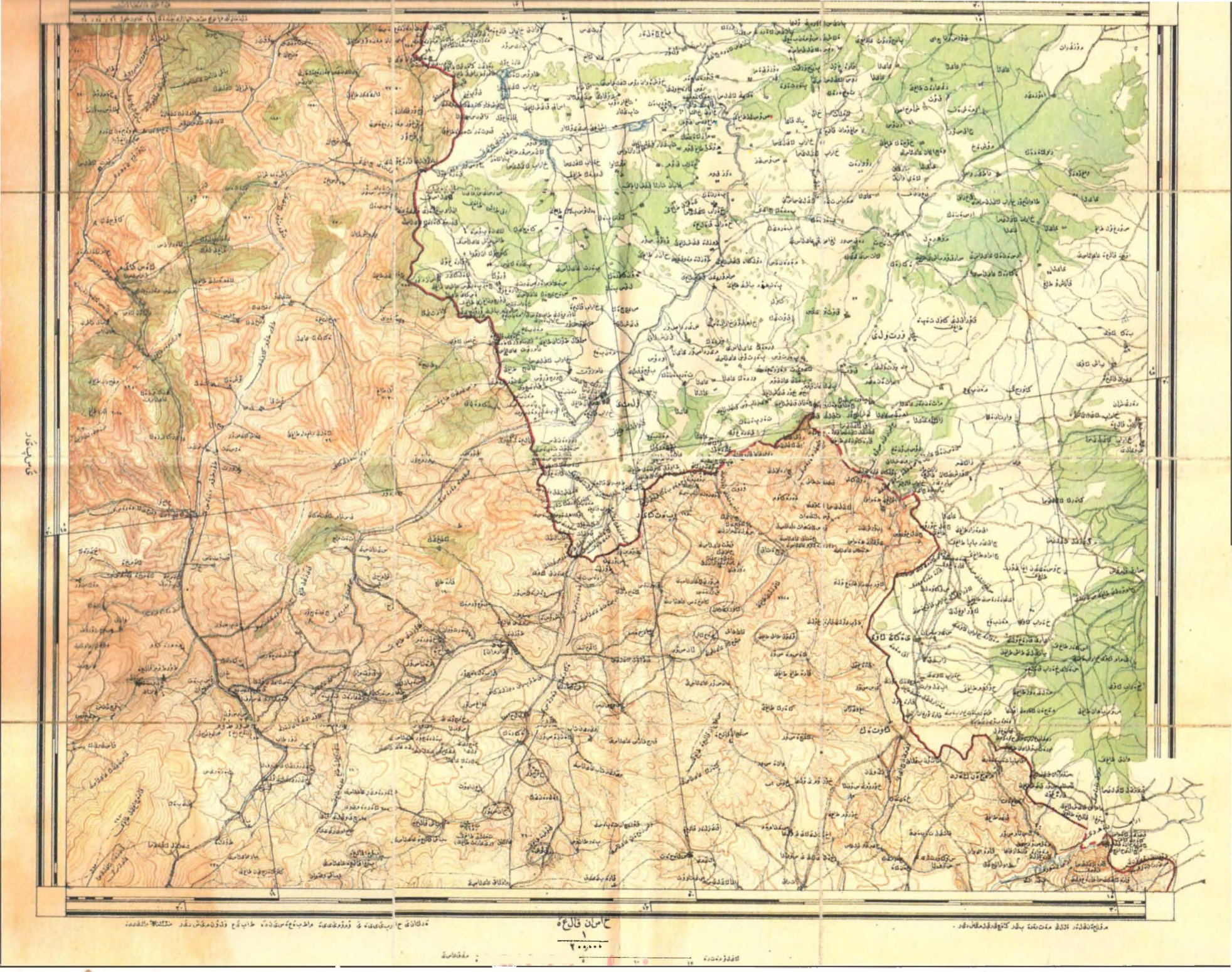
Üsküp 42
Vali Tahsin Bey 38
Valyerov 44
Varşova 34, 38
Vehbi (32. Fırka Kumandanı Kaymakam) 87, 88, 93, 94, 99, 101, 107, 109, 110, 114, 117, 122, 129, 130, 132, 134, 140, 141, 148, 154, 156
Vidin 42
Vilhas 58, 59, 63, 64, 66, 67, 68, 75, 76, 77, 80, 122
Virintab 12, 69

Yaver Adil (bkz. Adil)
Yemen 139
Yeniköy 60
Yenipazar 45
Yirmisekizinci Fırka 53, 54, 73, 74
Yunan toprakları 48
Yunanistan 48

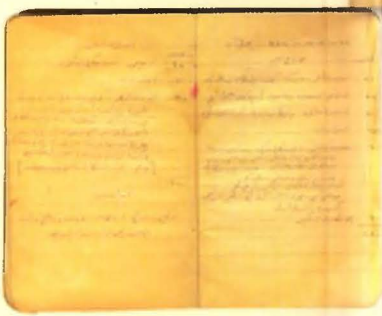
Zabit Keşif Kolu 141, 142, 143
Zayçar 42
Ziyarettepe 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 115, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 131, 136, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 150

Teğmen Celalettin Bey'in günlüğünde adı geçen yerler.

Hasankale ve civarını gösteren Enverî harfli harita

Doğu Cephesi, Osmanlı Devleti'nin Rusya sınırında Birinci Dünya Savaşı'nın en ağır ve dramatik kayıplarını yaşadığı cephe...

Sarıkamış'a gönderilen birliklerde görevli Celalettin adında bir teğmen...

Günümüze adından ve bu günlükten başka bir şey bırakmayan bir kahraman...

Katıldığı bir çarpışmada yaralanıp cephe gerisinde kalmasını günlük tutarak değerlendiren Teğmen Celalettin, yıllar ötesinden Doğu Cephesi'ne bir pencere açıyor...

Teğmen Celalettin'in silah arkadaşlarına dair sıcağı sıcağına tuttuğu notları ve çizdiği krokileri, kötü yönetilen harekatın ayrıntılarına ışık tutuyor:

Yetersiz cephane, kararlarını sorgulamayan ve sorgulatmayan komutanların yönetimindeki genç eğitimsiz askerler, bozuk moraller ve başka cephelerden gelen haberlerle teselli bulmaya çalışan askerler...

KİTAP

9 789944 886918

KDV dahil fiyatı
12 TL